Esta obra de Avaritia el Luxuria, de Poggio se encuentra impresa la primera entre las de este autor Edic. de Basilea de Enrique Pedro, cajon 311, de esta Biblioteca.

Vse la nota del f.º 32.º de este MS.

324

B. 53 Poggius Florentinus - de auaritia et Luxuria.

De infelicitate Principum Dialogus.

Cajon ~~167.~~ ~~324~~

876

...at ca pinde atq
...ateris mandentur.

BIBLIOTECA DE S. ... CRUZ DE VALLADOLID

Poggius de uicissitudine gradu et
Infelicitate principum

79 fol. 12 1

QVONIAM plures mortalium mj francisce non uiuunt: sed agunt uitam (hoc enim omnium est. Illud perpaucorum) fortunati illi ce uidentur: et pene felices: quibus dono ĩmortalis dei contigit ut possint dicere se uixisse. Id ego non nullis etatis nostre uiris accidisse puto: qui rebus a se editis: magnam laudem sunt et gloriam conse cuti. Nam et uaria scriptorum genera e grecis la tina reddiderunt nobis: et ipi sua quedam sima cum doctrina atq eloquentia conscripserunt. Qu quidem rem haud pdificilem illis fuisse arbitror: tũ grecis ac latinis litteris eruditis: tum summa dicẽ di copia prestantibus. At uero mihi dum queda scribendi racio uidetur esse proposita: cui neq egre ca lingua ad usum nrũm transferendi sit facultas: et eas cognoscam meas esse copias: quas aduc in acie atq in campum non sum ausus educere. Verum cum audaces qnq fortuna adiuuet: tentandum mihi quoq uisum est. an ego quicq̃ possem afferre in cõmunẽ utilitatem: quo et si non uixisse ut illi at saltem non omnino ignauiter uixise dicerer. Itaq sumpsi omus nescio an gratum multis mihi certe iocundum: et forsan ceteris non inutile: ut referre sermonem habitum contra auaricia a uiris doctis simis tuq amantissimis: quibus cum dum hic a deras tibi frequens et per iocunda fuit uite con suetudo: modo assequi possim: ut ea pinde atq ab illis disputata sunt: ame literis mandentur.

BIBLIOTECA DE SANTA CRUZ DE VALLADOLID

. Atqui hoc eo audencius aggressus quo pauci
ores ex eis fuere qui uacarent ad correctionem
uiciorum que cum sint diuersa que uita nra
conturbent: Id potissime in hanc disceptacione
est collatum: ex quo scelera omnia et maleficia ut
ait Cicero gignuntur. Q si cui forte aut nimis
humile uidebitur disputandi genus: aut non
satis explicata racio muneris suscepti: si conside
ret queso non ꝗtũ aut ꝗ elegantier de eiusceno
di re dissert sed quid ingenium meum scriben
do consequi potuerit. Satis enim mihi uisum
est proponere in medium facultates meas: ex
quibus uel queant sumere si qui forsan dignas
estimacione aliqua arbitrarentur: uel absoluere
aliquid pfectius qui uoluerint emendandi at
q ampliora dicendi curam suscipere. Tibi aut
mi francisce uiro et amicissimo mihi: et ingenio
excellentissimo cuius labore et industria latine
muse plurimum decoris atq ornamenti suscepe
runt: hoc opusculum tanq̃ studiorum meoru
primicias dicam: quod suscipias oro in tutela
tuam: non tanquam horridus iudex et seuerq
arbiter: sed tanquam discretus atq elegans
patronus: qui censeas: et agendam tibi illius
causam: si qui in eam forsan insurgerent: et erra
ta etiam defendenda.

CUM DIE DUS estiuis Anthonius luscus : cin
cius Romanus : aliq; non nulli ex pontificis secre
tarijs cenarent cum bartholomeo polliciano (eos
enim rogauerat more Romano ad uineam suam q
est prope basilica lateranen) uenit eodem et ipe
ad cenam uocatus Andreas constantinopolitanus
uir sciencia et religione prestans et secretarijs su
ma beniuolencia coniunctus · fuit autem suauu
illud inter humanissimos uiros omni comitate
et hilaritate sermonis refectum : cum neq; uinum
uarium defuisset: uerba etiam uero superessent:
Sublatis epulis euenit ut illis sedentibus cum ua
rijs de rebus ut fit sepius post cibum colloquere
tur: Tum uero maxime quereretur de conditione
temporum: quibus et nulla uirtutis racio haberi : et
uicia inolescere uiderentur: Quidam cum sapiencie
studijs nulla premia constituta dicerent: stultitie
aut mercedem infinita: laudabant priora secula:
quibus boni maxime floruissent : etatis nre malig
nitatem culpabant qua et probitas reiceretur · et im
probis ac facinorosis omnia redundarent. Alij magnu
semper fuisse affirmabant numerum malorum: neq;
nos peiori condicione ortos q̃ superiores illos: quos
gesta tantopere admiremur: sed eam esse hominum
sorte: ut omnis etas de tempore suo quereretur. Nam
uiciorum omni tempore copiam per magnam fuisse
constare : et optimis semper pessima pmixta · Vicia
autem cum omnia fugienda : ee tamen nõ nullorum

Antonig luscus
Cinng romanus
bartho polinang
Andreas constann
nopolitanus

uum reperta perniciosorem : que precipue homini esset
uitanda . Tum de uiciorum gradu et potencia queri
ceptu : quesitum quena illa dicerentur quorum impe
tus potissimum ect pertimescendus . Cum multa ne
q sine altercatione ut tpus postulat uarie afferrent :
alijq aliud malicia excellere asseuerarent : Tunc An
dreas si modo inquit colloquemur atq ordine : efficie
mus fortasse ut hec cena aliquid nobis importet iu
litatis. Non enim sumus ut in symposio Platonis le
gi : aut ebrij aut sonolenti ut clamore opus sit ad nos
excitandos : qq potus ut uideor : quosdam reddit uer
bosiores paulo . Cum silencium factum ect . Ego q
dem Jnqt ille fateor comunem ee : non solum opini
onem : sed ueterem querelam : uirtutem sine premio
iacere : bonos ac sapientes uiros gtempni : stultis atq
Jndignis facilem ad summas dignitates aditu pate
ut monstri simile uideatur : si qn bonis demandent .
Jd autem mirum nequaq uideri debet . nam delecta
mur omes morum similitudine : idq appetimus : ad
quod natura precipue propensi sumus : et uetus e
uerbum : eas maxime arbores agricolam serere : quas
maxime capitur uoluptate : quo fit ut cum ad ma
los defertur potestas rerum : raro extollantur bo
ni . Sed si quis arbitratur : aut bonis uiris unq uir
tutis premia deesse aut in malis ullam posse consiste
re dignitatem : uehementer errat . Nam et in uir
tute satis premij ac muneris e collatum : cum se
ipa contenta sit : et in stulticia cum ipa sit maxi

Andreas

mum mallum: nulla inesse potest dignitas: que spe
cie suum et nomen amittit cum eam indigni po
sident. Qua in re sapienter scripsit noster Cicero: Cicero
qui cum cesar aliquos ignobiles post ciuilem uicto
riam in senatu legisset. Cesar inq̃t cum quosdam or
nare uoluit: non illos honestauit: sed ipa ornamen
ta turpauit. Itaq̃ cum uideritis extolli quepia
ad eum locum: inquo ipm ascendisse admiratur: nullo
pacto nos commoueri decet: h̃ ridere ad ludum
iocumq̃ fortune neq̃ quoq̃ ducere expetendum
preter uicia. Quod aut que eorum turpissima ui
derentur: grauiora esse querebatur: si quem de hac
re stoicum rogetis: nihil sane interesse respondebit
afferetq̃ et uiciorꝫ et uirtutu paritatem. Sed nimis
remota est illa sententia a sensibus nostris et co
muni p̃ prudencia nullum ee pecm aliud alio
maius: et eque peccare qui unam quadam edicu
lam: et qui patriam incenderit. Nostri dispars
esse uolunt uirtutes et uicia: multuq̃ inter se dis
tare: et pondere et magnitudine. Si quis ame
querat: quod uideatur reliqua antecedere peccata:
cum multa esse dicam: que sint grauissima: tu
uero superbiam omnium uiciorum arce et pri De superbia
cipatum tenere: aqua ueluti fonte peccatorum omꝫ
omnium malorꝫq̃ nostrorum: flumina emanarint. Ea
sola perdidit humanum genus ea primum celes
tis creaturas aggressa est. Nam et luciferum e
celo deiecit: et primum parentem nostrum epara-

diso expulit voluptatis: ex quo totius orbis dapnacio
subsecuta est. Quam obrem facile potest pspici: qtum
vicij huius scelus prestet ceteris: cum eius temeri
tas tanta fuerit pena mulctata. Tum Cinciuſ atq Cinci
inqt tuus Johannes crisostomus Jnanem gloriam
De inani gloria arbitratur: scribit enim nihil ee passione inanis
glorie periculosius: cum quitquid malifiat huius soli
us studio proficisci putet: et hanc ipam vcht Superbia
inanis glorie vento excitatam. Verum quoddam aliud
mihi videtur esse vicij genus: ad qd alia neutriq pro
De ambicione ximie accedant. Jd ambicionem dico: aquo difficile e
enumerare quanta mala provenuant. Primu eius
opere ac petulancia pax maximum inter mortales bo
num tollitur e medio. Magnus est enim mentis stu
mulus Jmperij cupido: que quitquid libuerit: licitu
persuadet. Vt difficile sit: ullam iusticiam aut equi
tatem notam ei que ambicionis aura commouit. hinc
sedicionu bellorumq omnium semen exoritur. hinc
cedes. incendia. Ciuitatum excidia. nacionu grenca
umq interitus descendunt: et Regnorum euer
Alexander Macedo siones. Declarauit id maxime Alexander macedo
ex tuis Andrea: ex nostris Cesar quorum effrena
ta cupido regnandi totum subuertit orbem cedi
bus. incendijs. rapinis. Jmperium certe. R. popli
duoq ambicione principum cecidit. Quid Italiam
etiam diebus nris adeo contriuit: nisi paucorum
principum: quos nouimus peruersa ac in exhaus
ta cupiditas imparandi. Hoc certe extremum dici

potest malorum: quo sublato ex animis nostris: ppetua
quadam felicitate homines fruerentur. Hic subridēs
Anthonius ego malorum omnium extremū id iudi — Antoniuſ
co: quod a nobis euellere nulla aut arte aut ratione
possumus. hoc videtur mihi esse podraga: quā illo — De podagra
pacto: nullo studio amouere ame queo: aceteris me fa
cile tueor. si qua disputacio me harum molestia leua —
ret: summo me afficeret bono. Tum bartholomeus — bartholomeo
hec tua uerba inquit Anthoni ut ego quoq; in ptem
huius sermonis accedam me admonent: ut existime
quod quisq; flagicium aut scelus maxime natura
aut moribus abhorreat: id ei permagnū videri: ue
luti eam quoq; uoluptatem iocundiorem: qua plu —
rimum delectetur. Apud nos theologos Andrea
dilectio et caritas habentur maxime uirtutum
quo fit ut odium et impietas: siue inanis crudelitas
uicia illis contraria: omnium perniciosissima a nobis
debeant censeri. Sed quicquid libet et loquantur alij
et senciant: mihi cum multa a nobis dicta existant:
tamen non dum uidemini caput et radicem uiciorq;
attigisse. duo autem singula uicia lustranti mihi se
obiciunt luxuria scilz atq; Auaricia: uelut Serpe — De luxuria et Auarina
tes tetri atq; inmanes: quorum uirus infecerit or
bem terre. Nam si ab ipius mundi initio rerum
historias recordari uoluerimus: plura ex eis duo
bus dampna hominum generi importata recognoſ
cemus: quā p ceteras omnium uiciorum pestes.
Et quidem haud negauerim: ambicione multoru

causam malorum extitisse. Superbiam plurimos se
uertisse. fra non solum homines. sed et urbes
fuisse deletas. possem afferre inuidiam. ebrietatem.
odium: quibus non nulli mortalium perere. Sed eorq
quodlibet cum aliqua uirtute potest esse coniunctu.
De Inferius certe e auaricia et luxuria: que et in nul
lius uirtutis societatem coeunt: et ueluti exlupe
riore loco cetera infra se uident uicia. Hec sunt duo
humani generis morbi pestiferi: qui tanq̃ aliquod
dirum sidus strage perniciecq omnibus minantur.
De Ita enim sencio luxuriam et auariciam precipue
sedem ec et fundamentum malorum omnium:
quibus mortale affligitur genus: ut uerissima sit
psti Catonis sapientissimi uiri sententia. Ciuitates
luxuria atq auaricia laborate. que pestes ora
magna imperia euerterunt. eorum alterum
cum uideatur originem ducere a natura: tame
racio adhiberi potest et modus quidam: ne se
efferat: utq infra certas metas continea tur.
alterum cum sit naturae aduersum: nulla ra
Al cione regi potest: neq moderandum e id genus
M mali: sed excidendum. Nam luxuria licet mul
torum malorum cam sapientes dixerunt: est
tamen aliqua ex parte ut posit ferri: ueluti
que admiscetur procreacioni liberorum: blan
dum malum: sed sibi soli nocens non alteri:
neq alienum a conseruacione generis huai.
At auaricia e ad subuersionem eius grecran -

dum scelus: omnibus nocens: omnes ledens: omnibus
infestum: cui nihil laudabilis: nihil honesti potest
esse coniunctum. monstrum ingens horrendum ad p-
niciem hominum procreatum: et ad delendam
inter se se hominum societatem. Nihil enim cre
dite fedius auaricia: Nihil scelestius: nil turpiq;
nil horribilius: cuius si posset facies videri: magis
nos terreret quam furiae agmen ex infimo tartaro educ-
tum. Nolo exemplis uti: ne que uerba mea
offendant. At si liceret: multorum exemplo: doce-
rem nullum flagicium: quod illa non suadeat:
non importet secum: nil bonitatis quod non aufe-
rat ab eo quem occupauit. denudat illum uirtute:
omni spoliat amicicia: beniuolencia: caritate. re-
pletodio: fraude: maliuolencia: impietate. reddes
ex homine scelestum portentum ac crudele: ut
si reliqua omnia in unum uicia congerantur: cu
hoc solum non putem comparanda. Volumus (et inte-
rim tpus relinquetur uacuum ceteris ad cenam)
in his ipis insistere et paulum scrutari: an abste
recte senciatur. Hoc maliciam mitis prestare cetis
taq; ex hostili specula insidiantem nobis. Hoc in
quit Bartholomeus et cuperem: et non eet alienu
a nobis: quibus et illam euitare: et bonos esse con
ducit: nisi nox imineret iam: et redeundum eet
nobis ad publica negocia: que sunt apontifice de-
mandata. Imo et tporis supest satis ad disputan-
dum Cincius inquit: et dum hoc agimus publica

malu;
lum

ne igit Andreas inq;
postq onosi sumus

quoq tractamus negocia: neq paruo estimanda egre
Seneca gie quippe scripsit preceptor morum Seneca in libro
de tranquilitate animi: non solum eos prodesse rei pu
blice: qui assunt alijs: qui tuentur reos: qui de pace
belloq censent: sed illos quoq qui in uirtute institu
unt animum: qui in luxuriam pecuniamq currents
prensant ac retrahunt. Quare tentemus et ipi si qd
possemus pdesse hoc sermone nro: et si non ceteris at
Antonius saltē nobis. Equidem letor inquit Anthonius nos in
cidisse in hec uerba: ut disceptemus paululsper de hoi
uicorum ui atq natura: qua cognita cor crimen
culpa culpaq facilius cuitemus: qq fatebor uobis
Jngenue alterum ne possem iam anni effecerunt: al
terum ne uellem cum natura consecutus sum: tum
uero plurimum litteris et doctrina. Malle tamen
si quid dici placet: aduersus auariciam dissere cū
uerear ne sit necesse nos etiam inuitos id crimen
subire ob tenuitatem lucri: quo uix tueri possumq
nostri oficij dignitatem. hic cum omes assentiri:
inq auariciam dici uelle uiderentur. Equum est
Andreas inquit Andreas: ut dicendi prerogatiuam huic
nostro hospiti concedamus: ut et quod iam cepit
pficiat: et ad suptum cene: loquendi etiam addat
molestia: hoc enim modo plectetur hic preter modū
apparatus: et epularum multitudo. Immo te inquit ille
aut cincium oportet: mee quidem fuerunt ptes lau
tam atq uberem mensam in cena reddere: uestre
nunc est humanitatis efficere ut uideamini non

solum cibis sed et potui indulsisse: quod plurimo sumone
solet fieri: et antiquum ē bene inflatas tibias meliorē
sonū solere reddere. Probe inquit Cincius et vocatur — Cincius
et partitur conuiuij magister ait: cum ipē corporū
curam susceperit: nos aliquid animo tribuamus. Sed
Andreas hoc nobis tribuet: ut aliquid explicet illa sua
dicendi facilitate: quo paulum ornamenti ad hoc co
uiuium eius opera adiciat: At hec quidem contu
melia quedam eēt inquit Andreas: non enim inde — Andreas
ri qui cibos parauit et condire posse si uelit: cui ego
non adimam hanc laudem: ut non tantum in aiō te
creando facultatis: quantum in pascendo corpore di
ligencie habere uisus sit. Itaq; uel abeundum est bar
tholomee: uel certe ate loquendi principium sumendu. — bartholomeus
Tum ille: et si honestius erat inquit me subsequi: q̄
preire: presertim qui uos possem cogere: tamen ing
diar posteaq̄ uobis libet huius disputacionis modū.
Ita tamen ut non expectetis ame aut accuratam ora
cionem aut graues sentencias: cum post cenam non
sit aut nimium prudens et grauis sermo: aut di
cendi ordo requirendus. dicentur autem que in ꝯ
mentem ueniunt ex tpore: et que sint huius et
loci et tporis. Meministis enim non disputaciōnū
sed computacionum hunc solere ēē locum. Hec cer
ta causa fuit Andreas inquit: cur primam effugi — Andreas
aciem: et me in subsidia retuli: ut priorum culpa
meum errorem si quid dicendū erit possem tueri.
Tum ille: cum multa sint inquit: tum axpanis doc

tissimis ac sanctissimis uiris: Tum uero agentilibus
et grecis et latinis contra auariciam scripta supua
caneum fortasse uidebatur de ea re amplius loqui
nos presertim quoq; uerba haud magni pensabunt:
sed postq; coferendi inter nos gracia ad mam utili
tatem aliquid dici placet: Mihi quidem in primis
querendum uidetur unde auari nomen nam inde
e auaricia ducatur. Existimo autem auaros ideo
apellatos non nullos: q; auide cent eris: qui enim
cupidi illius nimis erant: inq; eo querendo sumaz
operam plurimumq; studij ponebant: auari nomi
nabantur. Si hoc uerum est inq̃t subridens Antho
nius cessant apud nos. Auri enim argentiq; hoies
nostri non eris ducuntur cupiditate. Atqui inquit
bartholomeus id nome eiusmodi hominibus tunc
inditu fuit: cum non dum eet ullus usus uel aurec
uel argentee monete. Nam es solum in precio e
habitum apud Romanos usq; ad bellum punicu
primum. quinque enim annis ante id bellum arge
tuz pmo signatum est big—az et quadrigatum
nota anno urbis condite. dlxxx v°. atq; anno post se
cundo z lx nūmus aureus pcussus est. Es autem q
uius tullius primus signauit nota pecuidum unde
et pecunia dicta: antea rudi ere uterentur. Ita
licet uariaretur monete materia idem tamen aua
ro nomen mansit ut auri: argenti: eris: opum: cu
pidi atq; ita cupidi ut ome in id studium suū
conferant: semper querant: semper appetant suptu

Antonius

bartholomeq

abstineant: nullum questum horreant: nullo lucro
sacientur: omia referant ad suam utilitatem: ꝓpro
comodo quecq metiantur recte dicantur auari. Vn
de auaricia erit libido habendi in mensa: uel pociuſ
quedam diuiciarum cumulandarum fames. Eſt eiz
auari animus deditus studio auri comparandi: ob
noxius cupiditati: pecuniarum seruuq: quarū
cura nūq illiz derelinquit: semper cupidum: se
per egentem: nūq enim ut sitis saciatur aut ex
pletur cupiditatis sitis. cruciabitur ergo conti
nua rabie cumulandi. nulla dies nulla hora preter
mittetur uacua ab hac cōtagione. estuabit semper
fluctuabitq; anxius ad farciendum famescentem
auri appetitum. Igitur inseruiret priuate utilita
ti ad eam accomodabit omia dicta facta cogitatus
publicaq oblitus comodi et communis societatis s
soli uacabit: rei sue intentus. Quo fit ut id uiciū
sit repugnante atq aduersante natura: cuius lex
prescribit ut communez utilitatem nostre ante
poniamus: impellamurq ut uelimus prodesse q̄
plurimis. unde stoicus ille Cato apud Cicerone
disputat non ēē magis uitupandum proditorem
patrie: q̄ communis utilitatis desertorem: ꝓter
suam utilitatem. Cum ergo auarus sibi prospici
ens: sibi consulens: non solum desertor sed oppug
nator atq hostis sit cōmunis utilitatis sui como
di causa: neq prosit multis sed obsit omibus: cer
tum est ipm ueluti societatis humane ꝓditorem

descuscere ab ipsius lege nature: contraq; eam esse auaricia m: remotam atq; aduersam ab utilitate publica: ad quam conseruandam tuendamq; editi sumus hoc constituto et illud sequitur auarum nulla racione posse ee uirum bonum. ut enim quisq; refert ad suum comodum q̃cunq; agit: ita minime ē uir bonus: ut Tullius noster in libris officiorum testatur. At auarus nulli dubium ē: qui ad suum comodum referat quecumq; agit. Ideo nullus unq̃ auarus erit uir bonus: non solum autem non bonus: sz et sume malus. Ipm enim nomen auari cum sit in uicio malicia designat. Nam fieri nequit: ut quis in auaricia uersetur absq; detrimento atq; iniuria multorum: inquio precipue offendunt Regina uirtutu iusticiam: cum omnes auari acciones et opera abiniquitate proficiscantur. Dum enim cupit augere opes: dum nititur congregare peccunias: dum occupare terras possessionibus: iusticiam omem exuit atq; equitatem. quibuscumq; uacet: nullum scelus omittet spe comodi oblata fraudabit pauperes: diuitibus insidiabitur: expilabit socios: agnatos uexabit: extorqbit infirmis: rudes decipiet: nulla excogitabitur turpitudo: nullum malum facinus: nullum dedecus: quo non letetur: quod non persuadeat: perpetretur spe preposita utilitatis optabit interitum cognati: affinis: noti: atq; ignoti: si quam portiunculam hereditatis speret ad se peruenturam. Imprecabitur aduersam fortu

nam uicino: cuius possessionibus hians imminet. decoc
ciones: cedes: naufragia: incendia affectabit: si alioru
dampno res sua sit melior futura. gaudebit carita
te annone: si frumento abundet quo uendat carig-
Memini quendam auarum dicere solitum cus
todienda horrea ee ad id tpus: quo flens puer
aparentibus panem efflagitaret: designans ste
rilitatis tpora expectanda: qua uoce non hominis,
sed immanissimi portenti quid asperius: quid cru
delius potest proferri? huic tu uaste beluenil
aliud mali optes nisi perdat ut suo desiderio pere
at. Ergo ita affectus nec amiciciam colere poterit:
nec benuolencia aut misericordia commouerī. Na
quomodo misericordem se aut benuolum prestabit:
is cui omī re pecunia ē accepcior: uel quam seruabit
amiciciam: qui totus pendet ex cupiditate: qui q
agit cogitat pensat: propria utilitate metit. Nul
la mihi credite racione sustentabit alterius inopia:
qui se uidicat egentissimū non precibus mouebit
non lacrimis: non fletu. per medias lugencium
erumpnas transibit. Ipaq miserorum corpora
calcabit ad replendam sue cupiditatis uastitate
acerbus: impius: crudelis. Quam obrem ē hic
dignus comuni odio mortalium: publicus omī
um insectator atq hostis: amouenduisq ab hoiū
consorcio: tanq bonorum morum corruptela
seminariumq malorū. Nam qui haberi eu
inter alios decet: qui ut cetera omitam duo

hec: amorem scilicet et beniuolenciam humane so
cietatis uincula sine quibus nulla neq; priuata
neq; publica res consistere potest: aufert anobis
quod quid e aliud quam perdere funditus hua
num genus. At ipe pocius delendus esset: ipe
enumero hominum tollendus: inutilis ciuitati
bus: rei publice perniciosus. Iniquu e enim et
locum ee in ciuitate: quem si omes imitarentur:
nullas omino Ciuitates haberemus. Nam sublatis
beniuolencia et amicicia: dig ladiabuntur homies
inter se: rapinis et cedibus omia permiscentes.
Sed uidete queso quatum hoc sit malum et q̃
cauendum om etati consuere esse homines in se
nectute prudenciores sapienciores q: q̃ in reliqua
uita: et usu experienciaq rerum multarum quas
longa etate prudenciam: et legendo discendoq
sapienciam consequntur: ut quo longius uixerig:
eo propius ad sapienciam soleamus accedere:
Vnde quidam egrecis sapiencie questoribus
questus e moriens: tum se exire euita cu inca
peret sapere. At hec peruersa labes in senes
potissimum inuadit: etatem eam expugnans:
cui ad obsistendum plus roboris ac uirium ee
deberet. Eo autem imbecillitatis mentes eorn
deducit: ut quibus minimum satis eet (nam p
uum e eis iter conficiendum): eo querant plu
ra: quo egent pauciorribus. Multa monstra
dicuntur apoetis fuisse in terris: sed auaris

senex cuiuslibis mostri exuperat deformitatem. Nam si qua in adolescente uideris auaricie semina: huic fugias abhomineriq: uelut horrendum portentum nature. actum e enim de eo scias: cuius adolescencie primicias libido pecunie occupauit. Verum ut taq; faciem et picturam quadam auarorum conspiciatis: referam illos uirgilij uersus eximios: quibus arpias descripsit: designans in eis naturam formamq; auaricie: tenens memoria ut opinor uirginei uoluerum multus: fedissima uentris proluuies: uncaq; manus: et pallida semper ora fame. Quis potuit pingi elegancius forma quedam cuiuspiam animantis: quam id uicium auirgilio est ubibus expressum. dicit uolucres multu uirgineo no hominem significans ee auarum q; mostru: cuius multu humano truculenta latet bestia ad ome nephas parata. multus uirginei testantur uirescentem semper cupiditatem. augetur enim cotidie et tempore sumit uires: fitq; in dies re cencior: crescens corpore decrescente: ut non firmetur etate sed ualidior assurgat. uolucres finxit ppter uelocitatem mobilitatemq; appetitus: qui nuquam quiescit: nuq; sedatur. fertur enim semper uelut rapidus torres ad opum puestigacionem. uentris uero pluuie immensam querendi libidine notans: comprobauit haud iniuria puulgatum hunc uersum auarus animus: nullo saciatur lucro. nam stat ore patulo non famelicus sed ra

bidus tanq̃ cerberus promptus ad accipiendum uora
diq; quicquid obiciitur. Nulla copia satur: nulla a
bundancia acqescens: fedissimam quoq; aut non solu
obscenitatem uicq: unde et paulopost addidit fedare
illa omnia in mundo contactu: sed et propter auari
uitam immundam et sordidos mores. Sunt enim im
puri: asperi: squalidi: inculti: et ut ueste utantur ut
plurimum uili atq; abiecta. et non nulli adeo expa
uescant ad nomen expensi: vt refugiant etiam ton
sorẽ. Vidimus quosdam note auaricie: qui barbam
capillosq; nutrirent longius q̃ ferat consuetudo: neq;
eam deponerẽt nisi admoniti et pudore contẽriti: q̃s
sepe solemus ridere: cum se offerunt nobis premissa ac
suffiiculta barba: ueluti rusticanos. At manus uncas
q̃ recte addidit ad mostrandum auari rapacitatem
aufert: eripit: mutilat: extorquet nullum tractans
exquo non aliquid piloruin atq; adeo cutis abradat.
Nam q; pallida protulit ora fame: nil potuit dici ue
rius: primum conquirende rei familiaris congregande
q; fame torqueturq; eum cura cogitacioq; in dies exte
nuat cum nulla detur sibi intermissio ab eiusmodi
solicitudine: et quo plus creuit pecunia: eo maior
suboritur mentis afficio. deinde bibendi edendiq;
fame etiam maceratur: quam raro fedat: nisi uili
et incondito cabo. Q uomodo enim prestancioribus
et preciosioribus epulis ornabit mensam miser ille.
fuit florentinus ut aiunt nobilis auarus: qui cum
eet opulentissimus: et duo porci in cenā aliqno affe

trentur: Iussit auferri alterum seruariq; in posteri
diem: castigato prius uerbis dispensatore tanq; prodi
go. Nobis autem notus quispiam delectari se ad mo
dum asseuerabat cepe et alleis cum domi obsonaret
foris cum cenaret eiusmodi rerum desiderat et sapor
et appetitus. Alter quem honoris gracia pretereo: cu
ret aduersa ualitudine: medicus autem rogavet q
bus uesceretur cibis: carnibus ait bouis aut uituli:
tum reprehensus quod non pullis gallinaceis uteretur:
respondit non conuenire morbo aut naturae sue: q
scilicet maiore pre-cio parabantur: sed postmodum
cum dono dati essent ab amico qui id nouerat (ne
q; is longe abest) auide comedit. quid mirum igitur
pallere eius faciem cuius corpus esurie absumitur:
animis tabescit cupiditate. Illud quoq; non omisit
poeta noster arpiarum et uestigia feda dicere et
tetram uocem: ut nullam neq; factis eorum fide:
neq; uerbis auctoritatem adhiberemus: aquibus
nihil nisi fedum et tetrum prodiret. Q; autem
tres ab eo arpie afferuntur: id puto supbiam
Crudelitatem Inuidiamq; intelligi uoluisse. non
enim unico uicio laborant auari: sed multa in eis
cumulantur: omi uirtute expulsa. Sed maxime
in eis inuidia uim suam exercet: ex bonis alterius
concepta. nam que assequi ipi nequeunt: perditu
ri ocius cupiunt: quam in nostrum usum relin
qui. habetis auaricie ueluti formam quadam q
si oculis cerni posset: magnum incuteret metibo

hominum terrorem: maiusq; portentum uideretur q̃
describantur arpie. Nam et ipe Virgilius ante quam
eos uersus proferret uidens se exequutur um uerbis
illarum uiciositatem dixit tristius haud illis mon-
trum nec seuior ulla pestis et ira deum stigijs se-
se extulit undis. et enim quod undis maius mon-
trum fingi in terris potest: q̃m esse aliquem publi
cum prodone auiditate cõflagratem: semper incuba
tem questui: inhiatem auro: horridum: incultum: q̃
nullum refugiat lucrum: nullam norit amicitiam:
querat rapiat laceret extorqueat. qui cupiditate i
explebili etatem agat: qui opes sciens sine inter
missione pecuniam cumulet: cumulatam summo
angore custodiat: uita miser: asper moribus: sumptu
tenax: qui quacumq; transierit: incessus sui impri
mat feditatem. hunc ego oia herculis monstra
imanitate atq; acerbitate exsuperare cõfitear. Itaq; si
diligenter auarorum mores et naturam considere
tis: iudicabitis profecto eos ueluti monstra geciu
Ciuitatumq; portenta semouendos procul anobis
proiciendosq; longe aliquo sicuti purgamenta ur
bium spurcissima: unde neq; fetore lederent: neq;
contagione nocerent. Quicquid enim tangunt
aut contractant: obscenius aut fedius reddunt: coin-
quat non solum eos quibus consueuerunt: uerum
eciam ipam aeris tẽpiem: quo exalant spiritu in-
ficiunt ac corrũpunt. Hic cum dicendi finem
bartholomeus fecisset: quidna Anthoni cogitas

Andreas inquit assentiris ne huic ea probans que
disseruit: an te quid aliud mouet. uidi enim te ad
modum intentum dum loqueretur: et nescio qua
in premeditacione defixum. Tum Antonius, ego
ne quid senciam queris, scite inquit dicta sunt mul
ta a bartholomeo: et meo iudicio ꝯtempnenda: in quo
sane laudo ingenium suum: qui licet sit occupatissimus
in his molestijs curie: tn tantum studijs impertitur
tporis: ut hec non impolite omino possit dicere: sed
ea singula probe ne an improbe multa q̃ uidi queq̃
audiui: incertum me animi reddunt. uerumtame
ut ita sit quemadmodum hic opinatur: ego tamen se
cutus morem achademichorum qui contra ea que
dicerentur disputare consuerunt: afferam nõ nulla
secus atq̃ ipe locutus e: que an accipiantur a uobis
urm erit iudicium. Ego sane multos cognoui neq̃
contemnendos homines: qui nulla racione unoq̃ cũ
bartholomeo sentirent: qui et rem mea sentencia
grauissima reddidit leuisculam uerbis suis: et culpã
non admodum grauem: nimium depressit mole ser
monis: ut si retur in suffragium populi non dub
tare qui ferme omes aliter ac uos essent iudica
turi. Cum in luxuria multa sint arbitrio ac
legibus ꝯstituta iudicia: in auaricia nulla. Sed
tamen ut non iudicio populi disceptemus sed
racione: recte mihi uideor posse dicere. Luxuria
multo fedius crimen uideri q̃ sit Auaricia. Illud
enim maius aut turpius est uicium iudicandu

Andreas

Antonius

De auaricia et luxuria

ex quo magis animus noster corpusq; labefactatur
et corrumpitur. At certum luxuriam magis quā
Auariciam enervare corpus: et animum perturbare: ergo fit ut luxuria sit fedius nequius uicium
estimandum. At uero luxuria et corporis et animi uirtutes infringi ac dissolui satis constat. Licet
enim uidere luxuriosos omes insulsos efeminatos
ibelles neq; ingenio consistere neq; ualitudine. mentem quidem ex suo statu dimouet et priuat ratione. Ex quo Seneca preclare ut reliqua in phemio
declamacionum nil esse dixit tam mortiferum
ingeniis qm luxuriam. Architas tarentinus ut
nostis: nullam capitaliorem pestem q; uoluptate
corporis hominibus dixit a natura datam. Hec
e enim memorie inimicissima: aduersatur studijs
litterarum: cassat membrorū firmitatem: ex uiro
mulierculam reddit: ex docto ignarum: stultum ex sapiente: nullum his comercium cum uirtute. Itaq; inde
bitis luxurie deditos: nullius animi: nullius uigoris:
nullius prudencie: uecordes: cotemptos: abiectos. At
auaros, fortis: prudentis: industrios: seueros: tempe
ratos. et animi magni: et plurimum consilij. luxuria enim semper nocuit. Auaricia profuit aliqn. Al
tera nulli concessa etati: Altera quasi socia et cotemprima senectutis: ac in ea non nihil toleranda. Non
subuertit animum: non exagitat ingenium: no aufert studia literarum et sapiencie disciplina. Na
et in omni genere doctrine excellentissimos: et in

Seneca

Architas tarentinus

contra

re publica

re publica prestantes uiros scimus fuisse auaros. Reges
in super et egregios principes: quorum uirtus ma
xime claruit inter mortales auaros accepimus: ut si
alterum mihi sit eligendum: mali auarum me q̃ luxuri
osum uideri. Neq; enim puderet ascribi in eo numero
inquo et reges plurimi fuissent. et doctissimus phos
Aristotiles multiq; preterea egregij in suis studijs
uiri et phie dediti: ab Luciano greco auctore fuisse
enumerantur: quorum tanta ē auctoritas: tanta
dignitas: ut eorum nomen et magestas sine pat°
no debeat auarorum causam satis tueri. Sed se po
namus auctoritatem quālz: et quid ate: qua ue ra
cione dicatur discuciamq. Putasti primum ideo ava
ros dictos: q̃ essent opum: eris: auri: argenti: nimium
cupidi. quod si ita ē ut cupidiores pecunie apellent
auari censebuntur rei hoc crimine fere omes. Omnia ea
ab hominibus agenda suscipiuntur pecunie gracia:
ducunturq; singuli lucri neq; eius parua cupiditate:
quod si sustuleris: negocia atq; artes penitus cessabut.
Quis enim laborem ullum suscipiet: quis aget q̃q̃
operis: inquo quidem paulum sit difficultatis: nisi ei
premium atq; utilitas fuerit adiuncta. que quo ma
ior ostendetur: eo paciores erimus ad negocia sube
unda. utilitatem quippe sequtur omes. illam appetūt.
illi studia imptiuntur. nam siue rem militarem: siue
mercaturam: siue cultum agrorum: siue artes has
quas uocant mercennarias consideres: siue eas eciam
quas apellant liberales: uidetur singulis ꝓposita ee

re publica

ingens pecunie cupido: obeamq; adiri labores et discrimi
na que subimus. Quicquid tractamus: operamur: a
gimus: eo spectat ut per multum commodi ex eo ca
piamus: quod quo ē uberius: eo maiori afficimur uo
luptate. Atqui cum commoda nostra ferme pecunia pe
sentur: certum est pecunie hoc est auaricie causa fieri
omnia. quid enim ut de uilioribus exercicijs loquar q̄ ꝯ
late patet finis leges et jura tractantes aliud ducit
quid aliud trahit: nisi pecunie cupiditas ingens et
lacior lucrandi facultas. Quid item medici: quid
reliqui q̄ se se ad liberalium arcium studia confert.
non ne questus auiditate quam polliciuntur: ut q̄m
facultatem suam in medium proferant et tāqm
sub uoce preconis auctionem se bonorꝫ facere teste
tur: resq; cognicione dignas nullam aliam ob cam
se prosecutos profiteantur nisi ob auariciam: hoc est
per magnam auri et argenti cupiditatem. Confer
te ad sanctiores disciplinas phnam scilicet ac theologia:
sciendi ne causa: an plurimū lucrandi tanta pōt
in his adiscendis opera. Quid loquar de sacerdotibus
nostris? quorum studia manifestius aparent: nū aliud
spectant querunt ambiunt sub fidei uelamento: nisi
ut paruo labore diciores fiant: quanta non solicitu
dine sed importunitate atq; adeo imprudencia hec
petunt que uocant beneficia. mihi autem anime ꝯ
maleficia uidentur diuiciarum gracia: que quo
sint opulenciora: eo maiore concursu in ea atq; im
petu- fieri uidemus: nisi forsitan propter salua

dam animam: non propter uitam in delicijs dege
dam: ea tãtopere putas expeti. Illi ipi qui sub hy
pocresy hec se aspernari fingunt: id agunt ut no
quesita ab eis: sed ultro uirtute ac meritis suis de
lata ee uideantur. Plustres licet singula exercicia:
siue que animo: siue que corpore administrantur:
nihil uacuum reperies in mensa cupiditate. Quic
quid inter mortales tractari uides: quitquid pericu
lorum suscipi: eo spectat ut inde aurum atq argen
tum excudatur. Quod mi quidem uidetur nulla
racione improbandum. Est enim poportuna ad usu
comunem et ciuilem uitam pecunia: quam necessa
rio Aristoteles inuentam tradit ad comercia serua
da hominum: resq mutuo contrahendas. Eius igi
tur appetitum si culpabis: culpes licet et ceteros
quos nobis ipa dedit natura. Nam qui te oro li
cet minus auri argentiq cupidum ee: qi potus ab
uestitus / reliquarumq rerum quibus uitam tue
mur. Natura quidem inest omnibus animantibus
sui conseruandi appetitus: exquo et ea querimus que
ad victum spectant: et que ad tutelam corporis ac
cultum. At ista cum parentur pecunia: quid miru
est seuere plane quidam esse uelimus si sim cupi
dus si quero es aurum argentum: sine quibus illa
haberi non possunt. hoc si est auarum ee: non est
contra naturam auaricia: ut paulo ante dicebat:
sed ipa natura indita atq impressa nobis: ueluti
cetere quibus cũ nascimur cupiditates. que aut

natura insunt nobis: minime sunt uituperanda.
hunc autem appetitum pecunie inee natura omi
bus fatearis necesse e. omes siquidem quacumq
in etate: quocumq in statu honore dignitate fuerit:
auri cupiditate hoc e auaricia tenentur: auroq
gaudent: tanq te nobis et cognata et affim. Quere ergo i p
in adolescentulis uiris senibus diuitibus egenis Re letabun
gibus principibus: omes eadem mente letantur pe mis ob
cunia: sectantur diuicias: opibus delectantur: atq quer
aliam ob causam nisi quod ita eos genuit edocuitq
natura: ut norint peruia comperari ea quibus uita
nostra alitur ac fouetur. Cum igitur admonente
atq hortante natura complectamur: non est auari
cia nobis uituperanda. At fuere quidam inquies
quos nullus huiusmodi rerum appetitus moueret.
Extitere item quidam qui nascerentur capite t
suillo - neq tamen propterea non natura orimur
capite humano. Non sunt sumenda nobis exem
pla uiuendi ab inertibus rudibus et indoctis neq
est perquestigandum quid peruersitas aut insulsi
tas aliquorum horridorum atq agrestium aliqn
egerit: sed quid sibi postulet hominum societas et
uita communis: quam sequi & seruare debemus.
Est illud preterea quod in eam sententiam esse
uideatur beatus Augustinus uir doctissimus iter
latinos in libro de libero arbitrio aliquanto leuius
q tu scripsit auariciam esse plus uelle q satis est.
hec si uera sit diffinitio fateamur oportet auaros

Augustinus

nos esse natura. Nam q̃ omnes appetunt id á natura emanare putandum est: eaq̃ suadente fieri. At uero neminem reperias: quin cupiat pluſq̃ ſit ſatis: nullum quin uelit multum ſibi ſuppeſſe. Ergo naturalis res eſt auaricia: percurſas ſi placet uniuerſam ciuitatem: forum: uicos: templa: ſiquis uero profiteatur: ſe nolle ultra q̃ uſus eius expoſcat: putato: te fenicem reperiſſe. Neq̃ tu mihi opponas uolo uaſtos quoſdam atq̃ agreſtes ex iſtis hypocritis ſtiuriſq̃ circumforaneis: qui ſub religionis ſpe aucupantur victum ſine labore et ſudore: ſumam paupertatem: ac rerum contemptum pre ſe ferentes: qui eſt eis queſtus ubertinus. Non enim ex iſtis ſordidis ac laruacis hominibus qui ſumma cum quiete abutuntur noſtris fortuniis: ſunt nobis ciuitates conſtituendę. ſed ex eis: qui ſint accomodati ad conſeruationem generis humani cultuq̃ ciuilem: quorum ſiquis contempſerit quicquid excelſerit uſum ſuum: neceſſe erit ut omittam reliqua incomoda: nos omnis agrum colere: nullus enim ſeret niſi quantum ſibi et familię ſue fuerit ſatis profuturum. Vide quanta rerum omnium ſequatur confuſio: ſi nihil habere uelimus preterq̃ quod ſit nobis ſatis: tolletur uſus gratiſſimarum populo uirtutum miſericordie uidelicet & caritatis: nullius erit neq̃ beneficus neq̃ liberalis. Quid enim dabit alteri: cui nihil ad dandum ſupereſt: quomodo munificum ſe preſtare poterit: q̃ tantum

possidet quantum sibi soli sufficiat. Auferetur & magnificencia ciuitatum/ tolletur cultus atq; ornatus omnis: nulla hedificabuntur templa: & nulle porticus: nulla palacia. Artes cessabunt omnes: perturbatio deniq; uitae nostre ac rerum publicarum sequetur: si quilibet eo quod sibi satis erit acquiescet. Sed cum sciamus fuisse atq; ee hoc appetitur ortos ferme omnes omnium etatu ordinum nationum: ut non solum uelint et & exquirant quae sibi sint satis: sed etiam ea quib? et ceteris suppeditare possint: et ipsi munitiores existant aduersus futuros casus atq; impetus fortune: quis dubitabit: an ex ea diffinitione sint omnes auari extimandi: cum ex eis constent & ulle oppida ciuitates/ ex quibus si censes eos ee eiiciendos: addas sane deserendas esse urbes atq; euertendas. Nam qui inhabitabunt illas expulsis auaris: nos quippe eiiciemur: quorum nullus est: qui hac ratione: et cupidus sit et auarus: ua cua ergo desertaq; relinquentur cultoribus menia urbium tua hac sentencia. Sed quid ego in singulis hominibus uersor: res publicas prouincias ciuitates regna: quid aliud dicemus: si animum recte ?? aiitas: preter publicam auaricie officinam: que & quia cōmuni exercetur decreto: sumit ex publico consensu auctoritatem. Queto te Cinci in tua illa ueteri Romanorum re plu publica atq; in his etiam quas postea uidimus tot uectigalium uaria

genera subditis imposita: tot onera insueta de uictis
gentibus indicta: tot exquisiti exhauriendę pecu-
nie modi ad replendam erarii uastitatem num
tibi liberalitatem an summam auariciam repreſe-
tant? Cum dicit Jugurta ille urbem uenalem et
mature perituram: si emptorem inuenerit: num
tibi unum aut alterum designauit auarum: an
ciuitatem uniuersam? Si urbs illa erat auara: in
qua predicant fuisse domicilium sapiencię et uir-
tutis: Quid sentiendum est de nostris: quæ coti-
die cōminiscuntur leges nouas: quibus subditi eui-
scerentur? Vertę te ad principes ac reges: quid ī eis
reperies: nisi publica auaricię testimonia: nec ea par-
ua sed amplissima. Robertus Sicilię Rex maior
nostrorum memoria habitus est: et dictus admodū
auarus: coacerauit enim immensum auri atq;
argenti pondus: ipse parcissimus fuit. At quid il
lustrius: est etiam hodie Regis illius memoria fa
ma nomen: et rerum gloria gestarum: quem non
tantum cōmendaret libris suis Franciscus Petrar
cha uir excellenti ingenio & doctrina: si putasset
auariciam: in eo uirtutis laudem extinxisse. Quo
quo mentis aciem deflexeris: astabunt tibi docum
ta haud uilia et priuate & publicę auaricię: ut
si hos existimes redarguendos: uniuersus tibi re-
prehendendus sit terrarum orbis, totumq; humanū
genus sit immutandum: malos mores in aliam ui-
uendi institutionem: is enim á deo adoleuit pecu-

nie cupiditas: ut non uicium: sed uirtus putetur
auaricia: & quo quis ditior sit honoretur magis.
dixi pauloante: eos qui et iuri ciuili & canonibus
operam darent: non sciencie sed lucri cupiditate
se ad eorum cognitionem conferre. Ex eo uidetis
quantus fiat tanq̃ ad certam aurifodinam ad has
disciplinas concursus. At hi cum appellantur in
signia doctorum licet plures sint indocti suscep-
perunt: hoc est questus et auaricie signa scitis
q̃ frequententur q̃ honorentur: q̃ colantur ab
hominibus ornantur quoq; preciorib' uestibus:
aurei etiam anuli gestandi ius illis datum est:
ut plane intelligant homines id genus facultatu
solum auri corradendi causa susceptum: qui si
audissent a nobis auariciam esse detestabiliore
ceteris uiciis: credo etiam ultro pro sua humani-
tate patronos se se eius profiterentur contende-
rentq; uerbosius ut mos est eorum: aut nullum
esse uicium: aut perleue & usitatum: & quo mul-
ta sint grauiora. Et quidem ego haud uobis con-
cesserim: quod pauloante dixi Bartholomeus omia
in unum congesta uicia non esse cum hoc uno
comparanda. Nam si ita esset male admodum
de nobis meriti essent prisci legum conditores
institutoresq; rerum puplicarum: qui cum sin-
gulis criminibus flagitiisq; quibus turbarentur
ciuitates: hominumq; societas uiolaretur: suam
penam constituissent: auariciam relinquerint

impunitam: fures nanq; raptores sicarios adulte-
ros homicidas ceterosq; sceleratos uiros puniendos
lege sanxerunt: auari nulla multantur pena nul-
la sanctione prohibentur: atq; id ea ratione opi-
nor: q; intelligebant sanctissimi uiri ĩnata esse
mentibus hominum semina quedam auaricie
tanq̃ necessarie ad urbium et uite ciuilis con-
sertationem. Tu uero uis exterminari é ciuita-
tibus auaros: ueluti maximi criminis reos. Dici-
te uos oro: si uicium esset auaricia: uiciisq; urbes
essent purgande: utrum satius esset: auaricia ne
pelli ex eis: an ambitionem: alterius opem rem publi-
cam sepe adiutam audiuimus: alterius malo oppi-
dum. M. crassus fuit auarus. Cesar liberalis: sed cu- . M. crassus
pidus dominandi. Quid romam euertit: crassine Cesar
auaricia ĩmensa: an Cesaris ambicio principatus.
Videte quantum á uestra opinione dissentiam.
Sint aliqui pre ceteris auari: preterq; hanc cõmu-
nem auariciam cupidi: hos extimatis é ciuitatibus
abici oportere. Ego contra aduocari in illas: tamq;
oportuna adminicula ac sustentacula populorũ.
Abundant enim pecunia: qua infirmiores imbecil
liores sustentantur: qua multi utantur in suis ege
statibus persepe et rei publice maxime opitulẽtur.
Q̃obrem ut in bene moratis populis ac ciuitatib̃
constituuntur horrea publica ad suministrãdũ
frumentum in caritate ãnone: ita per cõmodum
foret plures in eis collocari auaros: qui essent ueluti

priuatim horreum pecuniarum: quod suppedita
ret nobis priuatim & publice ad res uel pace
uel bello quod maxime gheritur: pecunia necess
arias. Est enim pecunia uelut nerui quidam:
quibus sustinentur res publice: cuius cum copio
si existant auari: tanq̃ rerum publicarum basis
et fundamentum sunt iudicandi. Et enim si qn
egebat subsidio ciuitas ad in opes ne ut mercena
rios ac utos nescio quos diuiciarum conteptores.
ao an ad diuites hoc est auaros (nam he raro absq
auaricia cumulari possunt) confugiemus. Vtris
praestat refertam esse ciuitatem opulentis ne qui
se aliosq suis opibus tutantur: an egenis quorũ
inopia & sibi et ceteris est difficilis ac molesta.
Mihi quidem optandum uidetur esse compluri
ris eiusmodi auaros: ad quos tanq̃ in arcem
ac praesidium quoddam confugeremus in diffi
cultate rerum. Non solum autem diuiciis no
bis affunt: sed amplius consilio: prudencia: patro
cinio auctoritate. Vidimus ipsi quidem per mul
tos qui cum auari haberentur: tamen et recte
consulerent rei publicę & in ea plurimum aucto
ritate pollerent: quorum consilia profuere: nulla
in re nocuit auaricia. Adde q̃ afferet persepe
magnum ornamentum et decorem suis ciuita
tibus. Quot enim ut uetera omittam nostris die
bus fuerunt magnifice domus: egregię uillę tem
pla porticus hospitalia auarorum pecuniis cõstruc

ta: ut nisi hi fuissent carerent omnino urbes maxi
mis ac pulcherrimis. At dicebas auaros tum
discretos amicis: tum non sedare famem: tum
suos ĩmites, ꝓpriis intentos cõmoditatibus: non
negauerim reperiri non nullos quorum auaricia
sit in uicio: sed et iusticiam quoq; aliquam dicim?
quæ sit iniusta. Vnde ortus est uetus illud pro
uerbium: summum ius: summa iniusticia. Sũt
quidem complures quos ego etiam reprobo: non
auari illi quidem sed stipites stupiti: plumbei: mi
seri truculenti: tenaces ex infima hominum sor
de ac fece: qui mores duros atq; asperos sortiun
tur: non ab auaricia sed ex naturæ malignitate.
Auaros uero multos cognoui lautos, splendidos,
ornatos, sumptuosos, humanos, perfacetos: quor?
domus plena esset & hospitibus & amicis. Sit
enim uerum quod est abs te obiectum: nõ iuuari
ab eis quen-q̃ pecunia: non ne alia incidunt quib?
satisfiat amicis, consilium, solicitudo, diligencia &
auctoritas, opera, patrocinium? Non consistit in
numis ius & munus amicitiæ: sed in officio et be
uuolencia: quæ cur ab auaro nequeant præstari: ha
ud satis intelligo. In amicicia quippe conseruanda
minimam partem pecunia tenet. Et enim illa pi
thagoreorum adolescencium amicicia non adeo
celebratur literis: q̃ alter alterum numis redeme
rit: sed q̃ se uadem atq; obsidem dederit quo-ad
socius & amicus rediret: eandem subiturus pena

quam socius: si non reuertisset. Nam q̃ multa uicia
in auari uitam contulisti non eadem est ut dixi
causa auarorum omnium sicuti ne retetorum
quidem. Reperies ex eis multos beneficos, humi
les, mansuetos, benignos, probos, minime molestos
tu contra recensebis per plures malos, impios, fla
gitiosos, ymanes, superbos. Idem sane tibi dicam de
poetis, oratoribus, philosophis iurisconsultis: quorum
quidam nequissimi euasere eos quoq̃ iuuenes, lux
uriosos, fures, rapaces, cupidos, facinorosos, qui in
nullam auaricie suspicionem deuenerunt. Itaq̃
si qui auari uixerint misere libidinose impure
cum fraude: non est auaricie: sed nequicie, luxurie
iniusticie tribuendum. Quin etiam affirmas plu
rima mala auariciam peperisse: Ego et plura bona.
Quid habemus salutarius aqua & igni: et tamen
aquarum impetu regiones uastatas audiuimus
et multas atq̃ egregias urbes igni consumptas.
Quod autem obiecisti auaros communis utilitatis
oblitos: studere priuate: hec non auarorum: sed
omnium fere est communis consuetudo. Qui enim
sunt isti qui publicum querant bonum se posito
priuato enim emulumento. Ego ad hunc diem
neminem cognoui: quin suum preferret: si id q̃-
dem posset impune. Dicuntur eusmodi non nul
la a philosophis de preponenda utilitate commu
ni magis apta disputandi solercie: q̃ ueritati. Sed
uita mortalium non est exigenda nobis ad statera

philosophie. Consuetum est: et cōmuni usu concessum atq; ab ipsius orbis ortu factitatū: ut magis afficiamur propriis q̄ communibus rebus: quod idē fatebimur omnes: nisi malimus magnifica loqui q̄ consueta. Sin autem ideo habes infēsam auariciam: q̄ ea importet secum multorum dampna: q̄bus parantur diuicie: mercaturam quoq; et q̄cq̄d est aliud in quo lucrum queritur: oderis necesse est. nullum enim fit lucrum sine alicuius detrimento: cum quicquid emolumenti uni additur: detrahitur alteri. Nam q̄ extremo sermone tuo inuidiam queritās: in auari causa affirmasti: senes potissime in eam labi. Id ego laudi dandum puto: neq; iudico etatis uicio euenire: sed prouidentia. Cum enim senes tanq̄ qui emensi procellosum pelagus iter conficerint tempestatibus plenum: uersēt animo discrimina ac pericula quæ nos circūstāt: et egestates quæ premunt: ad hec autem ꝓpellēda nouerint pecuniam q̄ plurimum prodesse: ueriti ne in easdem recidant: quas experti sunt difficultates: querendo ac seruando sibi prospiciunt et suis ac ueluti usu edocti ea preparant adiumenta: quæ precipua et utilia ceteris cognouerunt. Non igitur imbecillitate animi: sed firmitate: non errore sed prudencia experientiaq; rerum magistra comparant pecuniam: ut firmissimum tutissimumq; presidium ad inopiam, egestatem, egritudines: reliquasq; mortalium calamitates ꝓpul-

ſandas. Qz obrem non uidentur mihi ſenes errare
ſi querunt ſi parcunt: ſed ſumma uti ſapiencia. Qz
ſiquis etiam ſenilem auariciam turpem duceret:
non hominis conſilium qui cōmunit ad inſpatos
improuiſoſq; caſus: ſed nature fragilitatem decet
culpari: que tot nos diſcriminibus ſubiecit: tot ad
dixit neceſſitatibus: tot difficultatibus circūdedit:
quarum rerum niſi inaniter et uerbis: magis q̄
re uelimus philoſophari: a diuiciis neceſſe eſt ſuf
fragia poſtulentur. Ita non tantum naturalem:
ſed utilem et neceſſariam rem quandam conſtat
eſſe in homine auaricia: que docet ut iis ſe rebus
muniat quas cognouit firmiſſimas ad ſuſtenta
dam nature humanæ fragilitatem: et incomoda
euitanda. Quod autem in Virgilii fabula auari
cie deſcriptionem uoluiſti contineri: in quo pluri
mum uerborum effudiſti pericula atq; inepta in
uidetur: non tua ſolum ſed et ceterorum quoq;
curioſa & indigna docto uiro interpretatio qui
ſimilibus fabellis aliud preter animi delectationie
queſitum putatis. Nam ſi eoſdem uerſus ī mea
ſentenciam traducere uoluero nullo negocio oſten
dam auariciam illis deſcribi: non magis q̄ luxu
riam: ſuꝑbiam crudelitatem. Itaq; contempſi ſem
per hanc inſiuſam auctoritatis & ſapiencie ſuſpi
tionem: quam non nulli ſunt ſuperſticioſa ambā
ge poetarum fabulis intercluſam ſuſpicantur:
cum & ipſe Seneca etiam dicat hoc eſſe ꝓpoſitum

poetis: ut oblectent aures & fabulas conectant. et
Quid est enim uanius (quod cuidam etatis uire
uiro accidit) q̃ existimare aut Plauti aut Teren-
cii reliquorumq; fabulis aliquid occulcius aut et
obscurius sub alienis personis significari: quas ad
mulcendas populi aures inuentas et edilibus ad
ludos celebrandos sciamus uendi solitas. Q̃ obre
istis tuis tanq̃ tragediis quas nullo fundamento
in auariciam concitasti: Nihil digne responderi
potest: nisi te explicanda perleui fabella nimis ac-
curatam ac uerbosam diligenciam attulisse: in
qua meo iudicio omnem opam perdidisti. Que
cum ridens dixisset: atq; omnes Andream intuete
tur: cuius uidebatur iam mimus ut Antonio res-
ponderet: q̃q̃ inquit ille silendi ꝓpositum erat mo-
uit me tamen indignitas defensionis impotentis-
simi mostri ut non sit ulterius taciturnitati loc̃. Andreas
Deinde subridens cetera quidem non ex animi
sentencia: sed aliorum gratia reor: Antonium et
disseruisse: q̃ uero senum auariciam defendit:
propriam agere causam uisus est. Vir quidem
doctus & prudens cum legerit apud Terencium:
nos etate fieri attentiores ad rem paulo q̃ sit ne-
cesse uerituf ut cum senex sit auari suspitione
subeat: senilis tutelam suscipit auaricie. Vt at
quendam graecum scriptorem accepimus laudasse
Dyonisium siculum pessimae uitae tyrannum:
Platonem uero sanctissimum uirum uituperasse

ad eloquencie exercitationem. Ita et te uideo hoiem
liberalissimum id uicium defendendum suscepisse: quod noueris esse pre ceteris oppugnandum. Non enim in excusationem eius hec te dixisse certe scio: sed accusationem: ut pspectis rationibus tuis maior mihi tribueretur facultas: que á te sunt disputata refellendi. Nam te q̃dem Antoni uirum liberalem procul esse nouimus: ab omni non solum crimine auaricie: sed suspitione: siquis dixerit cupidum: fortasse non mentietur: tum id absq; uitio possit contingere. Hoc in loco duo mecum recognoscas uelim in quibus mihi labi uisus paulum es. Primu an scite cupiditatem & auariciam duo uerba sensu diiuncta ita posueris: ac si idem significarent. Deinde (nam alia post uidebimus) an satis recte censeris auariciam ee secundum r naturam. Aliud sane significatur nobis auaricie nomine: aliud cupiditatis. Omnis enim auarus ardet cupiditate: sed non omnis cupid' auaricia. Siquis me cupidum dixerit. Siquis item omnis bonos uitos: non negauerim: cum sint quedam naturales cupiditates ut philosophi uolunt: quæ absunt longe á culpa sicuti habendi ea quæ suppeditent ad uiuendi rationem & decorem: ut cum quis victum et uestes necessarias concupiscit: siquis pecuniam cupiat ad r usum uitæ necessariam: ad beneficenciam: ad

liberalitatem ad inopum sustentationem nihil
habet in eo hec cupiditas reprehensionis: quā nō
abernabis: si dixeris naturalem. Est et alia cupi-
ditas habendi ultra q̄ deceat: plusq̄ oportet: uehe-
mens in exhausta excedens modum: que est cū
auiditate auferendi: cumulandiq̄ studio: et āi
anxietate laboris & sudoris plena in qua ver-
satur auaricia: hanc nature ascribere hominis
est pace tua dixerim: parum ipsius munera t
atq̄ opera inspicientis. Nam si ita res se haberet
ut auaricia inesset natura nobis: nimium p
fecto de illius iniquitate queri possemus: ini-
quum enim foret atq̄ indignum illa parente
rerum omnium: atq̄ effectrice natura si cum
cetera ab ea procreata constituisset donis plena
et muneribus: hōiem quem solum posuit suoꝝ
opum spectatorem quibusdam uero prefecit
inferiorem rebus omnibus á se editis reddidis-
set: ut is quem animantem effecit ac ratione
preditum: deterior ꝓpagatus esset eis quē ī ani-
mata produxit: aut carencia ratione. Contē-
pleris licet celum maria, terras, et quē eis con-
tinentur: nullum reperietur in illis auaricię
uestigium: aut umbra cupiditatis: sed redunda
bunt omnia liberalitate ac munificencia. Q̄id
enim celum quod nobis solem & lunam totq̄
luminaria uarietate distincta largitur: é qui-
bus gignendi procreandiq̄ cause prodeunt: q̄d

aer cuius spiritu uiuimus. quid aqua: quæ tot
piscium genera: tot cõmoditates nullo munere
nostro inuitata prebet: quid terra que tot fru
gum herbarum: fructuum spes: tot animãtia
ad usum nostrum producit: quæ etiam si quid
ei credideris: reddit cum usura: quid ista inquã
num nobis aliqua cupiditatis aut auaricie in-
signia prese ferre uidentur: omnia nature opa
redundant donis multiplicibus: ut illa non so-
lum liberalis aut benefica: sed etiam prodiga
esse uideatur. Quoquo uersum te uertas licet:
nihil nature rerum reperies cum auaricia coniunctũ.
Sunt enim contraria penitus longeq; semota:.
hæc largitur: Illa aufert. hæc ultro porrigit ple
na manu: illa extorquet oblata. hæc nosalit: illa
spoliat alimentis. hæc complet omnia muneribꝰ:
illa exhãrit rapiuis ut rectius quodammodo di-
ci posset cæteta ee preter naturam: per hanc u
nam naturalem: sed attende quæso q̃ ipsa ue-
ritas tecum pugnet non inficias ibis opinor:
quin ~~opinor~~ oriamur omnes naturali quodã
et infixo animis nostris appetitu: non solum
libertatis: sed etiam principatus: ut bene á nã
institui neq; alteri subesse: nec quando emine-
re ceteris cupiamus: neq; solum in nobis sed
etiam in belluis hoc apparet: quæ si quando: e
uinculis eruperunt tanq̃ in libertatem restitu-
te discurrunt ac gestiunt: nec se arceri pacium-

tur. Qui ergo uoluntariam subit seruitutem
utrum tandem naturam ducem sequitur: a
an penitus dediscit á lege naturę. Atqui nul
lum dubium est: auarum se subicere sponta
neæ seruituti: concupiscencię. Et enim seruus
est cui obtemperat: quam sequitur ducem: quā
sibi dominum constituit: ergo ipsius naturæ
muneribus aduersatur. Legi pridem nō nulla
Johannis chrisostomi: in hanc fere sententiam:
quę referre per cōmodum uisum est. Et enim
inquit omni tyranno seuerior est pecuniarum
concupiscencia: cui adducitur auarus delecta
tionem nullam habet: molestias uero plurimas:
insidias: odium, calumpnias ac omnia quæ uir
tuti sunt inimica: hec liberos seruos facit. Et
quidem seruis empticiis deteriores: neq; homi
num seruos: sed deterrimarum passionum atq;
egritudinum animi: quibus agunt ea quæ
hominibus & deo displicent. O maram seruitutem: et dyabolicum dominatum. Quo tu igitur pacto cum hec audieris tanti uiri ore plata: auariciam aut pecuniarum concupiscēcia asseres naturalem: per quam naturę ipsius precipua iura tolluntur. Q si ea esset secūdū naturam oriremur omnes auari. Producuntur enim nobiscum naturales moti atq; ita affiguntur: ut nulla euellantur arte: nulla ratione amoueantur: quemadmodum videre:

Ioannes chrisostomus

horrere ad subitum conspectum rei formidolo-
se: ad repentinum timorem pallescere. Auari-
ciam uero innasci nobiscum quis sanus dixe-
rit: pauci sunt illi quidem nec tales nascuntur
sed fiunt errore opinionis. In super que sunt
naturalia in nobis non uituperantur: nulli ei
datur uicio si aut cecus aut claudus fuerit
in lucem editus. At auaricia maximum sep
crimen iudicatum est: quocunq; in homine sta
tu dignitate. Nox me deficeret: si referre uelle
sigillatim que sunt scripta - in auariciam tu
á grecis tum á latinis doctissimis ac sapientissi
mis uiris: á quibus nullum omnino uerbum p
latum reperies: in ipsius uel laudem uel excusa
tionem: ne ab illis quidem ipsis quos retulisti
fuisse auaros habitos. Scio Aristotelem auaru
existimatum: scio etiam aliquos credidisse ad
iunxisse ad uitam beatam bona fortunæ ne si
in sola uirtute animi foelicitatem posuisset: e
rubesceret suscipere ab Alexandro ea que nume
randa in bonis minime iudicasset. Tamen nul
la in parte operum suorum scio ab eo auaricia
laudatam: sed positam in uicio & quidem á uir
tute admodum remoto: ut etiam si fuerit aua
rus: nihilominus ui compulsus ueritatis: aua
riciam in malis numerauit. At et ipse et multi
philosophorum fuerunt auari: hoc non sunt
assecuti aut mutuere: aut disciplina philoso

phie

phie: sed culpa morum et naturae depravitate.
Philosophia enim dux est et magistra vitae bn
degendae: virtutis indagatrix: expultrixq; vi-
ciorum: quae non honestat turpes res sed vitu-
perat: non tribuit auctoritatem sceleri: sed a-
dimit: docetq; appetendam esse virtutem: eiq;
contraria fugienda: ut quo quis doctior fuerit:
atq; crudelior: eo magis in eo turpia facta culpa
da videmus. Vide quantum pateat vis hone-
sti: et naturae vigor: cum tam late evagetur ava-
ricia: tam sit vulgata: tam hominibus insita
ut dicis: tamen ad hanc diem nullus extitit
aut philosophus aut rerum scriptor tam impu-
dens: qui se eius patronum sit ausus profiteri.
Quis aperte affirmaverim neminem philoso-
phum fuisse unq; avarum: qui quidem esset
dignus philosophi nomine. Nam aut carebit
appellacione philosophi: si fuerit avarus: aut si
amator extiterit sapiencie: carebit avaricia.
Itaq; acutum, perspicacem, eruditum, ingenio-
sum, doctum eloquentem eum qui sit avarus
ee concedam: amatorem vero sapiencie hoc est
virtutum bonum, equum iustum nequaq; fatebor:
misceri enim non possunt contraria: neq; una
in domo cohabitare virtus & avaricia in qua
veluti in spurcissimo ceno & fetida sentina
sordescit virtutis splendor omnis. Nam quod
in causam tuam attulisti patrocinium avaro-

Regum ac Principum: rerumq; etiam publica
rum. Non defensio criminis est: sed exagge
racio delictorum. Sed non hoc solo uicio laborat
magna fastigia. Primum ut in omni fortu-
na et conditione hominum: ita ex istis plures
nouimus malos repertos q̃ bonos: non enim
quia in excelso collocantur ideo meliores mores et
uitam laudabiliorem sortiuntur: neq; potenciam
sequitur uirtus aut sapiencia. Deinde solent
ee principes ac domini rerum impotentes: supbi:
tumudi, iracundi, seui, crudeles, luxuriosi, neq;
propterea huiusmodi uicia illorum potencia ex
cusantur quin potius culpantur in eis magis ꝛ
q̃ in homine priuato: est tamen aliqua ex parte
ut dissimulari possint. Magnum quippe est &
super multorum uires in magno rerum arbitrio
positum: obtemperare rationi: et eius prescripto.
Regi excagitat mentem principatus: inflamat
animum: perturbat rationem: subiit uarias co
gitationes cupiditates: ut non multum mirentur
homines si illi efferuntur ira aut luxuria, cum
quicquid libet licitum arbitrentur. At uero ava
rum esse regem aut quemuis principem per si-
mile mõstri est. Cum nihil ĩmaniius: nihil p
uersius: nihil facinorosius excogitari possit: q̃ cu
piditas dnãntis. Referunt ceteri homines ꝛ
auaricie culpam in timorem inopie: cũ dicant
uereri se: ne in futurum egeant: ne mẽdicent:

hic autem timor qui potest cedere in principes aut
reges: quorum nutu uoluntate ditione: subdito-
rum bona sint posita omnia. Quid his deesse
potest propter animum ac bonitatem? quid eos
hortatur ad auariciam: nisi pusillitas cordis et m̄
tis malignitas? nam potencia ipsa quidem et ma-
gna rerum facultas: ad libertatem compellit. Et (vinoq; fometa
quidem ceteta uicia fomenta quedam atq; inci-
tamenta extrinsecus habent quibus subducatur
magno in statu collocati: luxuria ac uoluptas &
delectacione sensuum mouetur. Ira ad ultionē
uindicte oritur: crudelitas ab intemperancia ui
uendi. Odium ab iniuria. At auaricia nullū
habet incitamentū nisi ab nequicia profectum:
intus nascitur: intus habet radices: que in rege
ac principe eo est pestilentior: quo nocet pluribus.
Caue enim putes maliciam illorum solis est obēē:
plurimos ledat necesse est: primum dampno: tū
autem imitatione. Preclare quidem ut cetera
a Cicerone nostro in libris de legibus est positum. Cicero
Cupiditatibus principum et uiciis totam infici
ciuitatem: nec tantum esse mali peccare principes:
q̄q̄ id sit per se ipsum malum: q̄tum illud: q̄ mul
ti imitatores principum existant: neq; solum ob-
sint: q̄ corrumpuntur: sed q̄ corrumpunt: plusq;
exemplo q̄ peccato nocent. Vnde et Platonis platois snia
est egregia sentencia quales in re publica ēent
principes: tales reliquos ēē solere. Hac causa

extitit Antoni: cur tam late tam impune peruul
garetur auaricia: cur tantas simpserit uires:
cum rudes atq; impiti id bonum existimaret:
ad quod deditam cutim principum: suorum
cernerent: quorum mores imitari pulcrum
esse ducunt. et principibus gratum. atq; pri-
uatorum hominum auaricia ledit non ad-
modum multos: principis uero publicam stra
gem ac pestem secum trahit: nulle seruabun
tur leges sub auaro principe: nulla iura: nulla
iudicia: erunt scelera impunita: si redimentur
auro: in sontes punientur: clabentur sontes: nul
lum erit tam atrox facinus: quod non obumbre
tur splendore pecuniae: latrocinia, furta, cedes,
libera erunt: si aliquid offerant lucri: omnia
deniq; tanq̃ sub hasta in foro posita uenũ ibunt.
Quid plura: rerum omnium: tum priuatarum:
tum publicarum: euersionem eorum ~~fim~~ cupidi
tas suadebit: quae eo maius meretur odium: quo
maiori exercetur dampno populorum. Q̃ q̃ uide
an Reges: aut rerum dominos eos appellari deceat:
& non seruos miserrimos: omniq; indignos con
tumelia. Quo enim quis deteriori atq; impurio
ri domino seruit: eo uilior atq; abiectior est con
ditio seruientis. At auarum palam est: seruũ
ee cupiditatis: ea autem ex omnibus animi per
turbationibus est spurcissima: ergo illi seruies
non dominus: sed contemptissimus atq; abiectis-

simus habendus est seruus. Rex autem Rob-
tus tunc aut Rex non fuit sed tyrannus: si in
eo fuit auaricia: aut si dignus extitit regis noie:
longe abfuit ab auaricie culpa: quæ in rege esse
non potest. Nam rex ille dici meretur qui t
spectator est aut procurator publici cõmodi: cui
est cordi utilitas subditorum: qui quecunq; agit
refert ad eorum commoditatem quibus potest:
quam qui contempserit animumq; a comuni bono
ad priuatum traduxerit non rex: sed tyrannus
habendus est. Hoc enim rex differt a tyranno:
q alter eorum quos regit commodis inuigilat: alter
est suis intentus. Illud uero quod a te multis u-
bis est explonatum: non pleroscq: sed omnes (quo u-
bo nulli excipiuntur) auri cupiditate ductos: aua-
ricia teneri: refellant hi duo: quorum mores cum
sint ab eius uicii labe repositi: eorum est: sue fame
non deesse. Tum subridens Cincius atqui inquit
cum omnes dixit Antonius de sacerdotibus sensit:
quibus iam dudum hec est communis labes: et t
morbus consuetus: ab ipso enim ut m uidetur
exordio religionis nostre cepit hec pestis uigere
illis. Iudas primum ex discipulis saluatorem p-
didit acceptis argenteis: & ab eo in reliquos inglu-
uies auri manauit: ad nostramq; perseuerauit
etatem: adeo ut raro sit: sacerdotem reperiri hui
cupiditatis expertem. Refert beatus Augustin
quæri sanctissimum uirum Cypianum Episcopum

Quis dicitur mer
Rex

Quid differat
Rex a tyrano

Cincius

De auaricia

Kartaginensem: esse temporibus suis in ecclesia non qualescunq; auaros sed raptores et feneratores: nec quoslibet homines: sed episcopos: si tunc & accidebat: cum recens existimaretur fidei feruor cum floreret martirum uirtus: cum redundaret orbis sanctitate fidelium: quid in hac fece temporum: in hac morum peruersitate: in hac hominum corruptela et quasi senescente fide & fieri putamus. Recte franciscus petrarcha uir suae etatis optimus ac praestantissimus auaram Babiloniam dicens: uidit q̃ insita eet huic generi hominum auaricia: q̃ infinita cupiditas: quata libido questus. Mihi quidem maiorem inmodii improbandum uidetur: eos qui in summa rerũ copia minimeq; desituta uersentur: cum militet stipendio xpi: quos bona fortunae ad nutũ circũfluunt: tamen cruciari semp ueluti tantalum apud inferos perpetua auri siti: & quo plura assequantur: eo ampliora ab eis concupisci. Omittamus hec Andreas inquid neq; locus est neq; instituitum deplorandi mores nostros: quos in multis scio posse fieri meliores. Ad Antonii uero dicta reuertamur: cuius disputacio multis enixa est rationibus persuadere nobis auariciam et utile esse et necessariam. At ea q̃ uera sint et grauia consideremus: dixisti quod mihi quidem interloquendum ridiculum uidebatur: auaros pdesse ciuitatibus: q̃ et multis opitularentur pecunia

Andreas

et rei publice essent adiumento. hoc modo licet: mor
bos & pestilentiam asseuerares utilem nobis: quia
plures ditentur hereditatibus defunctorum. Ita
et uenefícos quoq; raptores & testamentarios con
ducet esse per multos: quoniam falsis testametis
rapinis ueneno: non nulli locupletentur scelera
qnq; & priuatim et publice profuerunt. Stupri
Lucretie libertatem peperit. p. r. Sedicio per maxia
dedit tribunos plebi: nec tamen aut stupra aut
seditiones non acerrime legibus uindicantur: ñ
quia scelus casu aliquando profuit: ideo scelera
utilia sunt censenda. Si dixisses conferri nob
aliquid eorum morte: forsitan assentirem. Re
linquent enim utenda ceteris: que asportare
secum nequeunt: in quo cruciatus est eorum
pergrādis: cum inuiti abstinebunt ab auro: &
rebus iis: quas tanta cura conquisitas: tam dili
genter custodiebant. Fuit auarus etate nostra
qui in ipo mortis limine afferri ante se iussit
peluim nummis plenam: opem subsidiumq; ui
te ab eis orans: quorum ca ad eam diem omnib
uite comodis caruisset: subinde murmurans:
en quibus uos relinquam. Igitur non ipsorum
sed mortis est beneficium si quando bona aliqb
usui fuere quod idem uulgatum prouerbium
auarum nisi cum moritur nil recte facere: t
qualem hunc ergo haberi decet: et q̃ catum ciue
cuius interitum nobis prestat optare q̃ uitam.

At fert opem egentibus: subleuat presidio imbecilles: addas si libet cum usura et eorum dāpno quibus opitulari uidetur: nemo ad auarum recurrit nisi inuitus & extrema perculsus ꝯopia. Sciunt enim se confugere non tanq̄ in tutum portum in quo conquiescant: sed ueluti in acerrimum stopulum in quo sit aliqua rerū sua⁊ faciendā iactura. Nam si quando fert subsidium ciuitati id facit reniteus & ui coactus aut pellectus lucro: est enim tenax pusilli ānī et omni uacui beniuolencia. Succurrere autē ciuibus magni est animi liberalis beniuoli excelsi. Sed per īmortalem deū quid operis aut presidii speranduṁ est conferri ab eo cuiq̄ pecunia: qui illius segregande á se metu libenci⁊ animam q̄ pecuniam effundit: q̄ui mauult quandoq̄ dignitate: liberis: uita deniq̄ carere q̄ numis. Tudertinus quidam auarus admodum pecuniosus: paucis ante annis casu coxa fregit: cum solus ob aliorum suspicionem habitaret domi: ad lamentationem uicini cognatiq̄ accurrissent: uix ab eo impetrarunt: ut medicus accersiretur: is cum uenisset pollicitusq̄ esset pristinam se illi ualitudinem redditurum si sibi fieret satis rogauit eger quid premii peteret: cum triginta aureos dixisset. Abi hinc ocius á me inquit ille: ego ne tanti faciam uitam ut hic tam magno sudore á

me quesita tam parvo suo labore auferat. malo
quidem mori q̃ tam caro vivere: neq; deiceps
ullo pacto exorari potuit: ut vel minori pre-
cio curari se pateretur. Ita infelix homo pau-
cis post diebus demones sepissime invocans:
quorum in tutelam se dederat ad inferos a-
biit: dignam mercedem suae impietatis assequ-
tus. Persius autem macedonum rex (si tn
hoc nomine dignus fuit) abundabat plurimo
thesauro: et quidem preparato a patre Philippo
contra potenciam romanorum. Is bello quod
cum eis gessit quo et succubuit: cum multa
milia basternarum equitum peditumq; con-
ducti precio ad auxilium descendissent eius a
quibus non solum regnum tueri: sed romãos
etiam repellere potuisset: missos eos per avari-
ciam fecit ne pecuniam convenitam solveret.
Aliis item militibus cum vasa aurea pro nu-
mis dedisset simulans postea se pecuniam datu-
rum: si vasa restituissent: receptis vasis milites
elusit. Ita ob custodiendam auream supellec-
tilem omni se militum presidio spolians: prelio
superatus est: vivensq; una cum filiis et Regina
gaza ductus in morem servi ante Pauli emilii
currum triumphantis ut verissimam illam suo
exemplo testaretur esse sentenciam: avarus in
nullum bonus est: in se pessimus. Quid hoc nõ
rege sed vili pecude abiectius qui auri consec-

uandi cupiditate auro simul & regno ꝑuatus
uilissime consenuit. Voluit credo ut Roma
ni gratias haberent illi: ꝙ tanti ponderis auri
atq; argenti tam diligens custos extitisset.
Ampla igitur spes est constituenda nobis in
auri bonis: cum illis non utatur ne in sua
quidem tutelam ac defensionem: sed sed hoc
est proprium illius opus: nouit rem querere
et cumulare: uti uero nescit: nunq̃ dabit a
uarus cum locus aut tempus exposcit: com
putat: cunctatur: differt: cum promenda pe
cunia est: demum gemens et dolens ac si ex
cuteretur profert tandem etiam parca et len
ta quicquid idest manu. Iam uero quod af
firmasti et abũdare amicis auaros: & domum
eorum refectam hospitibus: credo id forsitan
accidere: quia multos alliciunt ad se dilige
dum: quia semper eorum domus patet pau
peribus et egenis propter immensam benefice
ciam ac liberalitatem: sunt pii misericordes:
opem suam atq; operam omnibus pollicetur.
Quid autem deserciuS illorum edibus: quid
infrequentius: quid magis solitarium: omnes ꝛ
mortales eorum domicilia tapetis et sceleribꝰ
refecta abhorrent excertacionibus persequuntur
consuetudinem fugiunt: colloquia aspnantur.
Nam quem illi canes mordaces non deterret
ab ingressu illorum postium ad quæ spolia in-

troeuntium affixa conspicerent infra quas t
scirent egencium ac supplicium sanguine ex
orberi. Si beniuolencia simultate atq; odio pa
ritter: repeties q̃ plurimos eorum amicicia tene
ri. Si uero ab amore ut uolunt sapientes ami
cicia proficiscatur: tum auarus nihil diligat pre
ter sui ipsius comodum et utilitatem: necesse
est ut ipse quoq; nullius amorem aut beniuo
lenciam consequatur. Verum ut cognoscas a
uarum omnis dilectionis et pietatis expertē
ausculta: nisi forte contempnis Crisostomi uba. Chrysostomus
Qui pecuniam inquit amat innumerabilibus
proximum afficiet malis: et se quoq; una cum
illo: et enim facile irascetur comuicium faciet
stultum uocabit: iurabit periurabitq; nullum
uetens seruans mandatum legis: nunq̃ diligit
proximum qui aurum diligit: qui amat pecu
nias non solum diliget inimicos: sed amacis u
tetur ut inimicis: et quid amicos dixi: ipsam
naturam ignorant: qui pecunias amant: nulla
norunt cognationem: non consuetudinis recor
dantur: non reuerentur etatem: omnes odio t
habent. At si uerum est hoc inquies: cur multi
se in illorum familiaritatem insinuant: cur t
frequentant domos: assistunt: sectantur. Non
hi hominem spectant sed predam: cuius gra
multa perferunt: dissimulant omnia: et cum
eos summe oderint: odium tamen in adula-

tionem conuertunt. Nam q̃ auarorum consi
lia in patriam extuliti: nihil minus mihi pro
bari potest q̃ salutare aut recte consilium pdire
ex ore illius: cuius ingenium est dedicatum a
uaricie: cuius appetitus semper eluries subditus
est cupiditati. Nihil mihi crede alienius est ab
eorum moribus et natura: q̃ ullam habere ra
tionem publicę utilitatis. Nam quecunq̃ cogi
tabitt: loquentur, agent, referent ad rationes r
suas: id optimum factum esse censebunt: ex q̃
plurimum in archam deriuent: etiam cum pu
blico detrimento: priuatum comodum semp
communi anteuertent: non dolebunt minui ci
uitatis opes: dum augeantur sue: nil sanctum
erit apud eos nil religiosum: nil equum uel iu
stum: hortabuntur ad bellum etiam iniustum
iniquum: et cum periculo patriæ: si quid ex eo
se expilaturos confidant: pacem suadebunt tur
pem ac perniciosam ex qua domus eorum locu
plecior fiat: habebunt uenalem uocem: opam
dignitatem: hostis denique fient patriæ pecuniæ
gratia. Quot enim reperti sunt etiam memo
ria nostra: qui corrupti auro empti precio: illa
pdere uoluerunt. Ita et consilio fallaces et r
subdolos reddet auaricia: et opera improbos ac
perniciosos: hos tu Antoni fedissimum genus ho
minum ac maleficum censebas etiam in ur
bem conuocandos etiam utilitatis causa. Si-

quidem cupias asilum instituere: ad quod un
diq; improbi nepharii sceleratiq; homines con
fugiant: recte arbitraris: si uero statui ciuita
tum consulere uelis: existimas peruerse: non
enim malis ciuibus sed bonis sunt urbes re
plende. Natus quidem sapientissimus gre
corum censuit res publicas fore beatas: si aut
eas sapientes regerent aut sapiencie studio
si: tu uero si aut auaris repleantur aut ama
ricie deditis quo quid est absurdius: hoc ne ē
oro te stabilire an funditus subuertere ciuitates.
Vnus aut alter auarus hoc est communis omniū
expilator: uexator: predo urbem conturbat: quæ
sequetur uastitas: quod excidium si multos in
troduxeris: qui oculis nisu aspectu ipso fortuis
nostras obruere atq; absumere uidebuntur: &
cos tu diseris utiles esse: quorum similes si daren
tur multi deterentur penitus ciuitates: dicam
libere quod sencio. Ego adiumenti nihil: detri
menti uero plurimum existimo per auaros hoī
nibus importari. Nullum enim commodū
nulla utilitas á uicio aut turpitudine pficisci
potest: cum ea nulla sit dedecori coniuncta: at
auarum semotum esse constat ab omni usu
et splendore uirtutum: ab eo igitur nulla unq;
utilitas emanabat. sedulitas autem esse uirtutes
omnis ab auari pectore latissime patet. Primū
iusticie iusticie splendor: in eo nullus uigebit: &

publicarum et priuatarum rerum firmissimum fundamentum. Nam cum duo dicantur á Cicerone iusticie munera unum ne cui noceatur alterum ut communi utilitati seruiatur: auari est et nocere omnibus: & comunem ledere utilitatem. Tum autem iusticie officium est distribuere suum cuiq; hoc est premio & pena afficere. At auarus non distributor sed raptor premia aliorum in se transferre – inuidens alterius bono: penam nullam inferet: oblato precio. Ita in dando premio – iniquus erit & corruptus: in pena irroganda quin tuebitur reos: insontes mulctabit. Id uitium duceret: quod sibi futurum fuerit questuosum: deinde uacuus erit gratissima uirtutum liberalitate ac munificencia: sunt enim longe ab auaricia diuersa cumulate re dando ac promerendo crescant: altera auferendo. Erit quoq; extra magnificenciam ac magnaminitatem. Nam quid excelso animo dignum geret homo tenuis angustus remissus pusillus: aut quid magnificum opabitur qui exhorrescit ad nomen impense: nunq; utetur pecuniis: qui afficitur earum amore: seruus enim est illarum non domini: custos non dispensator: quas cum cupiat augere nunq; ad eas offerendas manus admouebit: nisi forsam ille (nam nomen reticebo gnatorum causa) magni fuisse cum uobis uidetur: qui &

per auaticiam maximas contraxisset pecunias,
diuicias: filii autem adolescentes domi sump-
tuosius cenitarent inter simphonias et cantus:
homo qui taro famem sedasset nisi mensa in-
composita: cum magno dolore tacitus hec seci
tulisset semel: tandem excitatus persstrepentiu
conuiuarum uocibus suma cum anxietate pro-
diit tanq̃ é carcere ex cubiculo suo infulatus:
toruo uultu ac subrancido: uix conspiciens lu-
cem ac desuper contemplatus discumbentes t
magna uoce appellauit dispensatorem: et en sus-
pitans inquit: postq̃ filii bona hec meo sudore
parta commessationibus ac deliciis absumere
conantur: ego quoq; mihi met uolo indulgere: et
dare me uoluptati: mihi acta est ætas: illi de se
uiderint: perdant omnia ut lubet dum m̃ ipse
prospiciam: atq; inde ea proferens sordido loculo
ereum numulum accipe ait prodigemus dum
res suppetit: eme in cena lectucas mihi ut nos
etiam conuiuemur. Magno mihi crede anio
atq; elato his usus est uerbis: ut nisi uulgi ex-
timuisset opinionem eiusmodi expensis rei fa-
miliari male consuluisset. At credo assequi-
tur temperancie laudem: cum nulla in re mo-
dum seruet: cum eius mens animus: appetit?
prodeant ex in temperancie fonte: temperancia
enim medii est: auaricia extremorum. Nam
fortitudinem in eo esse quis dixerit: cũ aium

uirilem corpusq; effeminari: auaricia testis &
auctor grauis sit Salustius. prudencia insuper
erit uacuus: a quo enim relique uirtutes ab
sunt et hec aberit moderatrix reliquarum: t
corruptus quidem cupiditate animus recto re
rum iudicio carebit. Tuus ergo hic bonus ho
desertus ac destitutus omni splendore ornatu ac
uirtutum: uiciis constipatus non ad presidia
hominum natus: sed ad precipia: non ad con
seruandam rem publicam erit utilis sed ad
delendam: non ad ciuitates sustentandas: sed
subuertendas. Nam pernicies quedam bonorx
omnium et cunctorum criminum seges semp
auaricia extimata est: de qua audi quid Criso
stomus noster (Libenter enim eius in sentenciis
tanq; in agro fertili uersor) senciat et qualem ar
bitretur perniciosum quid inquit auaricia est
perniciosum oculos hebetat atq; aures: reddens t
homines fera bestia ĩmaniores: non amicuciam:
non societatem: non ipsius animę salutẽ ullo
modo excogitare permittit: sed ab omnibus t
his ãmouens tanq; seuus tyrannus quos cepit
seruos sibi efficit. et quod deterius est huius co
git acerbę seruitutis auctorem: ex quo fit in
curabilis egritudo: hec decemmilia indixit belli:
sanguine quidem uias: luctibus uero ciuitates
replens: hec uerba perspicue demostrant: quę sit
futura utilitas eius: qui ut cetera sileantur

Chrisostomus

luctu et sanguine urbes repleturus: qui si te
delectat aduoca illum in tuam rem publicam:
rioscia non molette feret: se carere hoc tam im-
probo ac facinoroso ciuitatum architecto: si
mihi quidem liceret: sicuti Plato é re publica
quam uistam suis libris describit: poetas expu-
lit: q̃ eorum uerbis et doctrina infici putaret
uitam adolescenciuim et ciuitatis mores. Ita
ego si tamen hi mecum senciunt auaros omnis
decreto meo eiciendos dicerem é ciuitatibus: q̃
rum non uerbis sed factis: non doctrina sed
exemplo ciuium animi corrumpuntur. Nam
si feneratores etiam apud pristos illos semper
habiti sunt infames: hodieq̃ summa cũ igno-
minia ab omnibus rei publicę officiis arcen-
tur: cur non deceat auaros maiori crimini
obnoxios (ex auaricia enim prodit libido fe-
nerandi) non priuatione publicorum mune-
rum: quibus etiam multi boni uiri caruere:
sed perpetuo exilio mulctari. Quid autem
amplius extimandum est animum inficere
an corpus. an certe uidemus leprosis ad eui-
tandam morbi contagionem domicilia extra
urbes in quibus solu habitent dari. Quanto
honestius auari exterminarentur et procul
abicerentur á nobis: quorum animorum t
quę multo magis est iactura constat inficere non
solum: sed perdere humanum genus. Vere hoc

uideor esse dicturus eos solos dignos esse quibus elementa omnia uictum negent. Eiciantur omnino igitur Bartholomeus inquit: & hoc decretum sancciamus: quo nullum potest exquiri sanctius: nullum uictus decerni: quod obseruaret forent res publice ĩmortales. Vtinam inquit Cincius una cum regibus & nostra urbe exacti essent: et ne in ea deinceps reciperentur ꝑpetuo edicto prohibita: uigeret adhuc imperium illud quod dum uacauit auaricia creuit ad sũmã amplitudinem: postea uero q̃ palam etiam ciuitatem occupauit: atq; illa ui gente uox ẽ emissa imperium collapsum est dominante auaricia. Vnde miror Ciceronem quem beatus Augustinus artificem gubernandę rei publicę appellat: eis legibus quas rei publice dedit a se descriptis: non et hanc addidisse: auaros pelli urbibus oportere: quæ lex multo melior salutariorq; fuisset: q̃ deseruandis sacris ceremoniis instituit: aut de magistratibus creandis: utilior certe huius uni ꝑmulgato extitisset: eiecto eo uicio: quod uirtutum omnium complectitur corruptelam. Sed uir prudentissimus obsecutus forsan temporib̃ solummodo multa plectendam auariciam censuit: non addens grauiorem penam. Nos uero excludamus eam omnino ex habitaculo ciuitatum: neq; uestigium ullum in eis tanti morbi relinquamus. Itaq; feratur a nobis hec lex san-

bartholomeo

Cincius

Imperium

ctior ceteris omnibus auari in urbibus ne sinito
qui fuerint eos edicto publico pretores eiiciuto.
Tunc Andreas lector inquid probari a uobis sen-
tenciam meam: et contra Antonium sentire: t
cuius superest ut reiciam dictum uideri sibi lau-
dandam in senibus auariciam: idq accidere pru-
dencia. Sed non prosequar longius ueritus lo-
cacitatis crimen. Vnam Ciceronis nostri sentetiā
referam contra Antonii opinionem: nostis illā
omnes: sed Antonium fugit opinor quom ea t
dixit: scribit enim se nescire quid sibi uelit ava-
ricia senilis: nec quicq̃ fieri posse imprudenci?
q̃ quo minus uie superst: eo plus uiatici quere-
re: neq uero est ut aliis consultum uelint ex
eorum cupiditate: aut prospiciant posteris: qd
ab Antonio dicebatur. Sed hac excusatione u-
tuntur ad obtegendam uicii sui culpam: ut ra-
tione aliqua: non prauitate animi tanta am-
pliandi seruandiq patrimonii cura affici uide-
antur. Illa uero perabsurda fuit et homine t
docto indigna sentencia: uideri tibi auaricia
rem necessariam esse: nihil est enim necessariū:
quod ipsum sit inutile et perniciosum: at nulla
res perniciosior estimari debet: q̃ ea ex qua mala
omnia ortum trahunt: omnia autem mala ori-
ri ex auaricia comprobat apostolus Paulus cui
est aurea sentencia: malorum omnium radice

Paulo apts

esse cupiditatem: eam ipam intelligens ex qua e
auaricia. Quid hoc uerius unq editum est: quid
prolatum acrius: q ex stipite auaricie pullulate
germina omnium malorum. Ita si auaricia t
necessaria esset: mala quoq omnia et uicia que
in ea continentur: ex necessitate euenirent. Si
quidem nullum reperies uicii cuius non illa
sit parens et procreatrix: peruertit enim aimii:
tollit rationem: ueri iudicium aufert, et falsis t
imbuit opinionibus, ut questum pietatem putet:
fenus speciem beneficii: lucrum prudencie mer
cedem. Sed hoc precipuum cupiditatis malii
est: una quasi reliquarum altrix et conseruatrix
uirtus, caritas: qua deficiente: alter apostolus
testatur: aliis quoq uirtutibus carere. Nam li
cet in hanc multiplices laudes Palus congessis
set dicens illam non inflari: non emulari: pa
cientem, benignam, non quaerentem que sua t
sunt et cetera quae nota sunt nobis: tamen Ja
cobus in epistola sua illam uehemenciius exto
lit: referens ad eam uirtutum omnium prin
cipatum: testatur enim qui in hac una deliqueri
rit fieri rerum omnium. Vox celestis pfecto
que scelus auaricie detexit: tum ab hac una
tum a ceteris uirtutibus alienum: nulla aure
neq tangi misericordia: neq caritate auari
moueri: & ipse est auctor Chrisostomus ex
clamat enim in quodam loco suorum opum

horreamus.

horreamus auaricium quam Paulus radicē om-
nium malorum appellat: fugiamus hoc peccatū:
hæc orbem terrarum instabilem fecit: hec omia
confundit: hec nos abdicat á beata seruitute xpi:
contraria est enim preceptis suis: hic enim dicat
da indigentibus: illa rape quæ indigencium sūt:
hic iniuriam facientibus ignosce: illa persequaīs
eos qui nullam iniuriam intulerunt: hic sto
misericors et mitis: illa crudelis et immitis esto.
Abiciamus igitur amorem pecunie: abiciemus
autem si cogitauerimus eos omnis qui auaricia
excreuerunt esse mortuos eorum laboribꝰ: alios
gaudere: ipsos tormentis & suppliciis affligi:
et omni genere malorum: non ne igitur est ex-
treme demencie id agere: ut uiuentes continu-
is in laboribus uersemur: et mortui intollerabi-
lia supplicia & tormenta paciamur. Tum Bar- bartholomeus
tholomeus egregie inquit: ista dicuntur a Chri-
sostomo: et magna cum grauitate: neq; in elegā-
terque me adeo delectarunt: ut cupiam fieri
libris suis grauior familiarior. Multo id qdē
diceres magis inquit Andreas: si eum patrio ser- Andreas
mone audisses: multa huius sanctissimi uiri
scripta legi magno cum ornatu uerborum &
sententiarū grauitate: quæ autem vetuli inter-
pres quidam uir haud sane eloquens ducētis
et sexaginta ferme annis fecit latina: quæ licet
nulla cum elegancia sermonis fuerint tranſ-

lata tanta est: tamen dignitas rerum et úbor pondus: ut etiam in humili atq obscura eloquentia illius aurei oris splendorem seruent. sed existimo aliquem ex nostris (multi enim iam sunt litteris grecis instructi) hec illius dicta uberiora ac policiori stilo ad nos traditu rum. Tum Bartholomeus pergratum sane nobis fuit audire hec abs te greco homine & doctissimoq: cuius in ore resonabant uberius q̃ proferantur á nostris: omnium tamen que audiuimus grauitatem: sententia apostoli Pauli quam retuliste uidetur excedere. Ita est inquit ille: sed quantum hoc apostoli dictum ceteta antecellit: tantum id ipsum ab altera eiusdem sententia superatur. Ait enim alio in loco. auariciam esse ydolorum seruitutem: quo solo dicto omnes rationes Antoni conuellunturur. Nam et auari corpus affligi in hac uita declarauit ob miserrimam cui se tradidit seruitutem: et animam torquendam dyabolo tradiquem patronum sibi in uita delegit: dixit primum auariu seruire: sed quia seruitus tolerabilior uidetur & ob domini dignitatem: pessimi atq immundissimi demonis seruum uocauit: dicant ceteri q̃tu libet: nullum dictum melius reperietur: nulla grauior auctoritas nulla neruosior sententia. Nam quid ab illo: aut uehemencius uerborũ magno ambitu: aut firmius rerum pondere

bartholomeq

Aptus

potuit proferri: q̃ auaricia fieri hominem ydo-
latram: hoc est dyabolo seruientem. Ita accidit
pfecto: aurum enim et quicquid id est quod reco-
dit auarus diligit: obseruat: colit: uenerat̃ur ut
deum et ueluti rem diuinam ueretur tangere:
ob eam causam beatus Augustinus: Auaris compa- Augustinus
ratis hereticis in libro qui est aduersus donati-
stas: quero inquit quis peccet grauius an qui
nesciens in heresim incurrit: An qui sciens ab a-
uaricia hoc est ydolatria non recessit tenetur ei
ydolatrie crimine. Deinde subdit sicut ergo
heretici Regnum dei non possidebunt: ita et aua-
ri Regnum dei non possidebunt: o sententiam
diuinam: et tanq̃ ex oraculo dei emissam: quãdo
enim cum Regno dei fruetur: aut quando fiet
saluus: qui est auersus ab illis maxime manda-
tis: ex quibus et leges pendent et prophete: que
cum duo sint in quibus consistit legis plenitu-
do omnis: alterum ut deum: alterum ut pro-
ximum diligamus: neq; dei dilectio aliqua ī eo
potest ēē qui se obtulerit ydolorum seruitiuti: ⁊
neq; mens cęca cupiditate: ulla proximi beni-
uolencia teneatur. Quid ergo superest nisi ut
plane fateamur auaros esse homines detestabi-
les: uita perditos: plenos sceleribus, dedecore: ⁊
flagiciis, turpitudine: quorum uita nihil est in-
felicius: cum semper uariis angoribus atq; an-
xietatibus torqueantur: morte nihil miserius:

cum sit eternis in suppliciis futura. At saltem
dum uiuunt aliqua uoluptate animi: aut cor
poris fruerentur: aliqua uite iocunditate aliqua
quiete gauderent: sed afflictantur continuis ma
lis extra omne bene uiuendi cursum positi. O
diuint eos quicunq; norunt diuis uotis execrā
tes. Augustinus comparat illos hereticis: ab a
postolo pro ydolatris habentur. a Chrisostomo t
turpiores immundissimis porcis dicuntur: ui
uunt (si uiuere est in deterrima atq; infima
uite conditione uersari) semp anxii pendetes
animo ac suspensi: queruunt absq; intermissione
nec utuntur quiētis: queruli, gementes, morosi,
difficiles, sibi ipsis defidentes: ut mihi quidem
sarracenorum uita et mores tolerabiliores uide
antur q̄ auarorum: quibus esset satius morte
appetere: q̄ uiuere tam odibilem miseram uita
in qua nulla detur requies: nulla respiracio:
nullum gaudium: nulla iocunditas. Quid
loquar de cura qua continuo exeduntur aua
rorum corda: quid de cruciatu quo afficiun
tur thesauri amittendi metu tanq̄ furiarum
flagella: fures ac latrones ante oculos aduer
santur: qui illos aspirare non sinunt. Veniat
in mentem plantini senis in aularia is uos a
admonebit q̄ exulceratum sit cor auari: q̄ af
flictum: q̄ oppressum timore: noctes dies solici
tos ac laboriosos: ut hi soli existunt quibus r

Augustinus
Aplus

nulla habenda inuidia. Equidem iudico nullu
maius malum imprecari nos cuipiam posse: quē
oderimus: q̄ ut fiat auarus: quo uerbo omnia
sibi mala imprecamur: hoc est et corpore: et anime
dampnationem qua quidem re nil peius: ne adeo
quidem homini infligi potest. Quid igitur p̄ im
mortalem deum: ut aliquando dicendi finem ꝛ
faciamus eiusmodi homines tam dementes tam
precipites trahit: num auri aut argenti cupido.
at illud nihil prodest minime utendi: num aut
opum aut diuiciarum magnitudo: at ea q̄tūuis
ampla nullius est usus illis quorum uorago nul
la expletur copia: num ut q̄ multa posteris re
linquāt: at ea modicum durabunt: & cum sint
parata male peius multo dilabentur. Nunquid
appetunt quietem: at ea nunq̄ dabitur ī pecuīa
comparanda: num potencia illos ducit et do
minandi appetitus: at indignissimum est ut ho
minibus preesse uelit: qui se ascripsit rei uilis
sime seruituti: ponant ergo hunc errorem men
tis: et uel Paulus aliquando reuocent labētē
rationem: eiusq̄ monitis obtemperent: hec do
cebit homines nos esse: hoc est umbram et ꝛ
puluerem: ut ait Flaccus: sed preditos animo
immortali: unum hunc esse ditandum colen
dum ornandum: reliquis in rebus non ma
gnum studium ponendum: sed utendum pro
comeatu huius breuissime ac uelocissime uite.

Sed quid sibi querunt miserrimi mortalium
omnium que mens quæ cogitatio tam peul
a uero deuios abducit. Si uolunt diuites
fieri: cicius id faciliusq; contempnendo: q̃ ap
petendo consequentur. Si quietem cupiunt
alia ratione querenda est: mens pura et sin
cera quietem prestet oportet non arca: in quã
quo plura congesseris: eo te maioribus molestiis
implicabit. Si securitas cordi est: no aurum
sed uirtus hanc prestabit posita extra omnem
metum: si nobilitari placet animus excellens
et bono suo gaudens nobilem facit. Si ampla
hereditatem posteris relinquendi cura illos te
net: nulla preclarior: nulla solidior traditur:
q̃ uirtutis & glorie. Si potencia delectantur:
ille omnibus imperabit qui impat sibi regnũ
mens bona possidet: pecuniam sectando impote
tes erunt ignobiles timidi pauperes inquieti.
Quo igitur eos ducit transuersos mala cupido
qua obcecati nil rectum nil honestum conspici
unt. Quid deserunt uirtutem rem firmam
et stabilem nostriq; arbitrii: et ea appetunt
quorum usus labilis est incertus & in arbitrio
fortune positus. Hæc quæ tanto studio ac de
fatigacione perquirunt: ꝓp quæ tot subeunt la
bores: in quibus ætas tota consumitur: duiciæ
opes agri, domicilia, et quicquid id est quod
magni æstimatur caduca sunt fragilia et quæ

possidentur excommodato neq; permansura di
uitias nobiscum: nihil horum eos sequitur cū
migrabunt é uita: destituent abeuntes: nudi ī
opes deserti descendent ad inferos dicturi pro
priam causam sine aduocato: apud tremendū
illum iudicem: qui nescit auro corrumpi: nul
lum auxilium aderit: nulla defensio: nullum
patrocinium: nisi quod uirtute sua quis et re-
cte factis uiuens comparauit. Tum Bartholome- Bartholomeus
us plurima in hanc sententiam inquit scripta ⁊
preclare monumentis litterarum uiri sapientis
simi tradiderunt: ad quae si homines adhiberēt
aures: animumq; intenderent: proculdubio si-
stuerent paulisper: nec ita proni ceciq; in cupi
ditatum pelagus deferentur: hoc est quod ad-
modum admiror inquit Andreas: cum tot mo- Andreas
nita excellentium uirorum tot sana consilia ⁊
tot plenas auctoritatis grauitatisq; sententias
habeamus ante oculos positas: quibus permone-
ri mentes mortalium deberent: tamen excite
re aliquos qui omni ratione posthabita cupidi
tati dedicent se se ac deuoueant tanq̄ deo. Resi-
piscant ergo dum tempus datur et aliquam ra-
tionem habeant uitae futurae: auscultent sapiē-
tissimorum hominum sententiis: pareant docē-
tium se uocibus: illamq; inprimis. M. tullii
inscriptam in animo habeant et pectore infixā
uocem. Nihil esse tam angusti: tanq; parui ani-

Antonius

mi q̃ amare diuicias: nihil honestius magnifice
ciusq: q̃ pecuniam contemnere si non habeas:
si habeas ad beneficenciam liberalitatemq con
ferre. Que cum dixisset letor inquit Antoni?
me pro auaris fencisse: quo ista á te audire
mus. Sit modo inquit ille digna auribus
nostris: nam si probentur nobis: est ut nõ pet
timescam aliorum iudicium. Sed cum satis
iam colloquuti simus: et nox supuenerit abe
undum censeo. Ita omnes consurrexerunt.

finis.

ice
s:
on-
ni?
re-
is
et-
tis
be-
nt.
)

~~Esta obra está impresa á la pág 310 de la~~
~~Obras de Poggio, Basilea apud Henr. Petrum,~~
existente en esta Biblioteca cajon 311.
Vé la nota puesta á la portada de este M.S.

Ad clarissimum et doctissimum virum Thomam de Spegano dictum postea Nicolaus ppam quintum Pogii florentini de infelicitate principum Liber incipit

Em minime probatam: uulgo: et que haud persuaderi non nisi admodum paucis queat: hoc libello aggressus sum vir clarissime thoma: ut ostendam quantum facultas ingenij tulit: regum ac principum uitam/ multis confectam angoribus/ omni felicitate carere. Difficile id quidem et prorsus a communi existimatione alienum. Nam peruetus est: et ea communis omnium gentium mentibus infixa opinio: illos solos beatos et felices ee: quos fortune munus in sublimi rerum statu preceteris collocauit: quē res a teneris usq; annis: adeo nobis est insita: vt uotis singuli omnibus opes/ honores/ magistratus/ dignitates imperia expetant. tanq; in his beate sit finis uite constituti. Eo autem hanc tam late patentem insaniam peruulgatam uidemus: vt qui virtutū et bonarū artiū studijs procul ab hesternarum dediti cupiditate hec adum brata fortune beneficia contemnant/ aut secordes/ aut

imbecilli animi: aut stulti esse dicantur. Et enim oes
ferme mortales: velut ex loco inferiori suspiacentes: hi
ex altissima vt videtur basi suspensos rerum dominos
admirantur: atq; obstupescunt: inhiantesq; ad exteriores
principum pompam atq; ornatum et quales oculis
cernuntur: tales interius esse putant. Virtute vero et
bene viuendi disciplinam parua appetunt: paucioresque
sunt: satis superque satis sibi sapientie ac prudentie
in esse dat potius super ee ducentes: dum modo ea asse-
quantur: que preclara ac speciosa vulgo publica insa-
nia fiat. Sed pars maxima vite infelicitatis stulticia
est: qua in tantum mentes hominu a vero procul ab-
duuntur: atq; opinionibus fallacibus excecantur:
vt nil sincerum: nil veram possint discernere: id tantu
modo communi errore labatur. Nos vero quos doctri-
nam sapientum virorum sequi: atq; eorum preceptis ob
temperare decet: longe aliter a communi stulticia sen-
tire: uitamq; felicem non in fortune arbitrio: sed vir-
tutis presidio constituere debemus. Non enim rebus
externis et fortuitis: sed animi bonis felicitas tribue-
da e. cuiquidem sententie multi excellentes ingenio
vri inherentes: abiecti propijs fortunis phie studio da-
arunt: vt veram felicitate assequerentur. Et ex-
te sicubi ea e in virorum doctrina et sapienia presta-

cum domicilio / reperiuntur qui procul a cupiditatibus / nihil aliem appetentes etatem suam in virtutis contencione poluerunt. Sed sica mens hominum quibus nihil est pensi / virtutis ut quibus nihil cum animo e commune ad illecebras corporis deflexa: in his solum que fortune temeritati parent felicitate suam esse arbitratur. Horum ego fallacem opinionem tum pro veritate tuenda: paulum mihi reprehendam existimaui: docendumque id quod luce clarius e / nihil vere solideque felicitatis eiusmodi bonis in esse: sed illam quesi abomis animi opportere: que sola mea sunt et nec auferri possunt dum vitam agimus: et mortuos no derelinquunt. Ad te autem mi thoma: que stio pro tua sapiencia meam aduersus vulgarem temeritatem pro virtutis causa sentire hoc opusculum instrpsi: vt habeat te suum apud eos qui contra sentiunt defensorez. Nam cum ad philosophiam / atque optimarum artium studia quibus ab adolescencia imbuisti / addideris Theologie studium: ita vt illis pristis doctissimis viris sis procul dubio omni doctrinarum genere comparandus:

negq̃q̃ est consentaneum / vt pluris fortune do-
na facias q̃ uirtutem aut uullam statuas
felicitatem quc sit ab honesta ratione seiuncta.
Id autem me maxime mouit: ut tibi hoc opus-
culum dicarem: q̃ fiat ex uita et uerbis tuis
sepius cognoui / uideris cupiditatibus modum
statuisse: ac certe iudicare in phie preceptis ac
multarum rerum cognitione: et doctrina q̃bus
alitur animus nr / plus adiumenti ad bene ui-
uendum q̃ i tullis ijs que tantopere expetantur
dignitatibus continerci. Siquidem he nihil se
cum presidij ad uirtute ferunt: potiusq̃ cupidi-
tatum et uoluptatum ceritatrices q̃ ministre cō-
tinentie et honestatis esse consueuerūt. philo
sophie vero hoc e sapientie studia fortunam
contemnere rectam rationem ducem viuendi
sequi: rebus modum imponere animi dotes or-
bus imperijs anteferre docent: et ad veram per
duant felicitatem. Hanc autem disputationes
olim int doctissimos viros habitam nunc pau-
lum ociosus literis tradidi. ut si qui de his ube
riora vellent scribere: iacior eis facultas hac
nostra veluti prouocatione tribueretur.

Cum ex mea consuetudine: qua primus
estate pontifex eugenius ex urbe flo-
rentiam concessit: meridie ad clarissimum virum
nicolaum nicholum civis domus commune doctis-
simorum hominum diversorium erat me con-tu-
lissem: doctissimum ibi latinis greacisq; litteris
virum offendi Karolum aretinum: et item cos-
mum de medicis: cum in hac nra re publica egre-
gium principem: tum optimum ac pstantissimus
civem. Hos ego ptolomei geographia inspicientes:
cum imprimis vt mos ē consalutassem: una
in Nicholai bibliotecha consedi. et simul cuz
illi quo in statu nostre cum publice, tum priva-
te res essent percontarentur: cepi paulum
de temporum condicione, communiq; calamita-
te, tum vero etiam mea qui paulo antea
predonum manibus evasissem queri: cetero-
rum vitam nostre preferens, qui scytarum
more semper instabiles vagaremur. In felices
enim quodammodo simus mq; quibus non da-
tur vno in loco residere diucius sed mutare re-
giones cogimur, et varias in diem tanq; novi
colonii sedes quaerere. Nam cum annos iam am-
plius quatuor, et triginta fuerim romane ci-

rie incola unq̃ magnum triennii vna in vrbe
eximius: vagi semper ac loca varia peragran
tes. Hic subridens paulum Karolus. tu inq̃t
eam damnas vitam poggi quam multos summo
studio appetere: inquia maxima laboris et in-
dustrie proposita ce premia videmus: que
felix preceteris esse videtur: tum multas vo
luptatibus et commodis refferta: tum ijs mo
lestijs: atq̃ varia quibus ceteri affliguntur.
Ego enim et te et reliquos qui pontifficatu
dsequintur quantum assequor coniectura be
atos iudico procul ab ijs nois census et tribu
ti et continua vexatione constitutos. Et eq̃
et felices videntur esse pontifices tali ho
nore ac dignitate quos omnes colunt et pro
dijs adorant: et item qui eos sequuntur q̃s
illi constituerunt: cum volunt duobus tan
tum verbis felices reddere ac fortunatos. Nam
cum omnes principes magna existimo felici
tate frui: tum vero maxime pontifices cum
nulla cura nullo labore nulla opera, nullo pe
riculo eum statum adipiscuntur qui habetur
maximus inter mortales: absq̃ vullo percatur
negocio nullo timore retinetur: quoquidem pro

armis auctoritate xpi: et signo crucis vtun
tur. quod est tutissimu si eo vtentur pro-
pugnaculum: verbis enim ꝗ ferro tutiores
esse consueunt. Itaq felices procul dubio re-
sendi sunt ij quibus datur parua industria
tantum adipisci imperiu minore partum
retinere. Vide inquit nicholaus ne longe te
fallat oppinio ꝗꝗ existimo hec ate colloque
di internos gratia dei, tu felices appellas
et pontifices: et eos qui degunt in primi
patu: ego seras senaens eiusmodi homines
miseros duco: neq illius vere compotes be-
atitatis. Illos qui adstant principibus: qui
lato arandant: qui aures occupant: qui
vendunt: aliqua ego parte dyocrim forsan
felices: cum ij soli laborum principii fructus
percapiant. Ad hos enim solitudo arce timo
res anpietas periculo defendunt: illi quies
tui vacant, et voluptatibus ad contraben-
das opes ac diuicias intenti et tangi: et
muste ad mel aduolant: ita isti ad explen-
das varias cupiditates, ad aulas regum ac
principum conaurrunt rari hominem plurimi
foramam stati. felices itaq uidetur ac bea

tos alios reddere qui ipse preceteris e infelix.
Nam siqua iocundias. siqua oblectatio. siqua
quies. siqua voluptas. si qua remissio mest in
apatui: eam illi decerpunt: maxime qui
sint principibus grati quic quid vero labo
rum molestiarum dolorum angoris / principatus
affert: id solum principibus heret: voluptates
vere et que etiam ab animis avarorum mole op
pressis minime degustentur. formicas inquit
colimus indias vt aiunt similes ee principes
dias que suo labore aurum ex arena fodien
tes alijs percapiendum atq vtendum tradit
ipse omni vsu fructuq auri destitute. Ridi
culum quippe videtur eos qui imperent in
felices / qui vero seruiunt felices putare. Eq
dem si mihi detur optio: mallem illo pacto
infelix q̃ hoc vt putas felix ee. Nam si
qua e inmobis feliciatas ea magis principuz
q̃ reliquorũ videtur familiaris. Hic Reolg
vt omittantur inquit ij de quibus ad dubi aliquid
tari pot: de pontificibus solum concedas mi
cholae opportet / vt vere diri possint felices.
Cum enim sanctissimi et beatissimi appel
lentur. nemo autem non solum beatissq̃ /

sed ne beatus quidem potest esse non felix. con
sentaneum videtur pontifices omnes (quoniam
beata felix est vita) recte felices appellari
posse: illud quoque mihi concedes opinor il
los qui domestici eorum vocantur esse huius
modi felicitatis participes: fieri enim ne
quid vt qui cum felice ac beato familia
rius viuant: sint expertes eius quo cuz
degant felicitatis. longe aliter res ha
bet, atque existimas nicholaus inquit quis
te mecum iocari arbitrer: et locratica ro
mia vti. Nam hec que modo sanctitatis
ac beatitudinis nomina retulisti: et plerque
alia que adulantium turba: in pontifices,
et reliquos ecclesiastos viros congessit: ad au
cupandam principum beniuolentiam: ab ijs
confecta atque adinuenta sunt: quibus ea
res questui est, qui per adulationem opti
mam regum consiliatricem applaudere il
lis, et gratificari querunt. adeoque hec mo
lenit abusio: vt non hijs verborum prestigijs
uti, turpe ac nefas putetur. Sed ego hos
vestros, siue pontifices: siue quoslibet alios
dominos, eorumque ficata nomina contemno

aliquid

a quibus ad ostentationem omnia paucissima
ad veram laudem et gloriam fiunt. Nul
la enim vel parua admodum his bonarum
artium cura est. nulla doctrine: nulla sa
pientie ac doctorum virorum nulla virtutis
simulata inquibusdam quedam signa virtu
tis apparent. nulla impressa vestigia. Iuste
pro hac me intuens olim diligentiam et
laborem peregrande alamanie librorum per
quirendorum gratia, qui in ergastulis apud
illos reclusi detinentur in tenebris et carcere
ceco: qua in re multum profuit latinis musis.
eius industria nam octo ꝛa ciceronis rationes
integrum quintiliani, columellam, qui antea
detruncati ac deformes apud nos erant:
et item lucretij partem, plurescq alios la
tine lingue auctores predaros restituit no
bis plurimaq ex dreis carceribus quibus in
uiti ofoletisq opprimuntur eruisset sunt enim
multi vinculis et fedo carcere abstrusi, ni
si fortune defluissent. hec iam ab eo fuis
sent in lucem edita iamq uberior, et quasi
certa spes proponeretur, amphora inuenien
di: numquis postea aut primisq: aut

pontifex vel minimū opere aut auxilij adhibu
it ad deliberandos preclarissimos illos viros
ex ergastulis barbarorum. in voluptatibus /
in rebus nulla laude dignis in bellis re pesti
fera et perniciosa hominibus etatem et
pecunias consumūt. inpervestigandis vero
exorellentū virorum monumentis quorum
sapientia et doctrina ad vitam beatam et
veram felicitatem perducimur / obtorpes
cunt atq obdormiūt / vitam plerique more
pecorum agentes: insanis aspiritatibus et
variis ambitionibus arti / mirū de virtutibus
aut sapienna aut aliqua benemerenda ar
te talentum agunt / vt non principū aut
feliciū / sed portentorum sint nomine app
ellandi neq de nris tantum saeculis quero
que nra religio reddidit miiora semper eti
am prisis temporibus eiusmodi mores regi
tationesq dominantū exhiberunt vt non
videatur mirum ee nullū fuisse ijs omnī
cum cum felicitate commune. Tum rosing
grauiter vt assolet facetissime inquit nicolae /
qui mos tuus est / laberis ad detrahendum
equidem minime miror: Q quando es in pri

uatos diuaór: aim m ꝓs primapes tam facile
mucharis: et tamen nullius miuria / aut mte
contumelia facat vt tam sle promptus aut
copiosius m eorum obiurgationem. Ego non
nullos noui qui abste excapi deberent ab reli
quorum caterua / vrri docti egregij / omniq laus
de et comendacone dignissimi. Verum tamen
mecum sepius ipe cogitans ad dubitare cogor
quenam sit potissmu causa cur inuitupera
do sis ꝗ m laudando proclinior. Hoc facile
ad explicandum nicolaus inquit ꝗ longua
etas et ante acta vita me docuit: nam m
laudandis hommibus sepius deceptus sum cu
ij. deteriores essent ꝗ existimaram / m vitu
perandis vero / nunq me fefellit oppinio. Ta
ta enim inter hommes versatur improbor
copia: ita sceleribq omnia infiaunatur: ita hypo
crite superabundant / qui videri q̃ de bonis ma
lint: ita quilibet sua vina aliquo honesti
velamento tegit: vt periculosum sit et men
dacio proximu quempiam laudare: plures
adme adeunt importune: qui suam stulti
cam ame comendari volunt: afferunt nes
cio quit ab eis editum / insulsum penitus

mundum mentinnū / certe dignum quod
ad latrmas deferatur queruntestimationez
meam: ego liberior in loquendo nam poetaz
si malus nequeo laudare: verum offero no
neo ne offerant interdico. uitia ostendo:
non eloquentiam / non grauitatem non or-
natum non prudentiam non latine lingue
proprietatem. non integritatem in suis sip-
tis ee affirmo. At quidam proterua ela-
tione / temerariaq; inflati abeunt rati / sub
murmurantes / me inuidia commoueri: Qd
loquior de moribus meis ac uita cum multa
recessus sint animorum: adeoq; in occulto si
ri: vt potius diuinare q; affirmare de lau-
dibz hominum possis. Hanc ob causam arz
pauca sint uiro ferendi: stultorū vero plena
sunt omnia: Laeus de duo / in eam partem
declinare inquia verior sum futurq. Accusa-
te apud luuanū diuitie q; nunq; se ad bo-
nestos viros conferant: non sua id aul-
pa fieri: sed bonorum varietate respondet.
nam cum cec vagentur: neq; se lectioe
aliqua vti possint: vsu venit vt sepiz
in malos qui vndiq; circumfluunt inuadant

q̃ in bonos quorum paucitas raro obuios eli-
dit. alio item in loco cum laudandi ritu
prandiq; artem eque callere se dicat: alte-
rius iam desuetudine obstum in altera se
admodum exercitatum, vitio hominum
destribit. Nihil igitur vanitati stultaeq;
propius esse videtur q̃ laudare quiepiaz
de cuiq probitate ac virtute non tabi exper-
tissime constet: qua in opprimione multorz
nequicia in diem me reddidit firmiorem.
Quod si priuatorum quibz parcula li-
cent qui legibus cohercentur: maxima
pars vinorum mole vegetur: quid in tanta
dominorum licencia quibz pro lege est
appetitz: putas contingere iraq; vt eode
redeat: vnde nra defluxerit oratio: mea
quidem sententia e hos uestros principes
(hoc enim nomine imperatores: reges duces:
ceterosq; qui aliis dominantur comprehendi
volo) etiam si boni sint: et ee, et censeri
recte posse infelices ac miseros, q̃tum uis
fortune obtegantur bonis. Nam mali nul-
lo modo felices euit. Abonis vero propter
rerum quas sustinent pondus (maiz enim

athlante onus ferunt) propter infinitas in-
cas molestias anxietates labores quibus cu-
nantur omnis feliciatas abest. At multa fe-
liciores existimantur. obumbrat enim am-
pla fortuna multorum uulnera et cica-
trices: nos autem non estimationē vulgi:
sed veritatem querimus que plane dicitur
nullam feliciatati cum principibus ēe sociata-
tem. Nimis quidem in arcto nicholae ka-
rolus inquit. hos circumstribis vel potius
prostribis: ita vt nemmen tibi allensuru
putem. Quis enim tibi concesserit multo
ego prestis illis qui a suis dicti sunt / non
fuisse feliciores? enumerari enim plures pos-
sunt / quos sua etas feliciissimos iudicauit.
Verum qn quidem et estus diey est: et
ocium superest / disticiamus paulum nico
lae si libet: et id colloquendo causa vtra
sit verior ac probabilior sententia / tu
principes infelices / et eorum vitam mise-
ram putas. ego contra felices iudico et
beatos. hic accidens nicolaus: hic noster
karolus inquit aperte somniat. et seos ac sen-
tit loquitur. quomodo enim vero doctissimo

licet dicere eos ee felices quos ne homines qui-
dem quandoq; audeat appellare ignaros impe-
ritos indoctos. impotentes / auaros / superbos
rapaces / crudeles libidinosos / adulatorum
et stultae seruos qui ambitione nescio qua
effrenata tamq; ad pestem mortalium na-
ti / bellis semper indulgent / pacis atq; ocij
hostes. Non haut itaque nris temporibus ab
armis quiescere propt nonnullorum prin-
cipum aliena rapiendi cupiditatem: mitto
alia vitia inquit quantum libet per me
versentur: dum modo infra eorum domos
contineantur: quos tu qua ratione feli-
ces nuncupes ignoro. Parcas oro maledictis
Krolus inquit. non enim uirgio hec sed ra-
tione differenda sunt. Istis quippe vitijs
nullam felicitatis partem attribi posse eo
ordo sed non ea in omnibus ee videntur: male
enim nobiscum ageretur: si tam dira con-
dicio omnium principum eet: rari sunt in
quibus non aliqua virtus elucceat. Quan
mihi recte considerantibus felices principes
esse videntur quibus adsint omnia quae sui
hominibus maxime expoptanda / quaeq; solet

efficere beatam vitam. Nam possident
opes: diuicias / dignitates: imperia: est
summa in eis rerum licencia: summa
beneficiorum facultas: summa libera
litatis ostacio: adsint siquid ad rem per
tinet. Sed approbat epicurg diuersé cor
poris / atqꝫ anim voluptates / aurea atqꝫ
argentea mensa: varij magnifiqꝫ ap
paratus ludorum: et omneg plura gene
ra: ad aurium animiqꝫ iocunditate exqui
sita coluntur atqꝫ adorantur ab vetiqꝫ.
q̃ maxima habetur voluptas: iusti preter
ea sapientes temperati boni et possunt.
siqui multi quoqꝫ habiti sint / et virtute
predici: quibus ex rebg patefit ampla
ad felicitatem via. At tu principes om
nis bonos malosqꝫ in vna eademqꝫ infe
licitatis damnacione constituis saltē
inc hiug intuens gratia sumos pontifi
ces excepisses: quos iniquū et existimare
felicitate priuatos. Cum enim se bone
sti et optimarū rerum arcā ocupatos /
aim salutis communis / aim pacis popu
lorum aim omnium gentium quieti se ꝯ

sulere in studium literarum prohemijs co-
ade profitentur: cum saluatoris vice fu-
gantur in terris / rebusq; celestibus mente
applicent: qui possint tam sanctis dedi-
ti cogitacionibus non esse felices. Sunt
preterea diuinarum rerum antistites:
quarum autor nemini dubium e felici-
tatem hominibus elargiri. Idem et nro
huic pontifici Sartario uideri conuenit:
cuig plurime pontificie eple sunt in cor-
comendacionem: Tum ego in literis mis
meis id primum aduerto: quod pontificis
te opporteat. officium aut muneg / eas
laudes eis tribuens quibus vacare non
debent. De felicitate vero ipsismet eqisti-
mo te credendum / si enim has suas cogi-
tationes te affirmant: literis autem eo-
rum fidem pstandam te ipi suis legibus
sanxerunt. Non sum ego ad eo arrogans
vt eorum decretis eqistimem te vollomado
fidem abrogandam: itaq; perme felicissi
mi appellentur hoebit: cum ego illos beatos
credam qui se esse beatos putant. Tum
cosmus atqui inquit nuper legi longe

sciis iudicasse pontificem adrianum viz
prudentem et uite sanctitate ꝓstantem
solitum enim dicere frequenter accepimus:
neminem videri romano pontifici mi-
serabiliorem / nulliusq; deteriorem condi-
cionem esse. Asserebat Cathedram illam
inquia residerent pontifices spinis referta /
pallium quo amitteretur consertum aculeis
acutissimis / tamenq; molis: vt etiam robus-
tissimos premeret: mitram vero igneam
que corpus gestantium uveret. Hic aperte
professus se qualem felicitatem pontifices
assequantur: eos dico qui munus pontifi-
cium amplecti volunt. Tum ego missos
inq; pontifices faciamus (inquis impe-
tijs / et felices et deo accepti reperti sint)
sermonemq; nunc convertamus ad reli-
quos de quibus honestius liberiusq; in-
quiri potest. Verum me qui in maxi-
mi — omnium principis obsequio versor
equidem est hac de re silere q̃ loqui. Hic
noster nicolaus in libera civitate liberi-
or ceteris nullius dominium arpicitati
qui omnis semper pre se tulit summaz

dicendi licentiam: neq; verebitur quo animo
sua dicta ampliantur: dum modo quod sentit
proferat audacius: uberiusq; suum iudicium
explicabit. Mihi quidem nicholaus inquit
cum his vris verum dominis nulla vnq; pri-
uata consuetudo fuit: neq; enim magna ex
parte ij sunt de quibus equa mente possim au-
dire qui enim raro hanc vrbem exierim: ta
men et omnium qui vbiq; sunt principum
mores et vita mihi innotescunt: et eorum
qui hactenus fuerunt gesta perlegi. Itaq; tu
vita eorum: tum racio: et veritas mihi
persuadent vt credam nihil dici posse in
seruis principum uita: q; recte ac pensiu
intuenti licet inspicere ambiciosam: anxia
turbulentam maximis cruciatibus cala-
mitatibusq; ac malis timoribus plenam:
Krolus posse et bonos principes: et nonnul
los hitos dicit: ego non qui ee possint: sed
qui fuerint perquiro: quos nondum vulla
etas sortita e. Nam si veteri eslodi sen-
tentia: difficile est bonu ee: id multo in re-
gibus et imperio difficilius fiet: quos plura
vitiorum incitamenta ab exercitio virtu-

tum subduxerunt. Eluxit aliquando sed tamen
p raro in aliquibus quidam virtutis splen-
dor sed scriptorum nonnullorum assentacione
qui adulacionis premia a principibus expec-
tantes ex parvula scintilla virtutis maxi-
mum incendium excitarunt: amplianteq
ea verbis que tenuia rebus erant. Valerius
maximus adulatorum scriptorumq omnium
adulatissimus de Julio cesare ingratiam: ti-
berij sepius aperte mentitur in laudibus
suis tanqm de deo loquens non de eo cuius
acta in omni vita armorum gloria exorna-
ta: a bonis reprobata extitere. Sed licet
pauci paulum emerserint a consuetudine
aliorum: tamen siqua in eis virtus em-
ituit: ea multorum flagitiorum caligine ob
umbrata est. Inuenies quosdam humanos
sed luxuriosos: alios prudentes sed crudeles:
hos iustos sed dedicos auaritie: nonnullos
magnificos sed raptores: quosdam liberales:
sed ira feruidos: et impotentes: ita quoquo
verteris nihil sincerum in eis reperies: nihil
castum nihil absolutum: sed ita infecta ora
vt longo interuallo virtutes vicijs superet-

tur. Neq hx tanti natura hominu quantuz
ipius euenit vitio principatu: nam tum
natura fragiles sumus atq imbecilles qui
facillime ad lasciuiam et vitia labamur.
tum principatu re ipa et licentia malus et
malorumq opifex ac minister. Sed in
hac omni ira disputatione predictu veliz
me nihil aduersus personas: sed de re ipa
sentire quod loquor: que cum plurima vi
tia secum trahat: necesse est etiam bonos vi
ros aut corrumpat: aut defatiget: adeo
vt nullam felicitate degustare queant: Sut
enim in regno quedam tanqm in etate adole
scenti: ac senum natura insita vitia: que
qui tollit aut mitigat: diuino potius fungi
tur munere qm suo. Sicut enim ignis quic
quid illi hereat: aut calefacit: aut vrit: ita
erit et imperiu quos apprehendit: aut ma
los reddit aut certe deteriores. deliuitur eiz
homines illius consuetudine et contagione in
quinantur: quo fit vt etiam si probi: casti:
pij: humani ad illud euehantur: inficiantur
eius moribus: et malignitate: euadantq impii
scelesti: inhumani: periuri: crudeles. Neq si

lius nicolai est hec / sed flauij quoq uospria
sentencia. Qui ad diodiaanum imperata-
torem / in aureliam uitam scribens. Vide
quesso inquit ꝗ paua fuerint principes boni /
vt benedictum sit a sturra quondam clau-
dij inimico / vnico amulo omnis bonos prin
cipes destribi / aut depingi posse queritur:
que res malos principes facaat: iam ꝑnuz
licenna: demde rerum copia: amici impro
bi: satellites detestandi: eunuchi auaricis-
mi: aulici / vel stulti / vel detestabiles / eo
quo diodiaanum dyoisse commemorat. nihil
ee quam bene imperare difficilius: colligit
se inquit quatuor aut quinq / atq in unu
ad imperatoris - capiendum consilii cohe-
unt: diait quid probandum aut improban-
dum sit imperator qui domi clausq ẽ uera
non nouit facit iudices quos fieri non oppor
tet: amouet are pri / quos debet retinere.
Ita bonq cautq optimus / venditur imperator
quasobres nil carius bono principe esse testa-
tur. Idem saturninii quem egypcij ad impii
assimendum cogebant locutum - memorat:
nescias amici quid mali sit imperare / glady

pendentes aruicabq; imminent. hastae undique; spi-
cula: ipi custodes timentur: ipi comites formida-
tur: adde q omnis etas in imperio reprehen-
ditur. M. aurelius antonius pius quem p
omnem vitam philosoffante inter omnes qui
usq; imperarunt palmam tulisse uirtutis
istorie ferunt. sanctimonia certe uite exp-
celluit omnes. Ab adriano adoptatq; in impe-
rium magis doluisse q; letatq; ee traditur.
Jussq; autem exprimatis ortis in domu pn-
cipis migrare inuitq; accepit. et cum ab
eo domestici quererent cur tam mestus in
tantam adopcionem transiret multis verbis
disputauit. que in se mala imperiu continet.
Diocletianus vero cum post depositum imperiu
in priuata villa agro colendo intentq; degeret:
rogatq; a licinio vt ad imperiu redreet/ id recu-
sauit disserens ostenso orto quem plantarat:
q; dulce et iocunda ea vita eet: q; uero mise-
ra et anxia in imperio constituta. Videtis
quam natura principatq; ee affirmauerint/
et sapientes viri/ et i; qui/ et ipi summi et
boni pncipes exotatuerit. Et enim veluti fuligo
comaculat tangentes: sic reg; possidentes corru-

pit multitudine morborum / animi quos si
quis sane mentis penitus prospexerit : haud
sane multum illius cupiditate flagrabit.
Non enim solum que terentiang ille addes-
cens quirebatur in amore vitia vias sus-
picones inimicias / bellum : pacem / rursus :
sed multu in eo acerbiora / atq; asperiora
perspicax animus intuebitur : impotentias
fastum : superbiam libidines / odia crude-
litate ambitionem dominandi cupidita-
tes venefitia et quicquid aliud ad perni-
cem mortalium nequitia hominu ex-
cogitauit. Qz siquis eo robore ea firmi-
tate animi diuino quodam munere freti
ad principatu adeat ut omis eius illecebra
uirtute superaturus ce videatur : tamen
vt sessor bonus in equo retrograbro ac cal-
citroso exercitetur / ne dilabeturq; aliquando :
ita q; adimpetu astendet diffluet vel inui-
tus rerum licentia ac luxu : et tot insidijs /
tum hominu tum viciorum auaritiaq;
declinabit a gubernaculo et tanq; vehemen-
ti atq; tempestate ui fluctuu iactabitur
ad scopulos : inquibus allidetur / periclita-

bitarq omnis bene uiuendi ratio et disciplina.
Nam q Krolus ad comparandam felicitate
contulit diuitias opes: rerum licentiam
beneficiorum facultate, impia dignita
tes voluptatesq, et alia plura que retu
lit: ista quidem potius infelicitatis q̃ fe
licitatis ornamenta? mistaq ee viden
tur. Verum opibq ac diuitiis non ma
gis vtuntur principes q̃ priuati neq ma
gis, q̃ quantum homini fiat satis. Vic
tum habent precaciorem: et cultiores ves
tes sed venena in his formidantur, et
amicorũ insidie: suspicaciores sunt epule atq
potq rarocq sapiunt tum minore arcis: tum
continuo vsu neglecte. Voluptates quo ma
gis affluunt: eo ex copia et satietate fiunt
insuauiores preterea non idem qui reliqs
gustus atq apetitus: q si quando exercites
abum capit non simit varie cogitationes
percapere aborum suauitate. Venerea mul
tis suspicionibus implicantur: multi enim
hoc veluti laqueo capti periérunt. Iucũda
nihil felicitatis importat nam satis con
stat veteri proverbio, ea fieri solere hoies

deteriores: beneficiorum facultas est no-
bis optanda sed plurima pars hominu
eam ad maleficia conuertit. non e dig-
num beneficij nomine, quicquid principes
donant: effusio aliquando et inconsul-
ta largitio beneficiorum appellatur: et in
dando beneficio vacato personarum et tem-
porum constet oportet: illi autem vt plu-
rimum tribuunt: non egenis, sed turpi-
bus et indignis: dant tamen quod tenere
non possunt dignitates preturas, ma-
gistratus. In pecuniis vero que seruari
possunt: sunt multo remissiores. Men-
sa aurea argenteaque, et ceteri apparatus
nihil afferunt subsidij: quo sing felices
non enim egritudines animi leuant sed
prestant curiosiorem: plus ea aspicien-
tes delectant qui possidentes. Hoc vetus-
me ausum dicere, inquio et multa sapi-
entes comuenunt: nullum ec ego corporis
sensibus inquio non priuatis principes
voluptate exsuperentur. Quare lon-
ginqua erit ab his vite felicitas: quos
et nulla vera ac solida sequitur voluptas

et multi arcum stant mentes cuacaty. Cum
Krolus tiramorum inquit non regum aut
imperatorum vita his cuacabitur que di
xisti malis quoniam et iustinus affirmat
tiramnos super viijs abundare: ideoq; et ee
infelices necesse e. at vero ceterorum qui
recto iustoq; iudicio pro communi vtilita
te regnant: longe alia videtur ee condicio:
qui cum sint legum ac iustitie ministri: nr
priuato sed publico commodo dent operam:
cum pacem colant: cupiditatibus statuant
modum: viros doctos ament: cum quasi
parentes eorum quibus presunt appellari
mereantur: quid hijs abest quin et dici et
esse felices queant? Nam q arbitraris na
tura malum ee principatum vide ne lon
gius q ratio suadeat a vero seducaris nn
insitum nobis principandi cupiditatem acero
nre tradit: vt animus bene a natura
institutus et subee nolit et cupiat preesse
indicat enim nobis siue deus, siue parens
natura desiderium laudis et glorie qua
maxoniam consequimur pstantia et impe
rijs quibus eminentia quedam animiq; exp-

cellenna iudicantur. Certe/ natura ipa
duce: gestire animu nim ac letari: aiz
reliquos etiam bonarum artium certami
ne antecellit. et enim extollimur gloria
quadam si prudentia: consilio doctrina/ vt
arte egregia ceteris prestamus: cum eiz
id stire videmur: quod alios fugiat: tuz
maxime agimur ad laudis cupiditate: ita
singulis in rebus insitus nobis est prehemine
ac appetitus et cupiditas imperandi. Que
autem natura nobis instituit omni culpa et
reprehensione vacant neqs etiam mala
appellari decet: ubi enim et potus venere
orumqs apetitus cum e natura prodeat
nullomodo e vitiosus. Sed quemadmoduz
horum vsus non necessarius sed ad vo
luptatem refferatur/ qui labitur ab or
dine rationis datur vitio. Nullum igitur
crimen: nullum delictu astribendum e pri
cipatui: cum sit eius apetitus a natura
neqs etiam vulla infelicitas tribuenda sed
ijs potius qui per abusum rem optima
ad nocua detorquent et iniuriam ceterorum.
Nam quid valius quid obtabilius tribuit

nobis deus: quid ad uirtutum exercitia pro
pensius ꝗ cum potestate ꝗ facultate qua
liberales et beneficia. qua multorum do
moda procurare: et tum ni homines / tuz
ni ipos deos pietatem exercere valeamus.
Hac datur protegere oppressos: afflictos
erigere: sub ministrare egenis. opem fer
re amicis premia tribuere uirtuti prodes
se ꝗ plurimus ꝗare nequaꝗ amplius dixe
ris aut malum natura esse principatum
cum tanta adsit bene agendi facultas aut
infelicitatis causam nisi malis preberetur.
Tum nicolaus quos tu quidem tiranos
appelles: nescio hoc certe scimus nonnullos
eorum fuisse regibus meliores instituisq; in
subditos imperium exercuisse: non enim
nomine sed re distinguntur. Verumtamen
si recte regum imperatorum ceterorumq; p
incipatum vitam ac mores perpendas
dignos reperies permultos: qui tyrannorum
potiusq; regum nomine mercantur. Nam
boni illi qui ad publicam utilitate inten
dant se dusq; priuato commodo. qui bonos
et doctos diligunt. qui parentes amanuz

gerant. qui fuerint in nris literis non conti-
nentur. et siquos vlla etas produxit cari-
ores stoycorum sapientie extiterunt. Sed
quia regnandi apetitum naturalem: et ob
eam causam principatum: minime malus
dyvisti: hec tibi affirmo que bona natu-
sunt / mala esse non posse. principatus
vero qualis sit: exempla principum docet:
quos te non fugit vt plurimum reprehensoe
qui laude digniores. Neq; etiam consenta-
neum. e. vt quod natura bonu sit: ma-
los reddat possidentes. naturalia enim etia
repugnantibus nobis: vim suam exercent.
Enumerasti krole bona que possunt pro
dire ex principatu: oblitus credo quot cala-
mitatibus illius cupiditas orbem terrarum
afflixit. vt execrandi illi ee videantur: q
quod omnium erat: ad vnum - primi detulere.
libertatemq; sub qua nati erant seruituti
subiientes: vnum aliquem plusq; omnes posse
maluerunt: quamuis regum quod primus
imperij nomen interris fuit: sancti est ha-
biti vt apud prestos illos / dum sua cuiq;
placebant nomen quidem mite / laboriscq;

offiay plenum. Sed stat omnia mala exe-
pla abomis inciis orta sint vt crispus aut:
sic imperijs nomen tantu regis mansit:
res funditus perijt: ad tyrannidemqs
defluxit. Itaqs cum principatu possessio:
si veteribus historijs: si rationi credimus
possessores improbos efficere soleat: et pn-
cipatum quoqs malam rem ec putan-
dum e. Nonne cosmus inquit ab hoc nio
decreto exorpis multos quos felices ac bo-
nos sua etas estimauit vt barbaros mis-
sos faciamus. Diui augustum vespasianu
titu antoniu pium. M. aurelium ale-
xandrum seuerum traianu optimos ac ius-
tissimos principes quorum vita merito fe-
lix- dici pot. Augusti quidem felicitatez
omes historia omnes annales pace per decantant
vniuersum obr orbem decantat terra
mariqs parta. quare huic saltem felici-
tate tribuas necesse est, ne iudicaris in
omnibus velle ec contentaoss. Tu modaus
inquit semiem nestro quam affers mul-
tas multis in audiram seculis atqs in vsam.
Antiqua monumeta paucos istiusmodi pn-

apes recensent: permultos vero illos q̃
flagina ac scelera plures mortales et Reg-
na conquassarunt. Verum nihil affert
momenta quin dia omes deberant infeli-
ces/ paucorum si qua ea fuit virtus.
Una enim breuiado vt dicitur ver non
designat. Sed tamen si qui paulo tollera-
biliores/ aut eorum vt vulgus bonu exori-
terint: id ita perraro contigit: vt poster
loco haberi possit. Nam sepius monstra
hominu terra q̃ bonos principes produ-
xit. Natq̃ e nuper infans bonis capite
alter vero cati. hic manuq̃ manu orut.
alter digitis multiplicatis que omia lon
ge a natura hominu distant. Eeodem par
to eum principatq̃ natura fit malus: in-
uenit tamen longo intervallo fuit aliqui
qui paulum discesserent ab illius naturae
institutis: sed mostris ac portentis rario-
res neq̃ vero hos ipos felices fuisse iudico:
sed vacuos feliatate. Non enim exoriunse
q̃ aut a fortune indulgentia venit felici-
tas: neq̃ vt alij sed ipi met de sua feliata
te existiment opportet. Expendamus illuz

decatant

ipm augustum quem vt annis feliciss-
mum omna secula celebrarunt: et qua
vyoit feliatate consideremus. Prima illig
etas in ciuili bello diuag versata nulli pe-
perait crudelitati: arte truim vrum
vltimg pro-stribendis ciuibg modum sta-
tui passus e. nonnullos etiam prostribe-
dos nominatim curauit ad eorum expi-
landas domos: donec sublatis his qui
rem. p. saluam vellent: quiqs suis aip-
ditatibus obstabant cum antonio et lepido
libertatem eripuit ciuitati. Non reffero pa-
tre prodinonem a qua armamg imperioqs
preter etatem neronis opera potirg: et
arma et imperiu: in patrie perniciem ar
vistera conuertit. Tum sociorum altero se-
natg auctoritate ab insignibg imperij, de
iecto interfectoqs, altero p ciuilem sangui-
nem oppressis solus rerum potitg e. At
is sepe insidijs etiam suorum appetitg se-
pius diuersorum inse coniurationes exper-
tg est: quo tempore vitam diuag solicita
dyoit et inquietam mortis et insidiarum
metu donec tunc vyoris consilio vsus: in

pisoni peperasset: hac clemenna reliquam
sibi vitam securam prebuit. huic vsq nul
li datus est: inter tot timores felicitata
locq. Age postq timere desijt: que felici
tas subsequta ē. Primuq magna dum
felicitatis porcio caruit filijs qui imperio
succederent: tum multaplici dolore per oēz
vitam affectq fuit. sororem octauia ami
sit: marcellum ac drusum nepotes quos
imperio destinauerat magni virtutis atq
indolis adolescentes immatura mors eripuit
M. agrippe generi ac mecenatis quos caris
simos ac fidissimos expertq erat: funera
prosequtq ē. filias ambas ab se domi optime
educatas: obmeretricium frequentibusq
adulterijs infamem vitam edicto palam
proposito admisisse relegauit: quo facto
cum se, cum domū cum familiam, dehone
stasset: propia detegens dedecora: tamen
postea doluit vt sepissime mecenatis aggri
peq qui sibi veram dicere solui erant, inter
itum deffleuerit: questq multocies sibi de
esse qui vera ex animo loquerentur. Subse
quta ē germanini exercitij quinquio uaro

duce dades magnum rei p. uulng. Quis
cum his eximiis feliatate conuinget? adiu
his quibus per omem uitam torquebatur plu
rimas atq ingentes / tum publicas: tum
priuatas curas / adeo omi quippe quiete
ocioq et animi et corporis sublato / vt se
pius ad deponendas vndiq ingentes moles
tias de restituenda re publica cogitarit.
quod et fecisset requietem appetens: nisi vi
te insidias timuisset. Hec quippe maxima
dicenda principum infelicitas: ut e rerum
statu descendere absq capitis periculo
nequeant: quod et diocliatius et maxi
mianus pluresq alij vite discrimine sui
experti. Sed vt augusti feliatate disqui
riamus ampiu quid vir sapientissimus
Seneca de eius feliatate senserit: in eo
libro quem scripsit de brevitate uite.
potentissimis inquit in altum sublatis
hominibus / excidere vocis videbis quibus
omnium optent. omnibus suis bonis prefe
rant: capiant interim ex illo suo fasti
gio si tuto liceat descendere. Nam vt
nihil extra lacessat / aut quatiat magna

mise ipsa fortunam eius. Diuus augustus
aui dij plura qui illi prestiterunt non de
sijt quietem sibi precari: et vacationem
a re. p. petere omnis eius sermo, adhoc
semper, euolutus est, vt speraret otium.
hoc labores suos etiam si falso diua ta-
men oblectabatur: sublato aliquando se
victurum sibi inquiadam ad senatum
epistola: cum sibi otium pollicereturetia-
am ego verborum dulcedine se voluptu-
tem precapere affirmabat: tanta ocij
cupido inuaserat, vt illud quia vsu non
poterat cogitatione presumeret: et qui
omnia videbat ego se pendentia qui gentibus
fortuna dabat illum diem letum demu
cogitabat: quo magnitudine suam ego
ret. Expectatus erat quantum illa bona p
omnes terras fulgentia sidoris ego pre-
merent. quantum oculorum solicitu-
dinu tegerent. hec Seneca qui deinde
labores, anxietatesque quibus etiam senes
agitabatur describit vt omnino infelicez
vitam per omnem etate egisse videatur.
hec tum multa de augusto retuli ex

beatissimo principum summatur omnium do-
rectura. Nam siquem consensus homi-
num pro felicissimo atqz optimo dyon
adeo agendorum mole premebatur: ut
nihil sibi magis qz ea vita displicere vi-
deretur. quid de alijs censendum est. q
ad augusti virtutem et laudes longa inv-
cupedine accesserunt. nempe infelices fu-
isse. dicemus, nulloqz in loco minus repe-
riri vitam felicem: qz vbi maxime ee
putatur. Nam si inter bonos non ver-
santur: nec in malis quidem reperiemur:
refugit enim omnem improborum sode-
tatem. Verum quoniam felix ne sit vita
principum quaerimus primum quid sit fe-
licitas deinde an dominica principum se-
quatur distuendum. felicitate ee vi-
tam seu operationem secundum virtutez
tribuit vir sapientissimus Aristoteles: et
exercitio virtutis felicitatem comparari.
Cicero noster vult eam ee honestarum
rerum prosperitate: vel fortunam ad
iuvandum bonorum consiliorum. quibus qui
non vtatur: nullo pacto felix ee queat:

Vbi ergo virtutes aut bona consilia deficiunt
vitia ibi: nequit esse vulla felicitas. non
enim tam diversa interque se repugnantia coniunguntur. Sed virtutes varia
esse cum principibus familiaritatez
poteritorum exemplo doceremur. vt vero
improbi malique sint ratio: qua constat
viaj facilem aditum ad principes patere
nobis persuadet: igitur et infelices erunt:
vellem doctorum ac bonorum virorum
grana vt sapientie darent operam pri-
ncipes illiusq preceptis obtemperarent. Sed
cum his nulle sapientie cura sit; nec
virtutes quidem cognoscere: aut earum
vsu ad uite subsidium vti possit. fu-
git ignorantiam vrcq: et varium sapi-
entieq inheret. ea cum sit principum
contubernalis, carcam virtutibus
opportet. hoc sentiens diuina veritas q
mentiri nequit per os prophete iterum
repetens hanc sententiam homo inquit
cum in honore esset non intellexit: compa-
ratus est iumentis insipientibus et similis factus
est illis. Quid alijs testatur: alia ratione.

alia autem opus est ad demonstrandum virtu-
tem sorsum hitare a principibus / et deos
rem esse infelices stultitia enim sunt a
infelicitas est / cum a diuino dei oraculo
iumentis insipientibus similes ee dicantur.
Non intelligere eos dixit qui in honore
consistunt: excecatur enim mens eorum
splendore dignitatis / et imperij: ut et stul-
titie ac insipientie pateat et vera sit vir-
tus in illis. Nam si dixeris fortitudinem
in illis ee / id prorsus negabo cum enim
fortitudinis opus sit adire pericula pro co-
munni salute aduersarias propulsandas:
armisque decernere pro salute patrie: pri-
cipum autem cura sit / proprium ac com-
modo: et augendis imperij finibus arma
capere: quantumuis ardua pericula sube
ant fortitudinis laude atque opere carebunt.
Si temperatos dixeris multi videbimur: at
illorum voluptates luxuriam libidines le-
gerint / atque audierint. Iusti vero nequaq
sunt: nam cum ea virtus versetur circa
penam ac premia tribuenda: penam qui-
dem inferunt cum eorum statui conduat:

non enim sontes punitur: sed persepe exorol-
lunt propter admissum stelus: premio
vero nequaqm affiatur benemeritos: sed
quos libido persuadet: qui vt plurimum sut
reprobi: ac nephazij vnci prudentia plu-
res videntur excellere: quoniam que
aduersus inferiores machinantur possut
perficere. Versutos ego callidos astutos
multos audiui prudentes vero nullos. Si-
quidem prudentia est reliquarum virtutu
moderatrix: et veluti quidam auriga: sed
cum reliquie virtutes procul absint ab eo
rum vita et prudentia quoq deerit. Sa-
pientia vero que pot regibus ac principi-
bus esse: qui neq litteris neq doctrina ul-
lam percapiut: neq sapientum preceptis
neq doctorum hominu vocabus: neq bonor
consuetudine neq integritate vite satis
illi ex magnitudine imperij se sapere ar-
bitrantur: partim temerarij atq insulsi:
partim feminis molliores. Multos libe-
rales vulgus estimauit: quoniam mul-
ta multis condonarunt: at ij stultae
pcius qm liberalitatis laudem meruerunt

in consulta enim elargitio: et pecuniarum
temeraria effusio vituperanda. in liberalitate quidem loci temporis persone ratio
habetur. Adeat regem vir doctus et sapiens
minus petens: contentetur: adeat fatuus
ridiculus aut histrio vestibus donabitur
atque auro. Non honestis viris aut egenis tribuunt: sed procacibus: improbis
importunis: itaque dum liberalitatis nomen assequi volunt intemerarie effusionis
culpam prolabuntur. Virtutes igitur fere
me omnes tanquam prostrupte regnum ac dominatum animos relinquerunt sese que ad humiliores homines contulerunt. Racionibus
ista hucusque a nobis acta sunt adjicamus
si placet et auctoritate. Socrates gravissimus auctor: testis religiosus in eo libro que
de regno admodem strepsit: permulta
sunt inquit que privatos homines inducat
ad bene honesteque viuendum. In primis quidem illorum vita non ocio: non illuxu
non diuicijs frangitur: sed pro cotidiano
victu comparando laboribus ac vigilijs insudant. legibus etiam quibus immoderate au-

pidtates hominum frenantur patere cogunturq;
adde quod inter equales libertate quadam lian
na loquendi vtuntur qua et amicorum errata
reprehendere et inimicos inuehere queunt.
Accedunt ad hec institutiones quas veteres
illi clarissimiq; poete de vita et moribus tra
diderunt. Hec omnia priuatorum mentes
ad meliorem vitam induunt. quibus ad
iumentis destituti reges esse videntur
neq; enim in tanto fastu tantaq; rerum li
centia moneri se aut emendari patiun
tur. Hec ille peruersum igitur minis homi
num genus et humanitati aduersatur
eorum qui sanas respuunt monitiones. Vi
ri non omni honesto vacui admoneri se
arguiq; gaudent: vt exinde meliores fiant.
Iam enim in multis offendant omnes ho
mines enim sumus grata et ioanda est his
qui se emendari qui se ad honestatem com
parare volunt reprehensio erratorum suorum
quo meliorem vitam sequantur: deamq;
rem gratias solemnis agere monitoribus meis
magni loco beneficij habentes ea vitia mi
nobis ostendi: aquibus ipi minime abstineq;

morbo animi impedita. At vero regibus / imperatoribusq; q̃ grata sit maiorum suorum admonitio plures miserabili exemplo docuerunt, hostes enim sunt veritatis adulatoribus / atq; assentatoribus se penitus tradentes que maxima e infelicitas. Magnum sane consimate ne quine signum e suos monitores / et recta consilia odisse quo in vitio plures insanierunt. Rex persarum Cyrus ut recentiores preter emit tam arpalo familiari: obreprensum nisi vitium filios epulando intemperantio dedit: et ne parentis mors filijs adiceretur epulas illas laudare vt suauis coactus est. Cambisses aiudam ex carissimis filium obadmontam in eo ebrietatem sagitta trasfixit. Alexander magnus vessanni animal calistenem philosophum condiscipulum sui persarum in eo moris aulpantem omibus detruncatum membris in cauea more inclusum belue distruiauit. refferte sunt istorie casibus illorum qui suorum principum vita emendare aspientes mortis supplicio affecti sunt. non enim patiuntur monitones qui spernunt veritatem sed sana consilia:

aut acerbo odio: aut tormentis prosequuntur:
Constare arbitror tum ratione: tum auctorita
te, tum exemplis q̃ rarum cum principibus
versures, inseam sectare. Quid vitra q̃ fa
miliaria illis ee videtur: cogita primu quanta
res sit malum: q̃ atrox sanius aim crudele
quot eius exempla a regibus in perniciem gen
aium edita. Non tento sylle iussu quatuor
decem legiones civiu vno edicto ferro absup
tas. non stragem penestinorum, non multa
ab eo in cives impetu re facta. transeo ale
xandrum qui citonem senem familiarem
in convivio lancea transfodit: qui hominu
aniam leoni obiecit: non recenseo multos
rabiem qui humanu sanguine quia ore no
poterant occulis expauserunt. hor affirmare
ausim nullum periculosius protulisse nam.
Atqui hec pestis nephavia in regibus ac pnci
pibus precipue domicilium collocauit: puerí
lis sunt adiracundiam facilores: quicquid
eorum animos offendit: scelestum iudicant.
nephas ducunt eorum arpiditatibus aut dictis ro
tarij. paruulo exonaro vento incendunturi
ra ad hominum cruciatus. fortune enim be

nessino cumdi cum apetitu pro ratione vtam
tur etiam ni rerg paruulis profundunt ira
Nam omnitem fortune filias rauidiaz ee
vrri sapientes tradunt: et magnam fortu
nam maiore / ream testantur sequi periculo
sa ac turbulenta sunt principum uitia:
sed ira maiorem stragem edit facultati
rerum coniuncta bene prestantiorg scribit Se
neca / perire fundituz omia vbi qnum ira
suadet fortuna permittit. Darius persar
rex bellum aduersus scitas moniro / offen
sa ortobari nobilis senis precabg inplacium
senectutis roganris / vnum e tribg liberis
sibi reliqui plusqz peteret pollicitog se datu
rum omis tres ni eius conspectu omsso
obierit. Xerses cum greas gestirog bellu
parenti quinqz filiorum omius vacationem
petenti ira motg quemuellet eligendi potesta
te concessa: eum quem delegerat ni dias ptes
consectum ab vriqz uie qua exercitog transim
tus erat latere suspendi iussit. Transeo pn
ipes ne quem mea notet oratio: at tamen
requirebar multorum salus illos fuisse pau
lum ab ira memissiores. Cuperem vt hoc

uno tantum

vno tantum vrgerentur malo: sed multa il-
lam vitia consequuntur. Primumque sona
ambitio malus officij magister. que eos sem
per ampliandi: proferendique dominij cupidita
te incensos in aliorum perniciem / stragemq;
vertat / atq; impellit. hinc tum vicinis bella
hinc sedes mendicant nationum populationes /
et proximarum vastitas destendunt. vbi
enim imperandi cupiditas regnat: ibi pax /
aut ocij vacatio esse non pot. Cum vero luxu
ria et libidines varie / que cum etiam doctis-
simos / ac sapientis viros / quandoque ab officio
declinare coegerit: quid in principibus vrtu
aut auctoritatis here putatis in quibus
licentia cum stultitia administretur? qui
sensum voluptatibus pocius quam rationi: obtem-
perantes: non solum illas coherere sed etiam
allicere consueuerunt: blandum id quidem ma-
lum: et quod propter multi iam fuerunt /
e principatu pulsi. Quid autem turpius ne
dicam infelicius alexandro et pstis regibus:
qui cohortes vxorum expoletorumque libidinis
causa habebant. Adde his superbiam atq; im
potentiam que raro a principibus recedunt. adde

auariam dominantur - sceptratricem qua oes
ferme diti in diuitiis fortunas impetu fa-
cit. Adijuncta quoq multiplices cupidi-
tates / que mentem eorum semp affligit.
Quid de conscientia scelerum loquar? qua
nullum Seneca grauiq esse supplicium
tribit. Numquid uobis parum uidetur ee
in principibus cuiusq. At ij qua constia
uiuant satis constat: nempe ea quam
porum familiaria requirunt. Ingratitudo
quoq eorum domestica est: qua nice pstat
reliquis etiam uiagenda; nedum in ref-
ferenda gratia insolentes: quicquid eis opc-
cis quicquid muneris: quicquid beneffi-
ci impenditur: id debito / iureq fieri pu-
tant. et nequid uiquam debeant: sibi oia
deberi arbitrantur. Adiaiuntur his malis
suspiciones: metus timores: qui uigiter
animos principum lacerant / seruii / fami-
liares domestici / amici / noti atq ignoti
formidantur: non uxor non liberi: non
fratres: non cognati sunt exoria suspitione:
horum namq singulorum conspiratione
et fraudibus plures principes interierunt:

nullus his locis auty T: nulla regio: nulla
hora: vbique insule timentur: dies solliciti
insomnes noctes agimus: tum vite tuz
impercij: amittendi metu qua vita tot
malis implicata nihil prorsus pot infe-
licius cogitari. Audite quesso quid in
hanc sententiam in eodem libello dicat so-
crates. Timetur illorum inquit: sollicitu-
dinesq et periculaq considerces: nonnullos
ex regibus aspices abbis necatos quos fi-
dissimos cogitabant: si item reges ipos in
eos animadvertisse crudelius: quos singu-
lari familiaritate coros habuerant: aliis ve
ro contigisse: vt postq in suos seuissent
ab suis postea ondercentur: quis potius vi-
tam quam hanc tot tantisq periculis con-
tinuatam censeas eligendam. Illud quoq neq
q est i minimis ipsorum malis adnumera-
dum q suauissimo omnium fructu amicu ami-
cue permanum: ipi nemine nisi inconsul-
to quodam impetu diligunt: amulloq dili-
gimus. inter paces quidem amicitia ver-
samur: et eos inquibus eadem bonarum artiu
vigent studia: vt ij non solum amant pares

sed cum eis regnandi granii decertant: bonis
artibq quantum vacant: palam nobis est
cum inferioribus nulla ee potest amicicia:
Nam timeri a suis q̃ diligi principes malunt:
sed quem metuunt et oderunt veteri sentien-
na: vaq nullus apud ipos amicitie locus
e. Amici quippe est ego animo et vera
loqui: at illi veritati sunt omnino inse-
sti, cum nihil nisi quod libeat eorum amici
patantur. Sed videmus inquies multos
amicorum nonnulla prebere officia: id qui
dem nullo fit principis amore: sed diuti-
tatem primatum: sectantur enim quem se
pius oderunt: sed valitas superat malivolen-
tam: conuiuitur enim ad eos tanq̃ ad amici
tiam questus et lucri causa: non igitur
amantur: sed venerantur, ac metuuntur:
Satis eis e laudari coliq ab adulatoribus
et his quos veluti canes ad lacerandũ alii
bonos et veritatis cultores penitq respuit: ac
aliena sit eis virtus suspecta. Triplex enim
vt principum filiatatem cognostaris: genus
hominũ q eis maxime arreptum ac familiare.
hos inter primas partes adulatores: tenent

atq; assentatores / non homines: sed porten-
tosas belue atq; immanes veri dicendi hostes:
mentiendo blandiendoq; adeo principum ine-
tes infatuunt: vt parum distent ab insanis.
Consilia principis commendant quantumuis p
minosa ac turbulenta: cum sit consilij in-
ops: prudentia admirantur cum sit stultus:
illum plusq; ceteros sapere profitentur: cu
haud procul absit abamentia eoq; enim suis
assentationibus abducunt / vt nihil verum audi-
ens sue sapientie fidens prolabatur sepiss-
me ni misseremur casus: neq; enim ad vll-
am sapientie cognitionem peruenire possit:
quibus ab assentatoribus persuassum est ita
se ad sapientiam peruenisse: obsessi ab adu-
latoribus omni veritatis cognitione priuan-
tur: Nam siquem minuta principes asse-
at id pro summa iustitia assentatores com-
probant. Luxuriam dicunt oblectationes
naturalem vsu et consuetudine gentium
permissam. Auaritia parcitas / prodigali-
tas liberalitatis nomine appellant: cru-
delitatis ailpam lenitu spere seueritatis.
nullum est tam tetrum facinus: nullum

tam nephariu in regibz vitiu: qn non adu
latores aliaq obtegunt virtutis velamento:
quo fit cum malus ab nequissimo laudetur:
vt cumulata stultitia multorum comprobatio
ne viaqs pro virtutis abutatur qua
in re summa ē infelicitas. Hos sequunt
voluptatum ac luxurie ministri: qbus se
cretiora domus permissa sunt: cum his
occulta colloquia / et interiora que luxem
figunt consilia credita. Tertiam atiem q
quirende comparandeqs pecunie architec
tu / confiunt / gratum regibz ministeriuz
horum suasu impulsuqs noua vectigalia:
diuitum insidie prostrpiones capnie / spo
lia subsequuntur. Accumuletur his quar
tum genus / idqs pestiferum delatorum in
gens malum / et in bonorum atqs innocen
tum virorum perniciem promptum qbus
non solum principes improbi / sed modesti
quoqs habiti aures prebuerunt. Apud adria
num certe imperatorem / adeo valuere dela
torum voces: vt amicos quos adsumpsit pro
uexerat: postea hiuerit hostiu loco. His ergo
tam bonis tam sanctis ministris / tam fidis

satellitib; suffulta principis consuetudo /
quam iniqua conditione agatur. Nihi
ardite non ingreditur limen horum vlla
scholastes: sed tormenta et varie calamita
tes. ab his amicitia exclusa est: repulsa ve
ritas: adulatio aucta. Nam qp Krolus dor
tos ab eis viros diligi coliq; paulo ante di
xit: longe tota abercat via nam neq;
literarum studia apud reges et dominos
nisi admodum paucos unq; uigerunt: neq;
ab eis doctrina ac sapientia prediti / aut
culti / aut magni habiti / diuersa sunt
principum excellentiumq: virorum stu
dia quorum vnicus semp fuit regibus for
midolosa. perstringit enim dominorum
veluti lupientes oculos alienc virtu
tis fulgor: vt aquo se supperari sentiunt
aut odiant aut nequaq; diligant. No
autem neq; apud greros neq; apud lati
nos tanta doctissimorum eloquentissimo
rumq; virorum copia vigniset: neq; ad
eo sapientie parens philosophia esse exoul
ta nisi et athene et vrbs roma diutina
in libertate vixissent. loquendi enim

uiuendique libertatem litterarum studia exope
tunt et sequuntur: seruitutem fugiunt, atque
abhorrent. Plures doctrine studijs deditos vi
ros qui sub regibus olim erant legimus ad
nos se contulisse: vbi et veteri honori et
libertati locus erat. Quomodo enim ca
ri se principibus viri sapientes possunt:
qui quod maxime e dominis inuisum vi
te libertatem prese ferunt. Nam cum
principes assentatoribus stipati veritate hor
reant: viri autem studio sapientie dediti
veri nitroces adulationem et virtutum pest
mum aspernentur necesse est: ut aut ri
dantur aut pereant. Iam dyon calistem
ab alexandri temeritate obstinatis moni
tionis crudelissime necatum. Plato vero sum
tissimus a dionisio Sicilie tyranno p dortrie
nam speciem vocatus tyranni opera venum
datus est. Zenonem philosophum senem ad
modum solaris — tyrannus omni cruciatu
genere dilacerauit. Anaxagoras Nobilis
philosophus amphecreonte a priorum rege accusus
e. Socrates tyrannorum tempore damna
tus veneno perijt. Boecius vir doctissimus

atq; innocentissimus theodori regis iussu vita
amisit. Quam de reliquis commemorare su-
memus? cum divus augustus qui bonorum
principum principatu tulit tam crudelis in
ouidium poetam egregium fuerit: quem ni
imperitu odiere nestio quam offensiunculā
relegasset vnq; vt redireet: abse imperiori
passus est. Non amant principes nisi suis
moribus congruentes. Quem vero legimus
aut a regibus aut imperatoribus aut ceteris
dominantibus honore opibus dignitate ampli-
ficatum fuisse eorellomi doctrina virum?
quid augustus in virgilium aut titi liuium
contulit, alterum poetarum alterum hys-
torie romane patrem. Vir eloquentissimus
quintilianus rome publicam scolam inde
nuerit. lattantius firmianus vir prestans
doctrina et arte dicendi qui crispum cons-
tantini imperatoris filium litteris erudi-
uit adeo pauper uixit, vt plerumq; neces-
sariis egeret. Hec arca pstantissimorum doc-
trina virorum imperatoribus fuit. Sed quid
ego antiquiora recensio. Tulit etas superior
tres viros preclarissimos qui supremi et

doctrina magnum lumen vtalie attulerunt. Prior
dantes dixit ingenio singulari, aug exorat
poema preclarum: neq; si litteris latinis con-
staret: nulla ex parte patris superioribus
postponendum. Is patria deiuiles fumones
pulsus: cum nihil secum preter virtute as-
portasset: contulit se ad aurem veterem primi-
pem veronensem aug tum liberalitas prece-
ris ferebatur: Susceptus ab eo dantes, ar vir-
tus cotidianus, ut reliquis ex familia tribu-
tus. Vacabat vne doctissimus ingenio stribe-
di arte intentus, nulla in eum dignitas: nullus
honor, nulle opes collate. At florentinus
quidam p facaias et dioacaturem multas a
domino vt mos z fere principum quibus plus
stulta sp sapientes placent diuitias consequ-
tus, cum in aula canis adamre quiesset vne
ipe qui nullas nosset literas tam diues eras-
set. Dantes vero tali sapientia et doctina
pauper esset. Quando inquit dantes, ego
meis studys moribusq; principem inuenero si
milem sicut tu tuus, et ipe me predilirem
redder: quibus verbis offensione principis con-
tracta abyt. Ac tandem vne excellentissimus

omnq laude digmissimus / cum multa pagrasset
loca parmq ipig fieret virtus / cauerme die
sanz obijt : magnum profecto ytalie dedecq :
nullum exstat principq / permulta enim tu
erant repertum / qui talis vrei pro dign -
tate nois alendi ornandiq arcam sustepisz.
hunc sequtq e paulo inferior etate ffrancis -
cus petrarcha vir prustis illis sapiemia atq
eloquentia comparandq : auig ingenio hec
ita humanitatis studia . que multis seculis
sopita iacuerant / adeo exoritata sunt vt prio
rem ferme dignitate ac vires temperarint .
plures tum italia principes alebat : sed pstab
bat ung omnibq / honore potentia dignitate :
Robertq rex neapolitanq : adquem tum petra
rcha accessset : tenui honore sustepto omna
enim regi eius vrei virtute erant annqora
tantu viatico adiutq ad lauream in vrbe
sustipiendam romam venit . anteptaq lau
rea in villa primata melori vite dedius
spretis principibq consentiit : vbi et deffunc -
tq est . Eadem ferme etate et Iohannes bac
catig vir singularis ingenij : sed dotrina
impar superiorib flouuit : cuig plurimi go -

tam libri administrationem edisserendum: con-
tulit se is quoque neapolim vt tenui censu ad
quendam ex primoribus apud regnum principi
bus spe quoniam ab eo accersitus est maiora
quedam consequendi. Sed ut haud diuius ac-
cola eius urbis fuit: tum contemptus, sui
impatiens, tum offensus principis illius
moribus. Itaque florentiam reuersus equo aio
paupertatem tulit: atque aulas denuo pri
apum aspernatus, mores quoque eorum
suis scriptis detestatus vsque et nunc. le-
gite quantum libet veterum annalium mo-
numenta rarissime reperietis, vel philosoph-
fum vel oratorem, vel quempiam litteris, et
sapientia preditum, aut ditatum a regibus
aut opibus, ac dignitate auctum, vel ad pres-
tanda consilia: vel ad percipiendam vite
disciplinam, vel ad componendos mores, fuis-
se accersitum. Quedam ab hys adiuuan-
dam quandam oblata vel data arripiunt.
Sed nulle omnino illis prefectures aut regibus de-
mandate, nulli honores habiti: nulli ma-
gistratus commissi: nulla graniora consilia
adhibita: neque id vt opinor iniuria. Sunt

cum ipos nequaq̃ suorum cupiditati fu-
turos ec ministros. Tacco de mis aquibꝰ qn-
ti aut eloquentes, aut docti sumetur mini-
me est dubitu. Vnum tamtu par mea etate
stimus in honore huisse, coluisseq̃ egregios
viros superiorem duorem mediolanensem,
quos undiq̃ adse premijs pellectos: et digni-
tate, et opibꝰ affeat, ceteri vero apparet
tanq̃ vari nantes in gurgite vasto. Vez
reliqua prosequamur, quo primum vita
infelicem prestare videntur. Haud exhi-
gua felicitas dicitur. filios here ac relin-
quere imperij successores. Ac malos pn-
ipes exemplis constat improbitate suos in
filios infundere et efficere similes sui nam vt
in regno, ita et in parentum vicijs filij vide-
tur. Haud exhigua felicitas di sumedere.
Ex malis ergo filijs nulla adpatres feli-
tas perveniet. boni siquos legimus aut
cecuere filys sicut augustꝰ: titꝰ vianꝰ
antonius prius, aut eos genuere quibꝰ fui-
sse sanꝰ defecisse. Audius cassius In vita
Nueri imperatoris nemine magnorum vico-
rum ait bonum et utilem filium reliquisse.

et eos aut interisse sine liberis aut tales re-
liquisse vt humano generi fuisset vtilius
non te natos. Magna est ergo vita primi-
pium fehatas: et admodum reliquis appete-
da: que aut deserta virtutu, comitatu, aut
oppressa vitiis: tum adolatoribus obsessa tum
curis anxia, quietis, inops. liberorum volup-
tate carens: nulluis est expers calamitatis?
Sed stultum atq; imperitu atq; imperitu vulgo
non ner eorum damna animaduertat, ner
conspiat miserias interiores: ex tasse sus-
pensos, ac sublimes prospectat. opes, aurum,
vestes, argentum fomulantum cateruas ob-
tupestens exteriorem ornatum intuetur,
non intronouit quibus expagitentur malis.
Sapientissime debis stribens Senecau, vsti m
quit quos profeliaby aspiritis si non qua
aureunt: sed qua latent videritis miseri
sunt: sordidi, trepes, ad similitudinem suor
parietum extrinsecus aulai. Lucanus aute
greco auctor in alectrione suo mieydum q
et ipe aliquando rex fuisset: interrogatu
agallo: nunquid nam felix regum vita ect
quemadmodum vulgo estimaret habens quod

bonorum maximum homines putarent: ita
respondentem introduxit imperatam equide
plurib⁹ prouinciis / tum multitudine hominu
atq⁹ ubertate: tum vero amenitate urbiu
refertas fluminib⁹ insup⁹ naugio actis
et portuos mari: exercitu habebam permit-
tos: non paucos stipatores ac satellites: cor-
po custodiebant: abundabam auro nauib⁹:
et his rebus omnib⁹ propter quas principes
existimantur esse felices. Quotiens pro-
dibam domo multitudo me velut deum quendam
intuebantur / atq⁹ adorabant: alii precibat:
aursus ceteros: alii tecta conscendebant ut
me inspicerent: magnificentiam mirabantur: q̃
vehebar / vestes diadema / tum eos qui ordine
ꝓcibant / ac sequebantur. Ego autem mi-
hi ipsi constabam quantae res me torquerent /
affligebar animo: illorum stultitiae ignosces:
mei vero miserebar qui essem similis mag-
nis illis colossis quos fidias / aut mion
sculpserat. hi enim iouem aut neptunu
ex auro vel ebore exornabant / fulmen aut
tridentem in manib⁹ tenentes. At siquis
introspexerit videbit informe corpus uestib⁹

ferreis / claus aureis / et luto picto compactis
inquitis nuces et mustelle diuersorum ha-
bent. Eiusmodi profecto regnum est. Quid
tibi formidines enarrem timores suspitiones
domesticorum odia / insidias quitis / abundat
regia quid lenem breuemq; somnum et
somnia turbulenta? quid varias ac multi-
plices cogitationes? quid spes malas? uitaq;
inquietam? quid pecuniarum curam / liti-
gia expeditiones / mandata leges / que nu ne
parumlam quidem somni quietem sinunt ca-
pere? necesse est unum pro omnibus curam
gerere: ac sepcentis laboribus detineri. Neq;
enim dulcem vt homerus ait somnum capie-
bat menelaus: multa versans pectore: cum
reliqui greci starent: torquet oresum fi-
liq; sirdicas. Arcaypersem deaeq; qui ario
tum exercitu affiit. Dionisium cyracussi-
um dion tyranide expellens: alium parme-
non perdicram ptholomeus ptholomeu seleu-
cq. Quod autem malorum e omnium ma-
ximum contemptiant reges sibi amicissimos
oportet et eos timeant nequid ab eis patian-
tur aduersi. Sic enim puer ad veneno pe-

ceyt: hic ab amatore omiß est. hunc for-
san mores similes carpabit. In libro autē
de calūpnia regum et principum aulas
maxime habundare calamitatib⁹ dicit:
inquit⁹ inuidie et suspitiones semper vi-
geant ad esse quoq⁹ adulatores: gratum
illis genus vt facile detur calum man-
di loco. Quam rem tum ratione tum auc-
toritate fateri cogimur miseram atq⁹
infelicem ēe principum vitam. Tum
cosmus arpiebam inquit te paulum an-
te interpellare qui mihi visum moneō: ñ
velim rem pgrandem ac mirandam tibi
vis⁹ es dicere: bonos principes instar ēe
portenti. Nam istud non magis in prin-
cip⁹ q̄ reliquis monstri loco habendum ē
bonum esse: Cicero quidem tuus indumina-
tionis libris: siqui rarissime sunt mōstra
putanda sunt: inquit magis mōstrum est
vir bonus q̄ partu mule: ita per raro eue-
nit vt vir bonus reperiatur. Qui R
vrum bonum portenti simile Cicero arbi-
tratur, quid tu in principib⁹ putas conti-
gere? quos plura q̄ priuatos homines vi-

tiorum vertitamenta mollium ac seduaint.
plurag vrum sunt oblectamenta corporum
virtutig inimica. Rara virtus est in oi-
hominum condicione et statu; siquidem ora
predara rara; itag non magis in principi
bg ꝗ in alys deesse bonitatem experim.
Non quero inquiunt bonum aut
sapientem illum stoicorum qui non dum
est inventg. Hos senio bonos quos vsus
et vita hominum comprobat inquibg sa-
tis est in esse aliquam; et si non per
fectam virtutem et salutem speciem et
adumbratam effigiem earum virtum ꝗs
similis vite cano requirit. At id ita ra-
rum in illis reperitur vt mostrum vide-
atur signis bonis reptis sit. Difficulter
peruenitur ad virtutis possessionem quibg
opes diuitie imperia voluptatum vinoz
illecebre peranda facultatem subminis-
trant. Sans fortunam fugi a sapienti-
bus ceam: que et illos quoq reos reddit
quos amplexatur libidine enim pro ratione
abutuntur: ad id prompti quod rerum licen-
cia permittit. quo fit vt post habita honesti

cura' ann' ad vitia' deflectanur' sepissime de
statu' rerum' cadant. et aforcina deserant'.
quo nihil' ce' pot infelicius. Omitto antiqs
tragedias principum infelicitatis coprobrosissimos
testes / edipodem: troadem: atreu: thyestem
medeam: agamennona atoroscq permultos
quorum' exemplo grei illi sapientissimi po-
ete infelicitate quasi familiarem principi-
bus expressiunt: et vt vulgo essent notiora
in stenis detantari eorum' epitus voluerun' /
ad reprimendam' eorum stultiaq / qui feli-
citatem cum magna' fortuna commutam'.
putam'. Non tesseremur ame quos va-
rij fortunr' imperiis dum felices haberen-
tur abstimpsere: multi bello / plures ve-
neno: plurimi gladio: quidam in vinculis
interierunt: testes sunt cresij: riphaxo:
ingurta / persens mitidates / ceteriqs infe-
licie insignes. ad perniciosa' enim tendit
oratio. Primum quidem ita duce natu-
impuri / atqs instituti sumus: quod etiam
inferis animatibus vim preripiam ob-
tinet vt nihil nobis carius liberis esse pos-
sit. carissima e coniunx / carissimi pare-

tes: fratres cognati / et qui ejo eodem sanguine
manant iocundissimam etiam equalium con
sortium: et sanctissimum amicitie vinculum
esse: que ita nascuntur nobiscum / vt ita
vsu comprobantur: vt qui ea neget non homo
sed belua videatur. At regum et principum es
sera: immanisque crudelitas: que etiam fera
rum asperitate superaret arctissima iura
nature amicitie vincula omnes communis
societatis leges / dimpernandi abrupit: non
filijs aparentibus: non viro ab vxore: nec
econtrario: non fratri a fratre: non socijs
non amicis non cognatis quicqm tutum re
liquid sed abegit / atqs impulit inimicias ce
des. Nimis aprimis exordior: non peper
cit materne ceci. Artaxerses persarum
rex cum vniens darium filium p indulge
nam sibi in regnum donaris impery insigni
bus sustinuisset eundem cum quinquaginta
ex fratribus parentibus parentem cum to
mentis emdi imperauit. Alexander ma
ior philippi macedonum regis frater cuz
regno potiretur cum fratre perdicta / per
insidias et curidia matris omdium. Pphilipp

post multarum rebum genera egendia: post
defatigatum sanguine ac cedibus animum olym
piadis vxoris opera ab adulestente pausania mi
fertius est. Eodem modo et cadualus lyderum
rex vxoris fraude perijt. xerxem persarum
regem bello aduersus gretiam infeliciter gesto
in patriam reuersum, artabanus prefectus ad
modum regi fidus interemit. Dionisius se
cundus sicule tyrannus qui postmodum pue
ros docuit corynti: cum maior fratribus
natu militibus ad regnum assumptus est: p
mo amiculos, tum vero fratres e medio as
tulit. Ptholomeus egipti rex cognomento
philopater, patre ac matre interfectis addita
etiam fratris ac sororis cede regno potitus est.
haud dissimile fuit stelus bretinie regis: in Comedis
qui patrem regno spoliatum peremit. Eo
dem ductus furore alter egipti rex ptholo
meus, tum propter multiplices crudelitates
quibus crassatus in multos fuerat timeret
ne populus maiorem natu filium odio sui
regno preficeret, illum uita priuauit: al
terum filium iuniorem ex cleopatra vxo
re eademque sorore genitum. dicuali in mi

bra discerptum inter epulas et comminas de
patre dlit. Non inferior imperiare fuit
filius eucratidis bactrianorum regis quez
victorem ab indis redemtum particeps reg-
ni fuitq nr̃fem. Additur exsecrabile
scelus frabatis regis parthorum qui cum
a patre oceade sclus ex trigintra fratq ni
regnum adsitq esset: quasi nephas duceret
absq nephario facinore imperare / primuz
patrem admodum senem: tum fres omes
acidv imperauit. Deinde superiorū cladibq
addidit filij adulti necem veritq ne de tan
torum scelerum invidiam rex / a populo cons-
truereturv. Quid attalum commemorem
qui populum romanum reliquit heredem:
qui cum a patre cumene regnum florentiss-
mum accepisset reginaqs cognatorum / atq
amicorum cede fedasset: furijs postmodum
ac demencia agitatq / veste squalida pro
missa barba capillo neglecto omissa regni ad
ministratione primum fodiendo / serendoqs
orto / tum oratorie artis studio se dedit ere
fodiendo inventus qua ex re morbo contracto
perijt. Qua ergo tamorum scelerum consti-

enna quo mentis furore quo turbine animi
eos agitari necesse fuit: qui sanctissima na-
ture iura tam tetris tam atroribus flagitijs
violarunt? an tu inter tot et tam feda, atq;
immania facinora ullum residere felicitatis
vestigium putas? Quam felix extitit ale-
xander magnus qui regem futuri auspicia
icit fratris caram morte? qui amicorum
paritet inimicorum pestis paternis amicis
crudelissime cecidit, predo gentium ac regno-
rum pestis non magis vino q̃ sanguine hu-
mano inebriari solitus fuit. Mihi quidem ac-
ci maximi fuit fortuna, tum precipue ego
pers felicitatis fuisse videtur. Nam viros
potentiam adderet: cum insanior in diem
fieret, tum ebrius debachabatur in suos ruz
se adorari vt deum mandabat: cum se iouis
filium mentiretur, que poterat in tanta de-
mentia esse felicitas? atqui hos fructus pari
principatus hec opera fiadet. hos satellites,
tum parandi sui, tum conseruandi submi-
nistrat vt nihil videatur exacabilius q̃ pri-
cipatus nomen. Barbarorum krolus inquit
hec feritas atq; immanitas fuit: qui et ho-

die quoq; in suos seruiũt imperandi gratia.
Nostros humaniores ac temperantiores fi-
des christi reddidit longeq; ab eiusmodi cru-
delitate remouit. Hec vitia nicholaus in-
quit videntur esse et barbaris et gretis et
latinis communia possem multas exortare
trahgedias: ex quibus uis gentibus, eorum q
neq; suo neq; alieno sanguini pepercerunt:
nisi nonnullorum pudore impedirer. malo
quippe silere q̃ refricare cicatrices iam ve-
tustate atq; oblitione obductas, nonnullo
rum autem recentiora vestigia, ac propi-
quiora sunt vt verissime dictum sit: nul-
lam sanctam sanctitatem neque fidem regni
esse. Et enim in italia fraternas cedes vi-
dimus ob domini inpiditatem: et inter pro-
pinquios suo marte certatum in gallia:
germania: britannia hyspanijs seua arma
et pluscq̃ bella ciuilia exarsere: non ado-
mestico, non cognatorum non apropiato san-
guine temperatum, pluscq̃ ciuili odio et ra-
dibus propinquorum omna fedata. Itaq; et
nos quoq; primorum vitia experti dominere
esse possumus: nulla regni neq; fidem, neq;

feliatatem ec. Tum cosmus hic noster nico-
colaus inquit diligenter et malos multos
principes collegit: et eorum exposuit vitia.
De bonis vero, aut eorum virtutibus penitus
verbum nullum. Nonne tu ab eorum nu-
mero secernis: et quos paulo ante retulit ca-
rolus et dauid regem phrcesque eo clareis et
ineis optimos quidem illos principes: archa-
dium honorium theodosium krolum magnum
multosque preterea vite sanctimonia et ori
virtutum genere illustres. Quid oppones
roberto regi neapolitano quem inci maiores
modestum principe et felicem regem iudicauit.
De quo petrarcha noster multa scripsit in eius
commendationem? cane hos infelices dyos:
ne nimis extitisse in multis perniciosis videa-
ris. Non ab uno Nicholaus inquit mul-
ta extitisse in multis principibus laudanda:
sed feliciatem asseruo ab eorum vita prou-
sus abfuisse: eamque esse principum condicio
nem vt nulla ei cum feliciatate possit ec to-
mumio. Roberto quidem is quem modo no
minasti, ut omitta consortes regni sibiaudine
ac molestias animi meroresque turbulentia con-

feliatatem

silia: quibus etiam felices nos necessario
distrahimur: qui potuit ee felix cum fu-
erit auaracissimus ac semper ad cumulan-
dum aurum intentus quod adeo apetiuit
vt omnia apud eum fuerint venalia: tan-
tum vero auri argentique in erario condidit
vt hodie quoque qui ditissimum quemquam
designare velit eo loco locupletorem dicat.
At stulis quantum malum quippe in rege
presertim et quippe sedum sit auaracia nisi sola
esse felicitatem nullus sane mentis affir-
mabit. Nam et gentiles omnes quos Karo-
lus retentauit: et cristianos quoque nisi quos
dei pietas eximit. felicitate caruisse con-
tendam. Sed diuino quodam munere sufful-
ti quidam non principum opera / aut fa-
uore sed nutu et dono dei precori / ac feli-
ces euasere: paua tamen quos equus a
mauit: iupiter: aut ardens euexit adethe-
ra uirtus. Dei enim prouidentia vt fides nos-
tra aliquando stabilita apersequutione conq
esset bonos quosdam ee voluit / quorum
aute et alios quibus similis sorta contigit.
non possumus de ijs que occulto dei iudicio agi-

tur humanam sententiam ferre. veruntamen
et ipm dauit ad stupum et homicidium q̃ui
ca - a primopatq natura manare videntur:
labi diuina sapientia permisit. Non attin
git mea prudentia her altissimi dei secreta
consilia. Id tamen aperte constat imbecilli
tatem conditionis humane fieri in principatu
multis vitiorum illecebris imbecilliore, et ad
mala q̃p ad bona promptiorem. Quamobrez
celesti ope non sua principes quidam vire
felicitatem sunt assecuti. affuit enim illis
superna virtus que ipos deflecti ad impia:
aut despi regni deliramentis non permisit.
Nam in principatu tot incommoda, tot tor
menta: insunt: tantum retum pondq ei in
cumbit: vt omnem a se felicitatem excludat,
adeoq etiam illos, qui boni felicesq sunt
habiti ac beati exagitat ac conterit: vt nul
la felicitate fruantur. Id ipm quidem mul
tis preesse ac dominari: et diuum pro oibq
intentum esse, solicitum vigilantem, anxi
um adinfinita quedam negocia distractum,
magnum est infelicitatis argumentum. Non
sequor stoicorum doctrinam qui verum bonu

minis arctis circumstribuunt spacijs. Hinc assuma
mus qui minimis vrgetur viajs. qui bonus exis
timatur ab reliquis. Regem istum constitue: et
bono vt ciebus publico vacantem agentemq; ad
que boni principis officium requirit. felix di
cetur ea sciz feliciare. qua secundis fortune
mresis appellam. Verumtamen ego felicem
eum / quod non fortuna sed animus pstet necess
se est nulla ratione nominabo. animus enim
quietum / libertum felicitas sequitur. et omne
perturbatione vacuum. At vero principes / tot
curis / vulgijs molestijs anxietatibus / sollicitudinibus
angoribus distrahuntur / vt laceri animus ar
fessus nihil quietis capiens / nullam in se admittat
felicitatem. Illa ipa quam vulgo felicitatem
oppinatur infelix e. Nihil inquit seneca nisi
lenis est eo: cui nihil vnq; euenit aduersi: et
alio in loco magne felicitatis tutelam / vt ni
hil de futuro timeam: ee sollicitum: stribu
moleq; sua premi. Quid quod eiusmodi felici
tas tenebris quibusdam nos offundit: caligine
menti obiciit / qua veri viuendi atq; ex recta ra
tione iudicandi facultate priuamur? Num ea
parua infelicitas ee videtur. Adite q principes

boni etiam / de qb enim loquimur maxime omnium
bono / et quod belue etiam de his appetant vi-
uendi libertate priuamur. Hac quidem si
la carent / cum cetera bona reuiuiscere vide-
amur et qui dominari se putant sint omniu
seruiu que res distat ab infelicitate. In libro de
animi tranquillitate Seneca. Magna ser-
uitus est inquit magna fortuna non som-
num extendere in partem diei licet: non
acerrimi tumultu inocium quiem confugere.
non assidua laboriosi officij statione fatiga-
tum corpus voluptaria peregrinatione recre
are. non spectaculorum varietate animum
detinere. Multa tibi non licent que mini-
mis et in angulo latentibus licent: non licet
tibi quitqm arbitrio tuo facere: audienda sunt
tot hominum milia: tantus certum ego toto orbe
congestus. Hec erit igitur quoque optimi princi-
pis felicitas: vt omnium vitam publicum
sit mancipium, vt vnus pro omnibus gravibus
affligamur curis. soli enim pro singulis e ui-
gilandum: audiende multum querele constim-
enda indutia iustitia seruanda: salus omniu
procuranda: subditorum iniurie propulsande

aut ex tuo arbitrio diem disponere

rarò belli ac parò habenda otio consulendum vni
omnium cura gerenda: mali terrendi pena effici-
endique boni premio allicendi huic vite tam soli-
te / tam ompate / tam inquiete: tam moleste:
tam varijs rebus distracte: que felicitas tribui
pot? hunc ego velut alterum ixiona rote affi-
xum: potius vertigine mentis agitatum dicam
q̃ — ulla felicitate affectum. Ser fuit tan-
ta ꝓbitatem augustus omnium sibi et quietem tan
topere exopteret. Ser antiochum regem asie
potentissimum quem scipio bello victum / sepauit
vltra taurum montem regnare iussum diere
cogit: se magnam gratiam here romano populo /
q̃ se nimis magna ac molesta procuratione af-
asie liberasset. Sec eadem pluribus ex gallia bri
tanniaque / ac ceterarum gentium regibus occasio-
nem prebuit / aperta regni iura ad liberiore
vitam confugientes / religioni / deique cultui se
dedicarent. Magno illi quidem animo atque ex
alto diuino fieri munere ea repudiarunt /
que tanto studio / tanto errore / tanta insa-
nia tanta cupiditate ceteris appetuntur /
paucorum tamen. Hoc est mung hominum ra-
ri enim qui virtutem intuentur / varioces

qui exquirant: et qui assequantur rarissimi.
Sed maxime tamen principibus via virtutis
ignota est quorum cogitationes alio deflec-
tere regna cohibet qui adhuc indagatio-
nem. Ita tum illi beati stimantur, quos nul-
la imperandi cupido detinet: tum illos etas ois
beatissimos putauit quibus dei munificentia
largita est: vt regna vere felicitati postpo-
nentes virtute et beatam uitam potiorem
insignibus imperij iudicarent. Nam ij quibus
regem cupiditas carior fuit omni felicitati
condecuit. Malos enim refugit ad bonos
quoniam continuis comparationibus arcis ne-
gocijs vsquam adire non potest. Hoc modo
eque boni ac mali erunt infelices. Neq ve-
ro arbitror efflagitare hanc meam senten-
tiam ampliores probationes eorum questum:
tum nota cuiquam, tum exemplis notissimis
manifesta. Constat enim vitam principum
tragediam quandam esse calamitatum plena:
ex qua multa atq confusa possent ad repre-
sentandam tanqm in theatro eorum infelici-
tatem. Nam varij casus rerum: dubia reg-
na suspensa: indiem atq instabilis fortuna

anceps consiliorum: eneryg adulatorum flag:
ambitio amicorum domesticorum, prodiuoes
insidie, filiorum perfidia, mercra franuz
voluntas, dubia inuitorum fides, leuitas
vulgi, bellorum mercy finis, pax suspen-
ta ipa regni solicitudo, et anxiy mery, qbz
rebz cassari mentes principum videmy ma-
nifesto arguunt principes omnis quadam
infelicitatis conditione damnatos. Ner
mihi inconstans stultorum oppinio aut
vulgi temeritas inquo nullum consilium
nulla ratio viget: aliquis afferet quo mi-
nus her mea oppinio verissima videatur.
Que cum sint conspicua et velut palaz
in conspectu omnium sita, quis sane mentis
abnuerit, cum principaly, regna, imperia,
etiam bonis vocis gramia et turbulenta oez
admiant vite iocunditatem, ac quietem
quin illorum tanqp rei infelicias impiditas
aspernenda nobis sit ac penity fugienda.
Nam cum videamus principes partim ira
et libidine feruidos partim sanguine et sno-
cede efferatos alios impiditate ambitioneqs
flagrantes, alios affluxos timore, hos suspi-

cor / metuq dubios / illos tormentis / curam
hominum sequentes quosdam voluptatibus lu-
xuriaq diffluere / hos ignauia torpere / des
fere omnis destitutos inter adulatorum as-
sentatorumq turbam stupere nonnulli suis
gaudentur / suos alienos domestricos suspec-
tos habeant: hos belli rabies absumpserit:
alij veneno perierunt / multi aut filiorum
aut amicorum frandibus sunt deleti: alij
uarijs formine fluctibus iactati: nulla quiete
nullo otio potiamur / profecto nihil potest
dubij nostris mentibus residere quin prorupes
omnis nisi quibus diuina pietas effulserit (in
eorum vita nullius sit expers molestie) in
felices / ac miseri iudicentur. Si enim etiam
illi quos bonos fuisse iudicamus multis op-
pressi curis pluribus conflictari molestijs: de
fatigare animo mente inquieta / non suo sed
alienum arbitrio: non priuato sed publico otio
ac quieti parere cogantur cum non dominij
sed continue seruitutis sit bonis omnis subiec-
tum: quid aliud estimandum est nisi na
turam pomparum malam ac perniosam etia
sapientium animos defatigare. Facessat igit

a nobis illius apetitu: et dominorum quoq; consu
etudo: neq; nos illis committamus qui possint
desse. si velint. Tum cosmus quid tu inquit
nicolae censes de illis qui in sua re. p. ciui
tatis principes extiterunt: num eos quoq; ys
quibus reliqui principes malis obrui putas?
Decernam hoc ipi met inquit qui quanna il
lis felicitas tribui debeat / experti sunt. al
cibiades: themistodes: pericles: aristides:
hannibal: Camillus. Q. metellus. Scipi
ones utriusq; Cesar pompeius. M. antonius
lepidus: multaq; preterea ex pristis et nostis
nonnulli restes copiosissimi quantum felicita
tis ex altiori gradu et fortune fauoribus
contriahant. Nam quis sylla felicem se
dici voluit: tamen tantum a felicitate ab
fuit: quantum fuit crudelitati propinquus.
Nihil enim sibi arridere potuit felicius q; ma
le faciendi facultas ac libido quibus se feli
cem putauit: crassaci enim rede ac san
guine ciuium prostiptorum capitibus occu
los pastere / bona prostituere: re impio re
gi suma infelicitas fuit. Marcus et tum pul
sus est miser et infelix cum redyt qui eius

patrie perniqs ea miries effecit: que ne
hostes quidem patrie crudelioca expetiuss-
sent. Quare et ijs quoq felicitas defuit:
quibus facto datum fuit vt in suis vrbibus
moderentur cuiusmissse plebis iudicio ac
popularibus famoribus addicti: quo nihil
potest ee miserius. Vbi nam ergo versmur
inquit versari illam arbitramur? num re
sidet apud mortales? an quemadmodum de
astrea ferunt fabule, relictis hominibus
ad superos migrasse dicemus? Ausqs mqt
ille minusqs vbi maxime esse putatur. le
gistis vt oppinor quem olim appollinis ora
culum felicem esse respondisse. Nam cum
giges rex lydorum qui sibi preteritis fortu
natissimus videbatur apollinem consuluisss:
quis eo tempoi felix eet contempsit oracu
lum regias opes atqs apparatus: et aglaus
quendam arcadem parvuli vircis cultore
qui metas agelli sui nunqs excedebat exors
sortat felicem iudicauit: repressit appollo
regis superbiam et q se felicissimum omnium
arbitrabatur a rustico agricultore dei iudi
cio superatus est: qui nullum regem nullu

imperatorem nullum principem sed priua-
tum quendam agricolam felicem indicauit.
Ante valerium maximum reges multi impe-
ratores nonnulli fuerant nullum ex ijs ne-
diuum quidem augustum posuit inter felices:
sed vnum tantum priuatum ciuem roma-
num. Q. metellum vt nulla dubitatio re-
sidere in nobis queat, non imprincipibus, sed
in priuatis viris aliquando felicitatem ee
repertam. hanc vt lucanius in suo menippo
sententiam probat. Menippus enim cum a-
dolescens legisset apud homerum: eyodimque
et alios poetas, deorum bella adulteria fur-
ta rapinas, stupra aliaque eiusmodi mala fa-
miora credebat ea licita ee atque honesta po-
stque deorum exemplo atque auctore corroboren-
tur. Deinde adolescentia egressus cum audisset
ea a legum latoribus tamque inhonesta et tur-
pia suis sanctionibus prohiberi, mirari animi
vti recte sentirent philosophos adit: vt ab eis
institueretur, quienam eet vita optima. Sed
cum illos quoque conspiceret admodum sibi ipsis
distentientes: nam hi vanitatem: hi volup-
tatem, doloris vacuitatem: alij quidam animi

corporisq; et fortune bona / uitam beatam esse
ere uolunt : meretrice multoq; antea ar
dissimi uirorum sapientia : mortuos consu
lere decreuit . Igitur adinferos penetrauit sti
stratusq; atiresia qui et ipse uates ac diui
nator fuisset / sententiam quam quaerebat .
At ille primo cum id nephas esse sibi respon
disset tandem mollitq; menippi uerbis / ad
aurem insinuans / apud priuatos uiros
optimam uitam hoc est felicitate inuenri
ri dixit . Siquio igitur in loco habitat in
priuatos diuersorium habet procul a regi
culmine / et fastigio imperandi . Virtutes
enim esse tres sunt uite felicis que a principi
domicilys exclusae / si quando casu aut errore
limen ingrediuntur euestigio aufugere cogun
tur perterrite / moribus ministris / artibus q;
apud eos uuitur . Cum priuatis uero / cum in
eis uigeant studia sapientie et doctrine cum li
terarum ocio occupentur / quorum animi re
moti ab ambitione / liberi a cupiditate suis con
tentus est non appetens aliena libenter ver
santur et felices reddunt suos cultores . Hi
enim soli uirtutis uiam cognouerunt . Hi bene

uuendi preceptra nobis tradiderunt. hi qui
esset vite mres optimus tum exemplo tum
literis demostrarunt / ab his natura rg
nino defluxit. horum opera varie artes
ad vsum hominum reperte. hinc diuin
narum omnium ratio: hinc astrorum re
liqq motq adinuenti: hinc iura leges / et
rerum p. gubernacula emanarunt: ab
his rerum omnium que ad victum que ad
cultum corporis / que ad dignitatem / que
ad tutelam / que ad mores spectant origo
duxit. horum consilijs secundam fortu
nam moderate ferre docemur: forti ado
aduersam. horum studijs / cura vigilijs ar
morborum medela corporum: egrotantium
salus inuenta est ab his sapienter et
honeste viuendi preceptra sunq asserun.
hi tanqm tanqm virtutum sacerdotes pacis
atq ocy amici sbi felicem vitam assequi
tur. Post habitis enim atq abiectis opi
bq imperijs dignitatibq contemptis diuitijs in
excolenda mate veritum philosophia in re
rum occultarum peruestigatione / uersati
ad liberalium artium disciplina et huma

minare studia, velut in portu tranquillus
confugeremur: ubi nullo impetu, nulla for
tune iactati temeritate vitam beatam ac fe
licem adepti sunt. hos quantum possimus
imitemur operibus meis cum sint eorum
sectatoribus ubertima premia constituta.
Principes vero aquibus eiusmodi studia
abfuerunt: aquibus caeco boni quippiam
ad hominis peruenit, quorum cupiditas am
bito alieni appetitus infinitis erumnis et
calamitatibus orbem afflixit, qui ocius
pacem quietem reformidant, qui hanc
vitam velut peregrinantes transeunt to
tempnantque. Et enim perpetua oblivione
sepulti essent, nisi eos donorum virtutum
monumenta ab interitu vindicassent.
hi soli pstant, vt magnorum virtutis
memoria non una cum corpore intereat.
horum lumine veterum res geste illu
strantur. horum suptis nomine augetur.
horum bonis et premio gloria virtutum
excellencium celebratur. Quia in re domi
norum iniquitas arguenda est, quibus cum
immortalitas quedam dotorum hominum

studio et vigilys tribuatur; tamen eos ita par
uifaciunt / ita contemnunt vt mi mirum uidea
tur intanta ingratitudine ne dicam stultitia pn
capum quempiam scribendi / et eorum res
gestas literis mandandi laborem aggredi vo
luisse: Sed sapientes illi qui virtutis pnia
m ea ipa norunt esse constituta nihil extra
se quesierunt / virtute et scribendi laude co
tenti. hi nihil sperant a regibus nihil ap
petunt nihil concupiscunt: virtute et opti
marum artium studys dediti: hi beati ac
felices dici possunt: quibus solis datur vt
ea contemnant: idq reliqui veluti reci in
sano impetu conuiciunt. hi tanq ex supe
riori loco inquadam specula posti: tum
ceteros / tum preaque reges veluti persona
tos quosdam homines ac ridiculos spernunt
ac dispiciunt. vident enim infia se posi
tos / quibus insordibus / quibus in flagitiis q
in passionibus perturbationibusq versentur:
vident eos extrinsecus ornatos / et qua cons
priuatim ab hominibus claros ac conspicuos
haberi: intus vero sordidos / miseros / multos
afflictos et varys animi morbis laborantes

quorum vita nisi scriptorum splendor accederet /
perpetuo situ / et squalore sordescereet. hũc
vero me intuens non modo non felicem: sed
miserum puto alieni nutu / ne dicam volun
tatis suũ: cui ad prescriptum alterius e
uiuendum. Neq vero ipe solus est feliciata
tis expers: sed hij omnes qui principibus di
cati nihil sibi libere vite relinquũt / vt ea
assequantur quibus potiri multo sint q̃ antea
miseriores primum dignitates quas adipis
cuntur cum hæc nihil virtutis secum portent
feliciatis sunt vacue: nihilominus opes ar
diuitie quibus timores curce / vigilie solicitu
dines molestie sunt comitate: insuper
inuidie subdita hec omnia sunt: que mul
tos deiecit culmine / ac fastigio rerum
et reddidit contemnendos. Itaq non magis
principes infelices dixerim / q̃ eos qui rez
externarum cupiditate nutu principis obser
uant. At vero infelicem vitam nescio an
feliciori obiq comitetur Quamobrem si qui
feliciate appetunt non in principatu / sed
in virtute et beata vita collocatam intelli
gant. hanc omnes principatum pauci adipisci

posunt. Sed iam tempus admonet, ne simus verbosiores. Hic tamen noster suasor quod sepius suasorium et litterarum litterarumque vitium sententiae procul a publicis curis quae maximis studiis adversantur, sique parvo contentus quod domorum hominum victus requirit, praeteritae memoriae vacaret: tum vere felicis nomen meretur: Non tamen vereor: ut tranquillioribus rebus vti unquam liceat, quam quod suasimus esse nos aliquando ei persuasuros. Quae cum essent dicta, et diei estus remissior esset discessimus;

Scipionis oratio ad Massinissam ex Titoliuio

Aliqua te Massinissa existimo intuentem in me bona et principio in hyspania adiungendam meam amicitiam venisse postea in africa te ipsum spes omnes tuas in meam fidem commisisse. Atqui nulla earum virtus est. propter quas tibi appetendus visus sum qua

ego eque ac temperantia / et continentia' libi-
dinum gloriatq fuerim. Iam te quoq ad
ceteras tuas eximias virtutes adiecisse' ueliz.
Non ē mihi crede tantum ab hostilibq ar-
mis etate' mee periculi / quantum ab omni
luxu vndiq voluptanbq qui. eas tempera
na sua firmauit frenauit: ac domuit / mul-
to magq deoq / maioremq victoriam sibi pepe-
rit / q̄ nos sphace victo habemus. Que me
absente strenue ac fortiter fecisti libenter
et commemorare volui et meminisse. Cete-
ra te ipm tuam reputare q̄ me dicente ecu-
bestere malo. Sphax populi romani auspicijs'
victq / captqq est. Iraq ipe coniunx / regni
ager / oppida / homines qui inuolunt: quic
quid denique sphacis fuit preda populi roma-
ni est. Regem coniugemq eius etiam si non
iuis Carthaginensis esset: etiam si non
patrem eiq imperatorem hostium videremq
Romam oportet mitti. Ac de ea senatus
populiq romani iudicii esse que regem sui
um vobis alienasse atq egisse in arma preci-
pitem dicatur. Vince animum. Caue deffor
mes multa bona vno vitio et tot meritorum

gratiam maiore culpa · q̃ causa culpe · est corrum pas ;

Epitaphium Saphos

Tantum omnes nobis, docte tribuere puelle:
Quantum inter uates. laudis homerq habet.
Blandus amor docuit: numerosq prodiuit appollo
Nomen erat Sapho: patria lesbos erat;

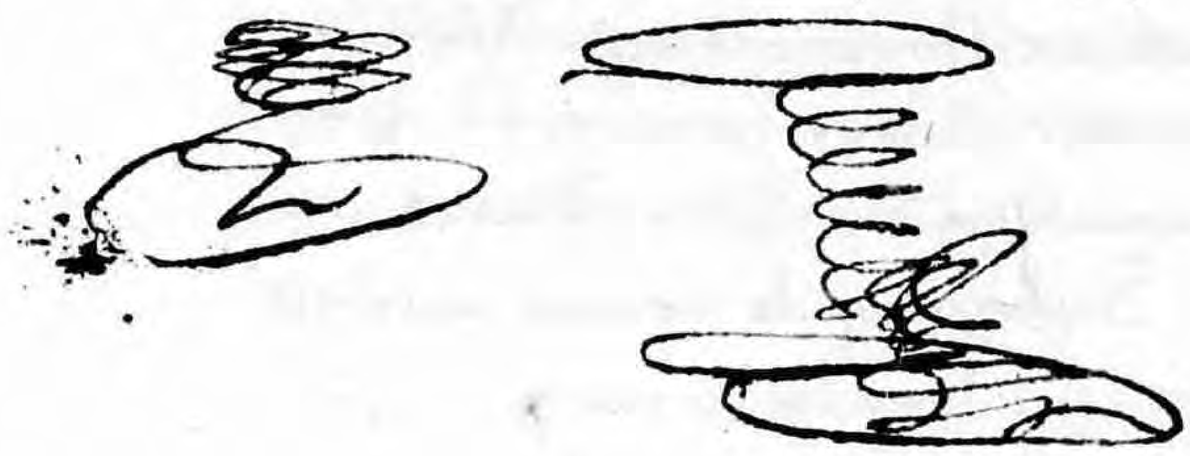

um

lo